

Glasnik HAZU

ISSN 1849-4838 (TISAK)
ISSN 1849-6091 (ONLINE)

ČASOPIS HRVATSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI GODINA VI. / BROJ 10. / ZAGREB, 2019. / CIJENA 25 KN

TEMA BROJA

*Akademici HAZU –
Rektori Sveučilišta
u Zagrebu*

RAZREDI HAZU

*VIII. Razred za glazbenu
umjetnost i muzikologiju*

ZNANSTVENI ZAVODI HAZU

*Zavod za znanstveni
rad u Varaždinu*

MUZEJI, GALERIJE I ZBIRKE HAZU

*Orijentalna zbirka
Arhiva HAZU*

PROJEKTI HAZU

*Rimski grobni spomenici
jugozapadne Panonije
u svome materijalnom,
religijskom i društvenom
kontekstu*

BLAGO KNJIŽNICE, ARHIVA I ZBIRKI HAZU

*Inkunabule u
Knjižnici HAZU*

IZLOG IZDANJA HAZU

Forum – čuvar tradicije

MEĐUNARODNA SURADNJA

*Stipendije iz Fonda
Zlatko i Joyce Baloković*

U FOKUSU

*Darwinovo pismo
Spiridionu Brusini*

KRONIKA

*Nagrade i priznanja
Događanja
u HAZU u prvom
polugodištu 2019.*

GLASNIK HAZU
ČASOPIS HRVATSKE AKADEMIJE
ZNANOSTI I UMJETNOSTI
Godina VI., broj 10., Zagreb, 2019.

Nakladnik / Publisher:

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

Za nakladnika / For the Publisher:

akademik Dario Vretenar, glavni tajnik HAZU

Glavni urednik / Editor-in-Chief:

akademik Ivan Gušić

Urednik / Editor:

prof. dr. sc. Tihomil Maštrović

Likovni urednik / Design Editor:

Damir Fabijanić

Uredništvo / Editorial Board:

prof. dr. sc. Stella Fatović-Ferenčić, dr. sc. Alemko Gluhak,

akademik Ivan Gušić, prof. dr. sc. Vjera Katalinić, dr. sc.

Ana Lederer, dr. sc. Bojan Marotti, prof. dr. sc. Tihomil

Maštrović, prof. dr. sc. Snježana Paušek Baždar

Tajnik uredništva / Secretary of the Editorial Board:

Marijan Lipovac

Nakladničko vijeće / Publishing Board:

predsjednik HAZU: akademik Velimir Neidhardt

potpredsjednici HAZU: akademik Davor Miličić i

akademik Frano Parać,

glavni tajnik HAZU: akademik Dario Vretenar,

tajnici Akademijinih razreda: akademik Ferdo Bašić,

akademkinja Vida Demarin, akademik Gordan Družić,

akademik Ignac Lovrek, akademik Darko Novaković,

akademik Mladen Obad Šćitaroci, akademik Pavao Pavličić,

akademik Goran Pichler, akademik Stanislav Tuksar

Lektorica i korektorica / Copy Editing

and Proof-Reading:

Maja Silov Tovernić

Prevoditelj / Translation into English:

Ana Bizjak

Autor logotipa, likovnog rješenja i vizualnog

identiteta Glasnika HAZU / Author of Logo,

Visual and Brand Identity :

Zoran Filipović, LIKARIJA d.o.o.

Layout / Graphic Design and Typesetting:

Ivana Čukelj

Tisak / Printed by:

Tiskara Zelina d.d.

Adresa uredništva / Editorial Office:

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti,

Uredništvo Glasnika HAZU,

Trg Nikole Šubića Zrinskog 11, 10000 Zagreb

E-mail: glasnik@hazu.hr;

Telefon+Telefaks / Phone+Fax: 385/01/4895366

Marketing, pretplata / Marketing; Subscriptions:

glasnik@hazu.hr

Glasnik HAZU izlazi dva puta godišnje.

Cijena jednog broja 25 kuna.

Godišnja pretplata: 40 kuna (uključena poštarina).

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

IBAN žiro računa:

Državni proračun HR1210010051863000160

Redakcija ovog broja zaključena je 30. rujna 2019.

Tiskanje Glasnika HAZU novčano je potpomogla

Zaklada Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

SADRŽAJ / Content

GLASNIK HAZU (godište VI., br. 10., siječanj – lipanj 2019.)

2 Uvodna riječ predsjednika HAZU / Foreword by President of the Croatian Academy of Sciences and Arts

Akademik Velimir Neidhardt, predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

5 Tema broja / Feature

Akademici HAZU – Rektori Sveučilišta u Zagrebu / Academy Members – Rectors of Zagreb University

Stella Fatović-Ferenčić, Marijan Lipovac, Bojan Marotti, Tihomil Maštrović, Snježana Paušek Baždar

27 Razredi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti / Academy Departments

VIII. Razred za glazbenu umjetnost i muzikologiju /

VIII. Department of Music and Musicology

Akademik Stanislav Tuksar

31 Znanstveni zavodi HAZU / Institutes for Scientific Research

Zavod za znanstveni rad HAZU u Varaždinu / Institute for Scientific Work in Varaždin

Vladimir Huzjan

35 Muzeji, galerije i zbirke HAZU / Museums, Galleries and Collections of the Croatian Academy

Orijentalna zbirka Arhiva HAZU / The Oriental Collection of the Archives of the Croatian Academy of Sciences and Arts

Tatjana Paić-Vukić

39 Projekti HAZU / Academy Projects

Rimski grobni spomenici jugozapadne Panonije u svome materijalnom, religijskom i društvenom kontekstu / Roman Funerary Monuments of South-Western Pannonia in Their Material, Social and Religious Context

Branka Migotti

45 Blago Knjižnice, Arhiva i zbirki HAZU / The Treasures of the Academy Library, Archives and Collections

Inkunabule u Knjižnici HAZU / Incunabula in the Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts

Akademik Josip Bratulić

51 Izlog izdanja HAZU / Academy Editions

Forum – čuvar tradicije / Forum – The Guardian of the Tradition

Akademik Krešimir Nemec

55 Međunarodna suradnja / International Collaboration

Stipendije iz Fonda Zlatko i Joyce Baloković /

Zlatko and Joyce Baloković Scholarship Fund

59 U fokusu / In Focus

Darwinovo pismo Spiridionu Brusini – važan dokument hrvatske kulturne prošlosti / The Letter of Charles Darwin to Spiridion Brusina – Important Document of Croatian Cultural History

Josip Balabanić

62 Kronika / Past Events

Nagrade i priznanja / Awards and Commendations

Događanja u HAZU u prvom polugodištu 2019. / Events at the Croatian Academy in the Period January – June 2019

88 Suradnici u ovom broju / Contributors in this Issue

88 Popis likovnih priloga / Figures and Tables

Uvodna riječ predsjednika HAZU

Godine 2019. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti slavi stotu obljetnicu osnutka svojeg Umjetničkog razreda. Iz tog su razreda kasnije nastali današnji Razred za književnost, Razred za likovne umjetnosti i Razred za glazbenu umjetnost i muzikologiju, što je prilika za osvrt na doprinos Akademije i njenih članova hrvatskoj i svjetskoj umjetnosti. Još pri svojem osnutku godine 1861. Akademija je zamišljena kao najviša znanstvena, ali i umjetnička institucija hrvatskog naroda, kao ustanova koja će u svojim redovima okupljati vrhunske znanstvenike, ali i vrhunske umjetnike. S pravom se može zaključiti da se, zahvaljujući sretnoj sinergiji znanosti i umjetnosti, Hrvatska akademija profilirala kao institucija od ugleda i povjerenja koja radom svojih članova te znanstvenih i umjetničkih jedinica obogaćuje intelektualni i duhovni život Hrvatske, ali i Europe i svijeta.

Naš prvi predsjednik Franjo Rački na svečanosti otvorenja Akademijine palače i Strossmayerove galerije godine 1884. rekao je: „Od danas u tom se hramu rukuju znanost i umjetnost“, a naš utemeljitelj Josip Juraj Strossmayer u istoj je prigodi kazao: „U zao čas narodu, koji ne zna znanost i umjetnost cijeniti, koji ne zna u štovanju i ljubavi pravim učenjacima i umjetnicima prvo i odlično mjesto ustupiti. Taki narod propada, gine i izumire.“ Upravo zahvaljujući

kulturi i umjetnosti hrvatski je narod sačuvao vlastiti nacionalni identitet na turbulentnom prostoru svoje domovine te ga i danas, kad ima svoju vlastitu državu, kroz opus svojih umjetnika predstavlja cijelom čovječanstvu. Brojni su hrvatski umjetnici bili Akademijini članovi, spomenimo samo neke: slikari Vlaho Bukovac, Bela Csikos Sessia, Ljubo Babić i Edo Murtić, kipari Ivan Meštrović, Robert Frangeš Mihanović, Frano Kršinić i Antun Augustinčić, arhitekti Josip Vancaš, Hugo Ehrlich, Ernest Weissmann i Drago Galić, skladatelji Ivan Zajc, Jakov Gotovac, Stjepan Šulek i Boris Papandopulo, književnici Vladimir Nazor, Miroslav Krleža, Ranko Marinković i Slobodan Novak...

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti u svojem sastavu ima i nekoliko muzejsko-galerijskih jedinica koje čuvaju neprocjenjivo umjetničko blago. Uz Strossmayerovu galeriju starih majstora, to su i Glip-toteka, Hrvatski muzej arhitekture i Kabinet grafike u Zagrebu te Memorijalna zbirka Maksimilijana Vanke u Korčuli. I sama Akademijina palača na Zrinjevcu, kao i druge zgrade u Akademijinu vlasništvu, vrijedni su arhitektonski spomenici i umjetnička djela. Umjetnost doista prožima najvišu hrvatsku znanstvenu i umjetničku instituciju koja se stoga s pravom naziva Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti.

Akademik Velimir Neidhardt

Foreword by the President of the Croatian Academy of Sciences and Arts

In 2019 the Croatian Academy of Sciences and Arts celebrates the 100th anniversary of its Department of Arts. It gave origin to the present Department of Literature, Department of Fine Arts and Department of Music and Musicology, and this is an excellent opportunity to give an overview of the Academy's contribution to Croatian and world art. Since it was founded in 1861, the Academy has been the supreme scientific, but also artistic institution of the Croatian people, an institution that gathers both distinguished scientists and accomplished artists. It can rightfully be concluded that, thanks to the synergy between sciences and arts, the Croatian Academy has profiled itself as a respectful and trustworthy institution whose members enrich the intellectual and spiritual life not only in Croatia, but also in Europe and the world.

At the Academy Palace and Strossmayer Gallery inauguration ceremony, held in 1884, our first president Franjo Rački said: "From this day science and art embrace one another in this temple", while at the same ceremony our founder Josip Juraj Strossmayer added: "Sad times are upon a nation that does not appreciate science and art, that does not worship and love its scholars and artists and that does not put them at the first and foremost place. Such a nation will perish, die and become extinct." Precisely thanks to their cul-

ture and art the Croatian people managed to preserve their national identity on the turbulent territory of their homeland, where to this day, when they have their own state, they are presented to the world through the work of their artists. Many Croatian artists were Academy members: painters Vlaho Bukovac, Bela Csikos Sessia, Ljubo Babić and Edo Murtić, sculptors Ivan Meštrović, Robert Frangeš Mihanović, Frano Kršinić and Antun Augustinčić, architects Josip Vancaš, Hugo Ehrlich, Ernest Weissmann and Drago Galić, composers Ivan Zajc, Jakov Gotovac, Stjepan Šulek and Boris Papanopulo, writers Vladimir Nazor, Miroslav Krleža, Ranko Marinković, Slobodan Novak, to name but a few.

The Croatian Academy of Sciences and Arts comprises several museum and gallery units that hold priceless art treasures. In addition to the Strossmayer Gallery of Old Masters, there is the Glyptothèque, the Croatian Museum of Architecture and the Department of Prints and Drawings in Zagreb, as well as the Memorial Collection of Maksimilijan Vanka in Korčula. The Academy Palace itself, situated in Zrinjevac, and other Academy buildings are valuable architectural monuments and works of art. Indeed, art pervades in the supreme Croatian scientific and artistic institution which is therefore rightfully called the Croatian Academy of Sciences and Arts.

Prof. emer. Velimir Neidhardt

Akademici HAZU – Rektori sveučilišta u Zagrebu

Stella Fatović-Ferenčić, Marijan Lipovac, Bojan Marotti,
Tihomil Maštrović, Snježana Paušek-Baždar

Godine 2019. obilježava se 350. obljetnica utemeljenja Sveučilišta u Zagrebu. Iako to sveučilište nije najstarije u povijesti hrvatskih sveučilišta – to je Generalno učilište dominikanskog reda ili *Universitas Jadertina* što je djelovalo u Zadru od 1396. do 1807. – ipak, Sveučilište u Zagrebu najvažnije je hrvatsko sveučilište. Njegova povijest počinje 23. rujna 1669., kada su diplomom rimskoga cara i ugarsko-hrvatskoga kralja Leopolda I. priznati status i povlastice sveučilišne ustanove tadašnjoj Isusovačkoj akademiji u slobodnom kraljevskom gradu Zagrebu, što je prihvaćeno na saboru Hrvatskoga kraljevstva 3. studenoga 1671. Stoga Sveučilište godinu 1669. uzima kao godinu svojega utemeljenja, a 3. studenoga kao Dan Sveučilišta.

Austrijski car i hrvatski kralj Franjo Josip I. potpisao je godine 1869., prilikom boravka u Zagrebu, zakonski članak o Sveučilištu u Zagrebu, a pet godina kasnije izrađen je novi zakonski članak koji je zaslugom bana Ivana Mažuranića dobio vladarevu sankciju 5. siječnja 1874. Na osnovi toga svečano je 19. listopada 1874. otvoreno moderno Sveučilište u Zagrebu. Na njegovim fakultetima i umjetničkim akademijama od osnutka do danas obrazovali su se

desetci tisuća stručnjaka iz gotovo svih relevantnih znanstvenih i umjetničkih područja. Hrvatskom društvu Sveučilište je podarilo najvažnije pretpostavke razvoja, a to su ponajprije obrazovani kompetentni stručnjaci i školovani umjetnici. Napose, velika je uloga Sveučilišta bila u stvaranju moderne hrvatske nacije posljednjih desetljeća XIX. stoljeća i prvih XX. te izrastanje Hrvatske u europsku državu koju obilježava visoka srednjoeuropska i mediteranska uljudba.

Brojni profesori Sveučilišta u Zagrebu bili su članovi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, a kako su to u pravilu najugledniji članovi akademske zajednice, posve je razumljiva činjenica da je zapažen broj rektora bio upravo iz redova akademika HAZU.

Pridružujući se čestitkama na velikom jubileju Sveučilišta u Zagrebu, uredništvo *Glasnika HAZU* odabralo je za temu svog desetog, jubilarnog broja prilog „Akademici rektori Sveučilišta u Zagrebu“ koji rječito svjedoči o povezanosti uglednog hrvatskog sveučilišta i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Životopise akademika rektora Sveučilišta u Zagrebu u sažetom obliku donosimo kronološkim redom kako su obnašali uglednu sveučilišnu dužnost. (T. M.)

Academy members – Zagreb University rectors

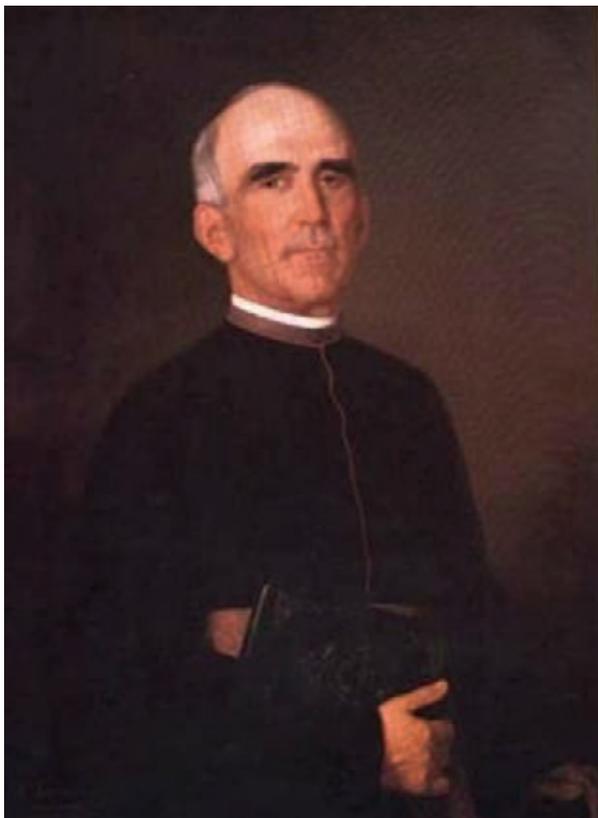
In 2019 the University of Zagreb celebrates its 350th anniversary. Although it is not the oldest university in the history of Croatian universities – the oldest one being the General University of the Dominican Order or Universitas Jadertina, active in Zadar from 1396 to 1807 – the University of Zagreb is still the most important Croatian university. Its history began on September 23, 1669, when Holy Roman Emperor Leopold I, King of Hungary and Croatia issued a decree granting the status and privileges of a university to the Jesuit Academy of the Royal Free City of Zagreb, which the Parliament of the Croatian Kingdom approved on 3 November, 1671. Therefore, the University takes 1669 as the year of its foundation, while 3 November is celebrated as University Day.

During his visit to Zagreb in 1869, Austrian Emperor and King of Croatia Francis Joseph signed the decree on the establishment of the University of Zagreb. Five years later, the Parliament passed the act of founding, which was ratified by the Emperor on 5 January 1874, thanks to Ban (Viceroy) Ivan Mažuranić's merits. On 19 October 1874, the modern University of Zagreb was inaugurated. Since its foundation, tens of thousands of professionals from almost all relevant scientific and artistic fields have been educated at its faculties and

art academies. The University has given to the Croatian society the most important prerequisites for development, which are, above all, educated and competent experts and artists. In particular, the University played a major role in the creation of a modern Croatian nation in the last decades of the 19th century and in the beginning of the 20th century, as well as in Croatia's development into a European country characterized by high Central European and Mediterranean civilization.

A large number of professors who taught at the University of Zagreb were members of the Croatian Academy of Sciences and Arts, and since they are as a rule the most distinguished members of the academic community, it is clear why so many rectors were also Academy members.

Joining congratulation messages on the University of Zagreb grand jubilee, the editorial board of the Croatian Academy journal *Glasnik* has selected for the topic of its tenth edition "Academy Members, Rectors of the University of Zagreb", which clearly demonstrates the connection between the renowned Croatian University and the Croatian Academy. We summarize the CVs of Zagreb University rectors in the chronological order as they performed this distinguished university duty. ●

MATIJA MESIĆ

(REKTOR 1874./1885.)

Matija Mesić (1826. – 1878.), hrvatski povjesničar. Od 1844. do 1848. studirao je bogosloviju u Beču. Zaredio se 1849., a godine 1851. postao namjesni učitelj (suplent) za povijest i zemljopis u gimnaziji u Zagrebu. Od 1851. do 1853. studirao je povijest i zemljopis u Beču i Pragu. Na Pravoslavnoj akademiji u Zagrebu imenovan je profesorom 1854., a od 1871. obnašao je na toj visokoškolskoj ustanovi dužnost ravnatelja. Sudjelovao je u radu Hrvatskoga sabora i bio predsjednik Matice ilirske. Godine 1874. izabran je za redovitoga profesora hrvatske povijesti na Mudroslovnome fakultetu, te je postao i prvi rektor Sveučilišta u Zagrebu. U prigodi te svečanosti, 19. listopada 1874., održao je poznati govor, u kojem je upozorio na važnost modernoga sveučilišta i iskazao širinu vlastitih gledišta. Znanstveno je istraživao poglavito razdoblje hrvatske povijesti od 1490. do 1526., koje je prvi kritički i sustavno obradio. Izdavao je izvorno gradivo te je s Ivanom Kukuljevićem Sakcinskim sudjelovao u objavljivanju zbirke dokumenata *Acta Croatica – Listine hrvatske* (I., 1863.). Redoviti je član Akademije od 1867. (B. M.)

MATIJA MESIĆ

(1826 – 1878), CROATIAN HISTORIAN

KONSTANTIN PL. VOJNOVIĆ

(REKTOR 1877./1878.)

Konstantin pl. Vojnović (1832. – 1903.), hrvatski pravnik i političar. Studirao je pravo na Sveučilištu u Beču od 1851. do 1854., a doktorirao je u Padovi 1856. Bio je zastupnik u Dalmatinskome (1863. – 1875.) i u Hrvatskome saboru (1878. – 1884.), gdje se zauzimao za ujedinjenje Dalmacije i Hrvatske te je u tome duhu napisao spis *Jedan glas za ujedinjenje (Un voto per l'Unione)*, 1861.). Na preporuku njegova istomišljenika i prijatelja biskupa J. J. Strossmayera bio je izabran 1874. za redovitoga profesora Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, na kojem je predavao građansko pravo (1874. – 1891.). Bio je prorektor za mandata prvoga rektora Matije Mesića, dočim je drugu prorektorsku dužnost obavljao nakon svoga rektorskoga mandata. Iz političkih razloga, suprotstavljajući se mađarizaciji, privremeno je ostao bez službe (1881. – 1882.). Pošto je umirovljen (1891.), vratio se u Dubrovnik i posvetio istraživanju dubrovačke pravne povijesti. Redoviti je član Akademije od 1890. (B. M.)

KONSTANTIN VOJNOVIĆ

(1832 – 1903), CROATIAN JURIST AND POLITICIAN

FRANJO IVEKOVIĆ

(REKTOR 1879./1880.)

Franjo Iveković (1834. – 1914.), hrvatski filolog. Bogosloviju je studirao u Zagrebu i Pešti, teologiju je doktorirao u Beču. Po osnutku Sveučilišta u Zagrebu postaje profesor biblijskih znanosti i hebrejskog na Bogoslovnom fakultetu. Godine 1901. izdao je *Rječnik hrvatskoga jezika* u 2 sv., koji je započeo njegov nećak jezikoslovac Ivan Broz. U dva navrata bio je dekan Bogoslovnog fakulteta. Godine 1901. imenovan je počasnim članom Akademije. (T. M.)

FRANJO IVEKOVIĆ

(1834 – 1914), CROATIAN PHILOLOGIST

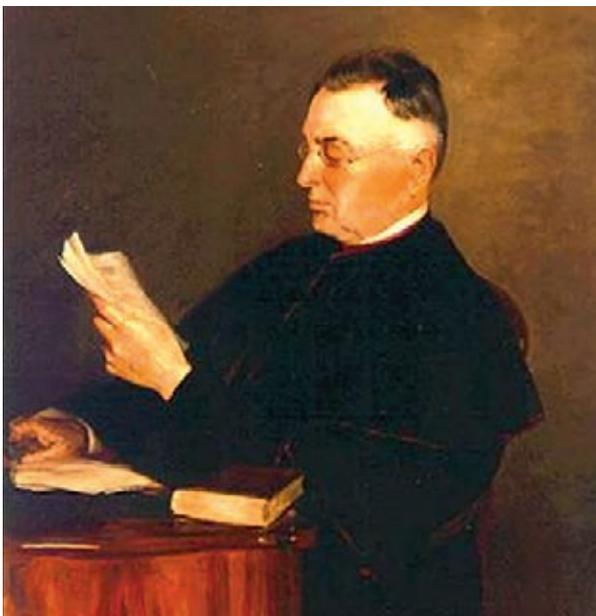
FRANJO MAIXNER

(REKTOR 1878./1879.)

Franjo Maixner (1841. – 1903.), hrvatski klasični filolog. Filozofiju je studirao u Pragu. Godine 1886. osnovao je na Mudroslovnom fakultetu Seminar za klasičnu filologiju (danas Odsjek za klasičnu filologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu) i njegov je prvi profesor. Autor je radova iz gramatike, klasične književnosti i arheologije. Bavio se hrvatskim latinizmom. Značajnija su mu djela, objavljena u *Radu JAZU*. Član je Akademije od 1882. (T. M.)

FRANJO MAIXNER

(1841 – 1903), CROATIAN CLASSICAL PHILOLOGIST

FRANJO PL. MARKOVIĆ

(REKTOR 1881./1882.)

Franjo pl. Marković (1845. – 1914.), hrvatski filozof i književnik. Klasičnu filologiju, slavistiku i filozofiju završio je u Beču 1866. Iste je godine zaposlen kao suplent u gimnaziji u Osijeku, a 1868. premješten je u zagrebačku gimnaziju. Zbog političkih razloga, napustio je službu te je 1870. otišao u Beč, gdje je 1872. doktorirao filozofiju. Godine 1874. imenovan je prvim redovitim profesorom filozofije na Mudroslovnome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 1881. do 1890. bio je zastupnik u Hrvatskome saboru. Kao književnik objavljivao je balade, romance, spjevove i tragedije. Dana 19. listopada 1881. održao je znameniti govor („nastupajućega rektora“) *Filosofijske struke pisci hrvatskoga roda s onkraj Velebita u stoljećih XV. do XVIII.*, kojim je potaknuo i *de facto* utemeljio

istraživanje povijesti hrvatske filozofije, smatrajući i to proučavanje ravnopravnom sastavnicom filozofiranja. Nakon smrti Tadije Smičiklase, nešto više od tri mjeseca, tj. do svoje smrti, obnašao je dužnost predsjednika Akademije. Glasovito mu je djelo *Razvoj i sustav obćenite estetike* (1903.). Redoviti je član Akademije od 1876. (B. M.)

FRANJO MARKOVIĆ

(1845 – 1914), CROATIAN PHILOSOPHER AND WRITER

BLAŽ LORKOVIĆ

(REKTOR 1883./1884.)

Blaž Lorković (1839. – 1892.), hrvatski ekonomist. Od 1871. profesor političke ekonomije i financijskih znanosti na Pravoslavnoj akademiji i od 1874. na Pravnom fakultetu. Bio je vodeći hrvatski ekonomski pisac XIX. stoljeća, popularizator ekonomske znanosti i analitičar svjetskih gospodarskih problema i teorija. Bavio se i književnim radom i objavljivao novele iz suvremenog života. Bio je zastupnik Narodne stranke u Hrvatskom saboru od 1875. do 1878. Kao jedini rektor u povijesti odlukom vlasti suspendiran je prije kraja mandata zbog otpora mađarizaciji Hrvatske. Redoviti član Akademije od 1890. (M. L.)

BLAŽ LORKOVIĆ

(1839 – 1892), CROATIAN ECONOMIST

GJURO PILAR

(REKTOR 1884./1885.)

Gjuro Pilar (1846. – 1893.), hrvatski geolog i paleontolog. Doktorirao je u Bruxellesu (1868.), godine 1870. vraća se u Hrvatsku te je od 1875. ravnatelj Mineraloško-geološkog odjela Narodnog muzeja i redoviti profesor, prvi prirodoslovac Hrvat na obnovljenom Sveučilištu u Zagrebu. Postavio je temelje hidrogeologiji krša, geološki je istraživao Hrvatsku te Bosnu i Hercegovinu, bavio se i geodinamikom i monografski je opisao fosilnu floru Hrvatskog zagorja. Dvaput je bio dekan Mudroslovnog fakulteta. Od 1873. je dopisni, a od 1875. redoviti član Akademije. (S. P. B.)

GJURO PILAR

(1846 – 1893), CROATIAN GEOLOGIST AND PALAEONTOLOGIST

FRAN VRBANIĆ

(REKTOR 1886./1887. I 1901./1902.)

Fran Vrbanić (1847. – 1909.), hrvatski pravnik. Studij prava završio je na Pravoslavnoj akademiji u Zagrebu, a doktorirao je u Beču 1872. Zaslužan je za osnivanje Statističkoga ureda u Zagrebu 1875. Potrebu statističkoga istraživanja u državnoj upravi naglasio je u svojem nastupnom rektorskom govoru u listopadu 1886. Dvaput je bio rektor. Za njegova drugoga rektorskog mandata, akademske godine 1901./1902., upisane su prve redovite studentice. Bio je zastupnik u Saboru na strani oporbe. Zbog saborskoga govora o riječkome pitanju, godine 1881. bio je privremeno uklonjen sa Sveučilišta. Istupao je protiv širenja mađarskoga jezika i financijskoga položaja Hrvatske prema Ugarskoj. Hrvatsku pravnu znanost zadužio je analizama na polju statistike te trgovačkoga, državnoga i upravnoga prava. Redoviti je član Akademije od 1886., a bio je i glavni tajnik Akademije. (B. M.)

FRAN VRBANIĆ

(1847 – 1909), CROATIAN JURIST

TADIJA SMIČIKLAS

(REKTOR 1887./1888.)

Tadija Smičiklas (1843. – 1914.), hrvatski povjesničar. Godine 1864. studirao je povijest i zemljopis u Pragu, a 1865. povijest u Beču, gdje je diplomirao 1869. Godine 1879. tiskan je u izdanju Matice hrvatske drugi, a 1882. prvi dio njegove *Povijesti hrvatske*, prve kritičke sinteze hrvatske povijesti, u kojoj je obuhvaćeno razdoblje do 1848. Bio je, kao nasljednik Matije Mesića, redoviti profesor na Katedri hrvatske povijesti i pomoćnih povijesnih znanosti na Mudroslovnome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Za glavnoga tajnika Akademije i predsjednika Matice hrvatske izabran je 1889., a od 1900. do 1914. bio je predsjednik Akademije. Od godine 1904. urednik je jednoga od najvažnijih Akademijinih izdanja, *Diplomatičkoga zbornika Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*. Uz znanstveni rad bavio se i politikom, pa je u dva navrata bio zastupnik Neodvisne narodne stranke u Hrvatskome saboru. Uz njegov 70. rođendan, godine 1913., Senat Sveučilišta dodijelio mu je počasni doktorat. To je prvi doktorat *honoris causa* Zagrebačkoga sveučilišta, iako je to pravo uređeno još 1669. Leopoldovom diplomom. Redoviti je član Akademije od 1883. (B. M.)

TADIJA SMIČIKLAS

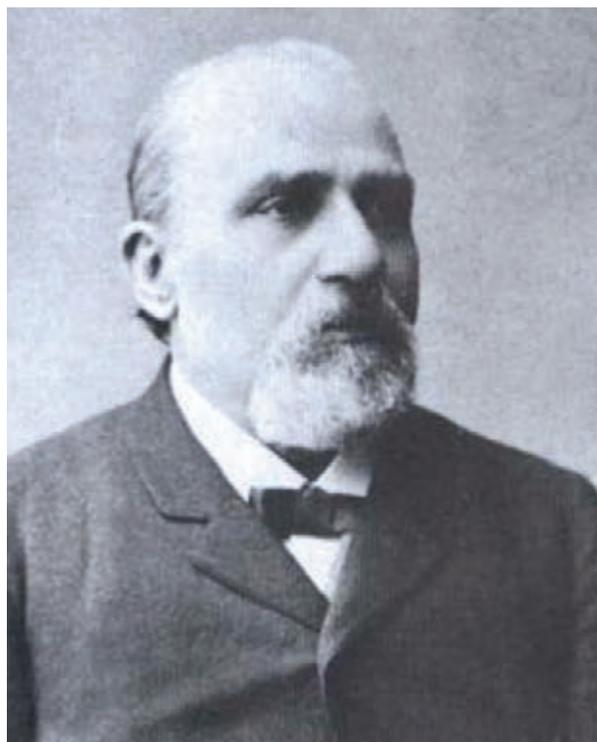
(1843 – 1914), CROATIAN HISTORIAN

NATKO NODILO

(REKTOR 1890./1891.)

Natko Nodilo (1834. – 1912.), hrvatski povjesničar, političar i publicist. Studirao je teologiju u Zadru do 1856., potom je napustio taj studij i u Beču 1861. završio studij povijesti i zemljopisa. Bio je prvim urednikom novoga lista *Il Nazionale* (kasnije: *Narodni list*) u Zadru, u kojem objavljuje osnovna načela nacionalne i liberalne politike. Bio je sudbeno proganjan. Napustio je uređivanje lista, te je radio kao učitelj u zadarskoj gimnaziji i djelovao kao zastupnik

u Dalmatinskome saboru. Zalagao se za ujedinjenje Dalmacije s Hrvatskom. Godine 1874. izabran je za prvoga profesora opće povijesti na Mudroslovnome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Godine 1907. izabran je za predsjednika Društva hrvatskih književnika. Proučavao je ranu srednjovjekovnu povijest Hrvata i jugoistočne Europe. Autor je prve opće povijesti srednjega vijeka na južnoslavenskome prostoru. Redoviti je član Akademije od 1883. (B. M.)

NATKO NODILO

(1834 – 1912), CROATIAN HISTORIAN, POLITICIAN AND PUBLICIST

VINKO (VINCENC) DVOŘÁK

(REKTOR 1893./1894.)

Vinko (Vincenc) Dvořák (1848. – 1922.), hrvatski fizičar češkog podrijetla, prvi profesor fizike na obnovljenom Sveučilištu u Zagrebu (1875. – 1911.). Osnovao je Fizikalni kabinet i bavio se pitanjima optike, hidrodinamike, elektriciteta i poviješću fizike. Najvažnije rezultate postigao na području akustike (*Dvořák-Rayleighova cirkulacija*, *Dvořákovo kolo*, *Dvořákov zvukomjer*). Načinio je prve rendgenske snimke u Zagrebu (1897.). Dvaput je bio dekan Mudroslovnog fakulteta. Od 1883. je dopisni, a od 1887. redoviti član Akademije. (S. P. B.)

VINKO (VINCENC) DVOŘÁK

(1848 – 1922), CROATIAN PHYSICIST

ARMIN PAVIĆ

(REKTOR 1896./1897)

Armin Pavić (1844. – 1914.), hrvatski književni povjesničar i prevoditelj. Studij klasične filologije i slavistike završio u Beču. Od 1877. profesor hrvatskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, kojega je bio i dekan (1882./83. i 1894./95). Za ediciju *Stari pisci hrvatski* priredio je djela I. Gundulića i J. Palmotića. Autor *Historije dubrovačke drame* (1871.), te zapaženih rasprava o I. Gunduliću i J. Palmotiću. Od 1884. do 1906. saborski zastupnik. Od 1874. redoviti član Akademije. (T. M.)

ARMIN PAVIĆ

(1844 – 1914), CROATIAN LITERARY HISTORIAN AND TRANSLATOR

JOSIP ŠILOVIĆ

(REKTOR 1898./1899)

Josip Šilović (1858. – 1939.), hrvatski pravnik i političar. Na Pravnom fakultetu u Zagrebu od 1894. bio je profesor građanskog i parničnog postupka, kaznenog prava i kaznenog postupka te filozofije prava. Znatno je unaprijedio hrvatsko kazneno pravo i utjecao na kaznenopravno zakonodavstvo. Kao dugogodišnji predsjednik Narodne zaštite – Saveza dobrotvornih društava bio je poznat i kao veliki dobrotvor, osobito djece. Do 1918. u više mandata bio je zastupnik u Hrvatskom saboru i delegat u Ugarsko-hrvatskom saboru, a od 1929. do 1931. prvi je ban Savske banovine. Od 1911. dopisni član Akademije. (M. L.)

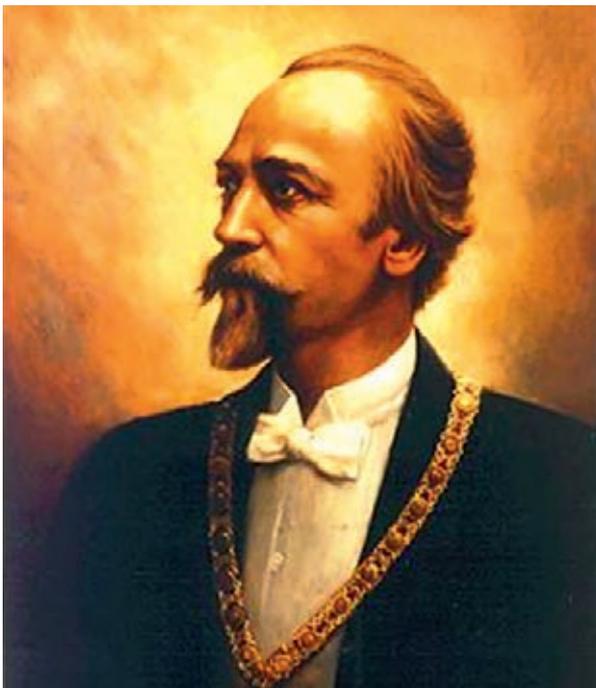
JOSIP ŠILOVIĆ

(1858 – 1939), CROATIAN JURIST AND POLITICIAN

ĐURO ARNOLD

(REKTOR 1899./1900.)

Đuro Arnold (1853. – 1941.), hrvatski filozof, pedagog i pjesnik. Filozofiju je diplomirao u Zagrebu. U zagrebačkoj gimnaziji djeluje od 1879., a godine 1880.

promoviran je u prvoga doktora filozofije Sveučilišta u Zagrebu s disertacijom *Etika i poviest*. To je prvi doktorat na temelju pisanoga rada na Sveučilištu, označen kao „Zlatni doktorat“ godine 1930. uz 50. obljetnicu prve disertacije. Na Mudroslovnome fakultetu izabran je 1894. za izvanrednoga, a 1896. za redovitoga profesora. Predavao je psihologiju, psihologiju spoznaje, psihologiju čuvstava i volje, uvod u filozofiju, osnovne probleme metafizike i dr. Filozofija je prema Arnoldu znanost koja se bavi posljednjim uzrocima i svrhama bitka. Značajan je njegov doprinos hrvatskomu filozofskomu nazivlju. Djelovao je kao predsjednik Matice hrvatske. Redoviti je član Akademije od 1899. (B. M.)

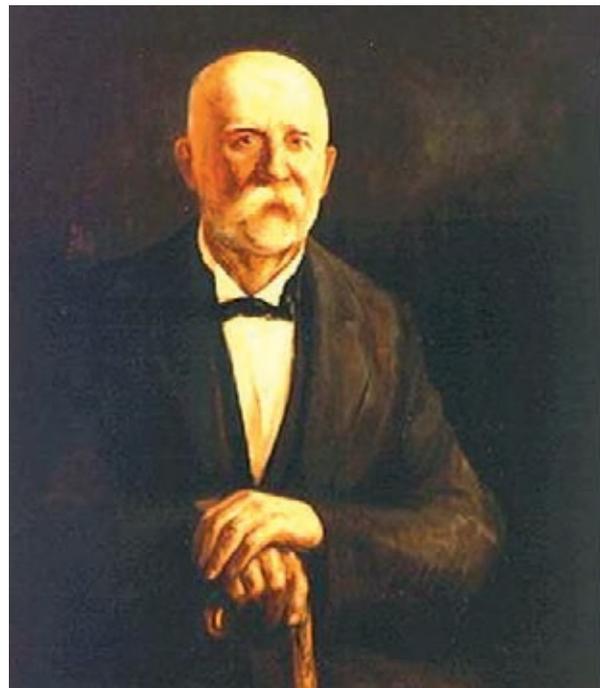
ĐURO ARNOLD

(1853 – 1941), CROATIAN PHILOSOPHER, PEDAGOGUE AND POET

VJEKOSLAV KLAJČ

(REKTOR 1902./1903.)

Vjekoslav Klaić (1849. – 1928.), hrvatski povjesničar, književnik i muzikolog. U Beču je studirao povijest i zemljopis. Godine 1873. imenovan je najprije učiteljem, a potom profesorom povijesti i zemljopisa na gornjogradske klasičnoj gimnaziji u Zagrebu. Godine 1875. uređivao je pravaški književni tjednik *Hrvatska lipa*. Na Mudroslovnome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu predavao je hrvatsku povijest od 1878. do 1882., a 1893. imenovan je redovitim profesorom opće povijesti. U svojem temeljnome djelu *Povjest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća*

(I. – V., 1899. – 1911.) obradio je događaje iz hrvatske povijesti do 1608. Objavio je veći broj studija o Bosni i Hercegovini. Najpoznatiji je predstavnik genetičkoga smjera u hrvatskoj historiografiji. Njegova djela odigrala su važnu ulogu pri jačanju nacionalne svijesti. Bavio se književnim radom i glazbom kao dirigent orkestra Hrvatskoga sokola. Redoviti je član Akademije od 1896. (B. M.)

VJEKOSLAV KLAIĆ

(1849 – 1928), CROATIAN HISTORIAN, WRITER AND MUSICOLOGIST

ANTUN BAUER

(REKTOR 1906./1907.)

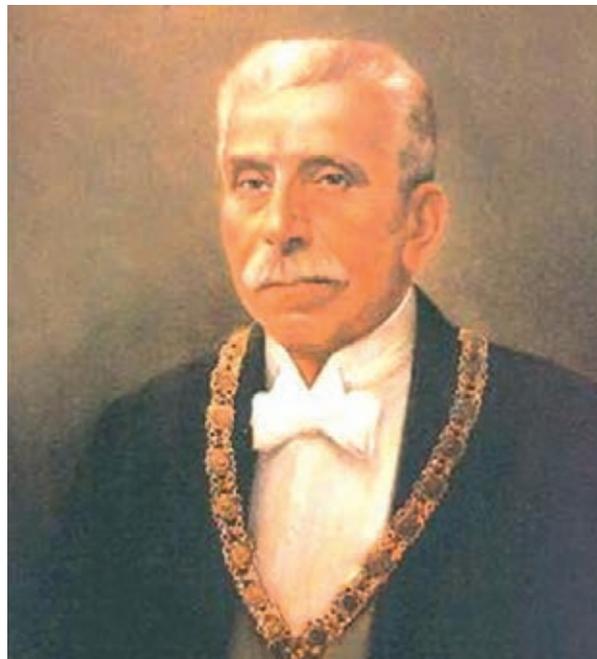
Antun Bauer (1856. – 1937.), hrvatski teolog i filozof, zagrebački nadbiskup. Studirao je u Zagrebu, Budimpešti i Beču, gdje je 1883. stekao doktorat iz filozofije i teologije. Za svećenika je zaređen 1879. Od 1904. u zvanju je redovitoga profesora na Bogoslovnome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje je predavao filozofiju i osnovno bogoslovlje. Njegovo nastupno predavanje pri preuzimanju rektorske časti omeli su studenti izvikujući kako teologiji nije mjesto na sveučilištu. Upravu Zagrebačke nadbiskupije preuzeo je 1914. Bio je suradnik i urednik *Katoličkoga lista*, zastupnik u Hrvatskome saboru i član Hrvatske stranke prava. Jedan je od naistaknutijih hrvatskih novoskolastičkih filozofa. Temeljno mu je filozofsko djelo *Obća metafizika ili ontologija* (1894.). Zaslužan je što je Zavod sv. Jeronima postao nacionalna ustanova. Bio je dobrotvor i mecena (pokrovitelj Akademije

od 1915. do smrti). Pomogao je također osnivanje Caritasa. Redoviti je član Akademije od 1899. (B. M.)

ANTUN BAUER

(1856 – 1937), CROATIAN THEOLOGIST AND PHILOSOPHER, ARCHBISHOP OF ZAGREB

MILIVOJ KLEMENT MAUROVIĆ

(REKTOR 1907./1908.)

Milivoj Klement Maurović (1859. – 1926.), hrvatski pravnik. Na Pravnom fakultetu u Zagrebu djelovao je od 1894. do smrti kao profesor opće pravne povijesti i ugarsko-hrvatskog privatnog prava. Od 1896. predavao je i enciklopediju prava te od 1911. do 1919. njemačko privatno pravo. Godine 1911. sudjelovao u osnivanju Katedre za hrvatsku pravnu povijest a dužnost dekana Pravnog fakulteta obnašao ak. god. 1898./99., 1904./05. i 1920./21. Redoviti član Akademije od 1915. (M. L.)

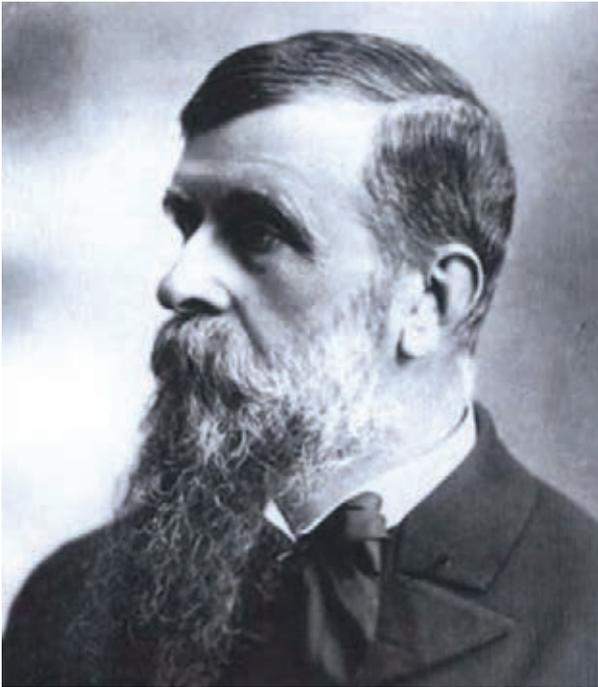
MILIVOJ KLEMENT MAUROVIĆ

(1859 – 1926), CROATIAN JURIST

GUSTAV JANEČEK

(REKTOR 1908./1909.)

Gustav Janeček (1848. – 1929.), hrvatski kemičar i farmaceut češkog podrijetla. Doktorirao je u Pragu,

a habilitirao u Beču. Od 1879. profesor je Mudroslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Izgradio je dva sveučilišna kemijska zavoda, jedan na Strossmayerovu i drugi na Marulićevu trgu. Jedan je od osnivača Farmaceutskog učevnog tečaja, preteče kasnijeg fakulteta. Pokrenuo je proizvodnju i trgovinu lijekovima (*Isis*, kasnije *Medika*; *Kaštel*, kasnije *Pliva*). Utemeljitelj je Društva za uređenje Plitvičkih jezera i okolice (1893.). U tri navrata bio je dekan fakulteta. Od 1887. je redoviti član Akademije, a od 1921. do 1924. njezin predsjednik. (S. P. B.)

GUSTAV JANEČEK

(1848 – 1929), CROATIAN CHEMIST AND PHARMACIST

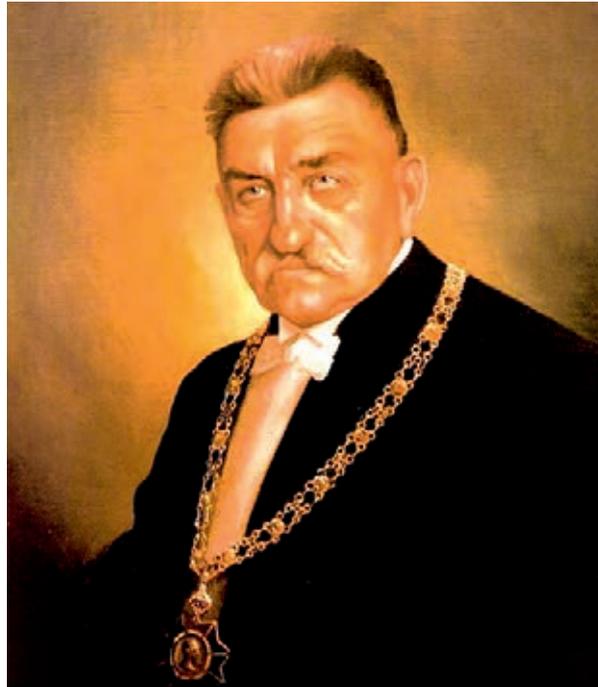
EDO LOVRIĆ

(REKTOR 1913./1914. I 1937./1939.)

Edo Lovrić (1866. – 1951.), hrvatski pravnik. Pravni studij s rigorozom godine 1891. završio na Pravoslavnom i državoslovnom fakultetu u Zagrebu. Od 1903. na Pravnom fakultetu u Zagrebu profesor katoličkog i grčko-istočnog crkvenog prava, predavao je i ženidbeno pravo te je ak. god. 1907./08., 1922./23. i 1930./31. bio i dekan tog fakulteta. Sudjelovao u zakonodavnom radu i objavio niz djela iz područja bračnog i kanonskog prava. Redoviti član Akademije od 1941. (M. L.)

EDO LOVRIĆ

(1866 – 1951), CROATIAN JURIST

ĐURO KÖRBLER

(REKTOR 1914./1915.)

Đuro Körbler (1873. – 1927.), hrvatski klasični filolog. Studij klasične filologije završio na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je 1897. i doktorirao. Profesor klasične filologije na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Objavio mnogobrojne opsežne rasprave o hrvatskim latinistima i priredio izdanja latinskih, hrvatskih i talijanskih tekstova iz starije književnosti. Jedan je od utemeljitelja moderne hrvatske neolatinistike. Od 1915. redoviti član Akademije. (T. M.)

ĐURO KÖRBLER

(1873 – 1927), CROATIAN CLASSICAL PHILOLOGIST

ERNEST MILER

(REKTOR 1916./1917. I 1926. - 1928.)

Ernest Miler (1866. – 1928.), hrvatski pravnik, sociolog i kriminolog. Od 1906. bio je prvi profesor kriminologije i sociologije na Pravnom fakultetu u Zagrebu, čime je postao jedan od začetnika sociologije u Hrvatskoj. Sociologiju je predavao i na Visokoj školi za trgovinu i promet i na Ekonomsko-komercijalnoj školi u Zagrebu. Objavljivao je članke i rasprave s područja kriminologije, sociologije kriminaliteta, urbane i političke sociologije. Godine 1902. objavio je knjigu *Zločinci u umjetnosti i književnosti*. Redoviti član Akademije od 1927. (M. L.)

ERNEST MILER

(1866 – 1928), CROATIAN JURIST, SOCIOLOGIST AND CRIMINOLOGIST

LADISLAV POLIĆ

(REKTOR 1919./1920. I 1924./1925.)

Ladislav Polić (1874. – 1927.), hrvatski pravnik, politolog i političar. Studij prava s doktoratom završio je u Zagrebu s odličnim uspjehom te je promoviran u doktora pravnih znanosti *sub auspiciis regis*. Od 1902.

na Pravnom fakultetu u Zagrebu bio je profesor općeg državnog prava i međunarodnog prava. Umirovljen je 1924. tijekom obnašanja drugog rektorskog mandata jer je bio pristaša Stjepana Radića i HRSS-a. Bio je član stalnog arbitražnog suda u Haagu 1920. i delegat Kraljevine SHS u Ligi naroda 1924. Od 1925. do 1927. bio je zastupnik Hrvatske federalističke seljačke stranke u Narodnoj skupštini. Redoviti član Akademije od 1925. (M. L.)

LADISLAV POLIĆ

(1874 – 1927), CROATIAN JURIST, POLITICAL SCIENTIST AND POLITICIAN

VLADIMIR VARIČAK

(REKTOR 1921./1922.)

Vladimir Varičak (1865. – 1942.), hrvatski matematičar i fizičar. Doktorirao na Mudroslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (1891.), gdje djeluje od 1895. te je redoviti profesor matematičke analize od 1902. do 1936. Od 1898. djeluje i na Šumarskoj akademiji. Istaknuo se geometrijskim tumačenjem specijalne teorije relativnosti pomoću teorije Lobačevskog i prvi je u teoriju relativnosti uveo pojam rapiditeta. Bio je dekan Mudroslovnog fakulteta, a također i prorektor Sveučilišta (1922. – 1923. i 1928. – 1932.). Od 1904. redoviti je član Akademije. (S. P. B.)

VLADIMIR VARIČAK

(1865 – 1942), CROATIAN MATHEMATICIAN AND PHYSICIST

STJEPAN ZIMMERMANN

(REKTOR 1923./1924.)

Stjepan Zimmermann (1884. – 1963.), hrvatski filozof i teolog. Teologiju i filozofiju studirao je u Zagrebu i Beču. Za svećenika je zaređen 1907. Na Papinskome sveučilištu Gregoriana postigao je doktorat 1910. Bio je redoviti profesor filozofije na Katoličkome bogoslovnome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Nakon progona komunističkih vlasti u veljači 1946. zabranjeno mu je javno djelovanje. Povukao se, pisao, no ništa nije objavljivao. Član Matice hrvatske i član uredništva *Hrvatske enciklopedije*. Za njegova mandata

Sveučilište dobiva svoj šesti fakultet (Veterinarski). Rektorsku je dužnost obavljao i akademske godine 1924./1925., kada je bio prorektor, jer je rektor Ladislav Polić bio umirovljen iz političkih razloga na početku svojega mandata. Jedan je od naistaknutijih hrvatskih novoskolastičkih filozofa. Osobito se bavio teorijom spoznaje te Kantom i Jaspersom. Važna su mu filozofska djela *Kant i neoskolastika* (I. – II., 1920. – 1921.) i *Opća noetika* (1926.). Redoviti je član Akademije od 1921. (B. M.)

STJEPAN ZIMMERMANN

(1884 – 1963), CROATIAN PHILOSOPHER AND THEOLOGIST

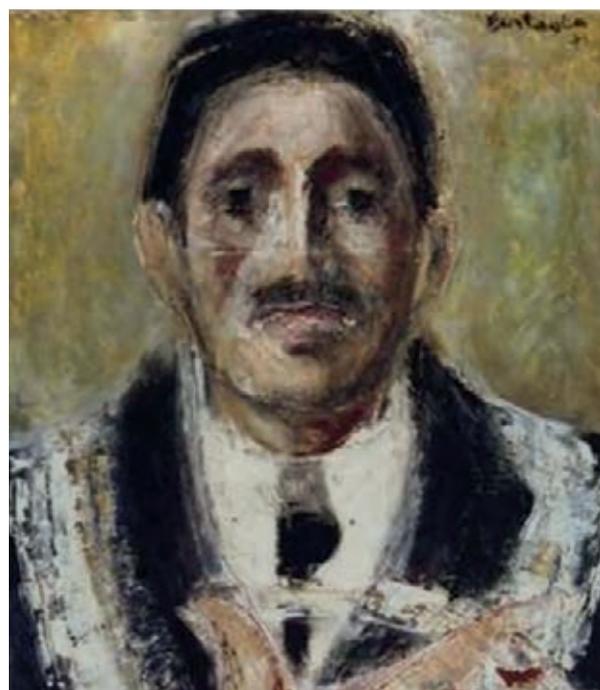
DRAGO PEROVIĆ

(REKTOR 1925./1926.)

Drago Perović (1888. – 1968.), hrvatski liječnik, anatom. Završivši 1913. studij medicine u Beču, radio je kao asistent u tamošnjem Anatomsom institutu. Kada je potkraj 1917. u Zagrebu otvoren Medicinski fakultet, preuzeo je katedru anatomije, a na fakultetu je nastava započela 12. siječnja 1918. njegovim inauguralnim predavanjem. Uredio je Anatomski zavod s muzejom u kojem se nalazi najvrjednija osteološka zbirka rastavljenih lubanja od fetalne dobi do 28. godine života, jedinstvena u svijetu. Bavio se istraživanjima unutarnjeg uha, nosne šupljine i paranazalnih sinusa. Od 1948. redoviti je član Akademije. (S. F. F)

DRAGO PEROVIĆ

(1888 – 1968), CROATIAN PHYSICIAN, ANATOMIST

ALBERT BAZALA

(REKTOR 1932./1933.)

Albert Bazala (1877. – 1947.), hrvatski filozof. Filozofiju i klasičnu filologiju studirao je u Zagrebu, gdje je i doktorirao disertacijom *Psihologijska nauka o apercepciji* (1900.). Habilitacijskom radnjom *Marulićev moralno-filozofski rad* postao je 1904. privatni docent. Studij je nastavio u Njemačkoj. Godine 1909. postao je izvanredni, a 1912. redoviti profesor filozofije na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Najopsežnije mu je filozofsko djelo *Povijest filozofije* (1. svezak 1906., 2. svezak 1909., 3. svezak 1912.), prvo takve vrste u nas. U duhu prosvjetiteljskih ideja osniva 1907. i vodi kao počasni doživotni predsjednik Pučko sveučilište u Zagrebu. Djelovao je kao narodni zastupnik i povjerenik za prosvjetu i bogoštovlje u Zemaljskoj vladi. Obnašao je i dužnost predsjednika Matice hrvatske. Predsjednik je Akademije od 1933. do 1941. U filozofiji je zastupao osobit „voluntaristički aktivizam”, koji je izložio u dvjema raspravama: *Filozofijske studije: I. Metalogički korijen filozofije* (1924.) i *Filozofijske studije: II. Svijest i svijet, subjekt i objekt* (1941.). Utemeljitelj je Hrvatskoga sveučilišnog društva i časopisa *Alma Mater Croatica*. Redoviti je član Akademije od 1922. (B. M.)

ALBERT BAZALA

(1877 – 1947), CROATIAN PHILOSOPHER

STANKO HONDL

(REKTOR 1936. – 1938.)

Stanko Hondl (1873. – 1971.), hrvatski fizičar. Diplomirao (1895.) i doktorirao (1898.) matematiku i fiziku na Mudroslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje od 1911. djeluje kao drugi profesor fizike. Bavio se teorijskom i eksperimentalnom fizikom te poviješću i filozofijom znanosti. Zaslužan je za izgradnju zgrade Fizikalnog zavoda na Marulićevu trgu i osnutak Laboratorija za atomsku fiziku. Bio je dekan fakulteta (1919./1920. i 1932./1933.). Od 1908. član je Akademije i njezin potpredsjednik (1933. – 1942.). (S. P. B.)

STANKO HONDL

(1873 – 1971), CROATIAN PHYSICIST

STJEPAN IVŠIĆ

(REKTOR 1940. – 1943.)

Stjepan Ivšić (1884. – 1962.), hrvatski jezikoslovac. Hrvatski jezik i klasičnu filologiju studirao u Zagrebu i Krakovu. Godine 1913. doktorirao tezom *Prilog za slavenski akcentat*. Od 1914. predaje na Katedri za slavensku filologiju na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Autor niza važnih djela iz hrvatske dijalektologije, među kojima i rasprave *Jezik Hrvata kajkavaca* (1936.), a bio je i vrstan poznavatelj i tumač hrvatske glagoljičke baštine. Godine 1920. izabran je za dopisnoga, 1925. za izvanrednoga, a 1929. za redovitog člana Akademije. (T. M.)

STJEPAN IVŠIĆ

(1884 – 1962), CROATIAN LINGUIST

ANDRIJA ŠTAMPAR

(REKTOR 1945./1946.)

Andrija Štampar (1888. – 1958.), hrvatski liječnik. U razdoblju od 1919. do 1930. radi kao načelnik higijenskog odjeljenja pri Ministarstvu narodnog zdravlja te utemeljuje zdravstvenu službu u tadašnjoj Jugoslaviji. U Zagrebu osnovao Školu narodnoga zdravlja koja danas nosi njegovo ime. Na međunarodnoj razini djeluje kao stručnjak Higijenske organizacije Društva naroda u europskim zemljama i SAD-u i Kini. Jedan je od utemeljitelja Svjetske zdravstvene organizacije te je 1948. predsjedao na njezinoj

prvoj skupštini u Ženevi. Profesor na Medicinskom fakultetu u Zagrebu i njegov dekan. Redoviti član Akademije od 1947., a iste godine postaje i njezinim predsjednikom, na kojem je mjestu ostao do 1958. (S. F. F)

ANDRIJA ŠTAMPAR

(1888 – 1958), CROATIAN PHYSICIAN

GRGA NOVAK

(REKTOR 1946./1947.)

Grga Novak (1888. – 1978.), hrvatski povjesničar i arheolog. Povijest, zemljopis i arheologiju studirao je u Zagrebu, Beču i Pragu, a doktorat iz povijesti stekao je na Mudroslovnome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 1911. predavao je u splitskoj Velikoj realci, a potom je bio asistent Frane Bulića u Arheološkome muzeju u Splitu. Od godine 1920. docent, potom od 1922. do 1924. izvanredni profesor opće povijesti srednjega vijeka na Filozofskome fakultetu u Skoplju, a od 1924. do 1959. redoviti profesor povijesti staroga vijeka na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Za njegova rektorskog mandata utemeljen je Ekonomski fakultet. Predsjednik je Akademije od 1958. do 1978. Bio je član više inozemnih akademija. Proučavao je povijest staroga i novoga vijeka. Njegova arheološka istraživanja na Hvaru u Grapčevoj i Markovoj špilji rezultirala su otkrićem nove neolitičke Hvarske kulture na Jadranu (*Prethistorijski Hvar: Grapčeva spilja*, 1955.). Proučavao je grčku i rimsku kulturu na Jadranu, povijest dalmatinskih gradova i razdoblje hrvatskoga narodnoga

preporoda u Dalmaciji. Redoviti je član Akademije od 1947. (B. M.)

GRGA NOVAK

(1888 – 1978), CROATIAN HISTORIAN AND ARCHAEOLOGIST

ANDRE MOHOROVIČIĆ

(REKTOR 1947. – 1949.)

Andre Mohorovičić (1913. – 2002.), hrvatski arhitekt i povjesničar umjetnosti. Na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu djelovao je od 1935. kao profesor teorije arhitekture i povijesti umjetnosti. U znanstvenom radu bavio se nizom teorijskih i povijesnih tema s područja arhitekture i urbanizma sustavno istražujući razvoj graditeljstva i gradogradnje na području Hrvatske. Dao je i značajan prinos zaštiti kulturnopovijesnih spomenika. Glavni urednik *Enciklopedije likovnih umjetnosti* od 1959. do 1966. S 34 godine bio je najmlađi rektor Sveučilišta u Zagrebu. Redoviti član Akademije od 1962. Od 1975. do 1978. bio je glavni tajnik, a od 1978. do 1991. potpredsjednik Akademije. Bio je i tajnik Razreda za likovne umjetnosti od 1961. do 1975. te od 1997. do 2002., a od 1991. do 1997. član Akademijina Predsjedništva. (M. L.)

ANDRE MOHOROVIČIĆ

(1913 – 2002), CROATIAN ARCHITECT AND ART HISTORIAN

MARKO KOSTRENIĆIĆ

(REKTOR 1949./1950.)

Marko Kostrenčić (1884. – 1976.), hrvatski pravnik i političar. Pravo je studirao u Beču i Zagrebu, gdje je stekao doktorat (1908.). Profesor hrvatske pravne povijesti na Pravnome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Ministar socijalne politike (1931.), ban Savske banovine (1934. – 1936.). Pravi član JAZU (od 1921.), dopisni član SANU (1930.) i SAZU (1953.) te počasni doktor (*honoris causa*) Praškoga sveučilišta (1936.). Urednik sv. I. te sv. XIII. – XVI. *Diplomatičkoga zbornika Kraljevina Hrvatske, Dalmacije i Slavonije* (*Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*). Jedan od glavnih redaktora *Enciklopedije Leksikografskoga zavoda* (1955. – 1964.). Djela: *Hrvatska pravna povijest* (1919.), *Vinodolski zakon* (*Rad JAZU*, 1923.), *Postanak dalmatinskih sredovječnih gradova* (*Šišićev zbornik*, 1929.), *Nacrt historije hrvatske države i hrvatskog prava* (1956.) i dr. (T. M.)

MARKO KOSTRENIĆIĆ

(1884 – 1976), CROATIAN JURIST AND POLITICIAN

ANTUN BARAC

(REKTOR 1950./1951.)

Antun Barac (1894. – 1955.), hrvatski književni povjesničar. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je 1918. doktorirao tezom o V. Nazoru. Od 1930. profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Autor monografija o istaknutim hrvatskim književnicima, (V. Nazor, A. Šenoa, V. Vidrić, I. Mažuranić).

Fran (Franjo) Bošnjaković (1902. – 1993.), hrvatski inženjer strojarstva. Diplomirao (1925.) i doktorirao (1928.) na Tehničkoj visokoj školi u Dresdenu te je na istoj školi djelovao kao docent, a potom je profesor na Tehničkom fakultetu u Beogradu i u Zagrebu te na Tehničkoj visokoj školi u Braunschweigu i Stuttgartu. Bavio se tehničkom termodinamikom. Bio je dekan Tehničkog fakulteta (1940. – 1943.), njegov počasni profesor (1953.) i počasni doktor (1970.). Dopisni je član HAZU (1940. i 1992.) i redoviti član Akademije znanosti u Heidelbergu. (S. P. B.)

FRAN (FRANJO) BOŠNJAKOVIĆ

(1902 – 1993), CROATIAN MECHANICAL ENGINEER

TEODOR VARIČAK

(REKTOR 1952./1953.)

Njegov smisao za sintezu vidljiv je u knjizi *Hrvatska književna kritika XIX. stoljeća* (1938.) te u započetoj povijesti hrvatske književnosti od koje su objavljene prve dvije knjige (1954. i 1960.). Od 1947. redoviti je član Akademije. (T. M.)

ANTUN BARAC

(1894 – 1955), CROATIAN LITERARY HISTORIAN

FRAN (FRANJO) BOŠNJAKOVIĆ

(REKTOR 1951./1952.)

Teodor Varičak (1907. – 1977.), hrvatski veterinar. Od 1934. do umirovljenja radio u Zavodu za anatomiju, histologiju i embriologiju Veterinarskoga fakulteta. Predavao je i na Medicinskom i na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu. Bavio se komparativnom histologijom. Objavio velik broj stručnih i znanstvenih radova o istaknutim hrvatskim i europskim istraživačima. Bio je urednik mnogobrojnih časopisa (*Priroda, Acta biologica, Radovi JAZU, Thalassia Iugoslavica, Bulletin scientifique, Folia anatomica Iugoslavica, Laurus, Periodicum biologorum*). Od 1958. redoviti član Akademije. (S. F. F.)

TEODOR VARIĆAK

(1907 – 1977), CROATIAN VETERINARIAN

ŽELJKO MARKOVIĆ

(REKTOR 1954./1955.)

Željko Marković (1889. – 1974.), hrvatski matematičar. Studirao u Zagrebu, Pragu i Gottingenu, a doktorirao na Sveučilištu u Zagrebu (1915.), gdje djeluje kao profesor na Tehničkom fakultetu i PMF-u. Bavio se matematičkom analizom i njezinom primjenom, nebeskom mehanikom, matematičkim idejama u antici te životom i radom Ruđera Boškovića. Bio je dekan Visoke tehničke škole (1921. – 1922.), Tehničkog fakulteta (1930. – 1931.) i Prirodoslovno-matematičkoga fakulteta (1957. – 1958.). Od 1931. redoviti je član Akademije i tajnik njezina Razreda za matematičke, fizičke i tehničke znanosti (1947. – 1966.). (S. P. B.)

ŽELJKO MARKOVIĆ

(1889 – 1974), CROATIAN MATHEMATICIAN

HRVOJE IVEKOVIĆ

(REKTOR 1954. – 1956.)

Hrvoje Iveković (1901. – 1991.), hrvatski kemičar. Studirao kemiju u Brnu i Zagrebu, gdje je diplomirao (1924.) i doktorirao (1930.). Između ostalog, djelovao je kao profesor opće i anorganske kemije (1945. – 1970.) Farmaceutsko-biokemijskog fakulteta u Zagrebu i u tri mandata bio dekan fakulteta. Bavio se

kemijom vode i kemijom aluminija. Razvio je izravan postupak ekstrakcije aluminija i nekih metala iz bok-sita. Od 1959. redoviti je član Akademije, a od 1967. do 1972. i član njezina Predsjedništva. (S. P. B.)

HRVOJE IVEKOVIĆ

(1901 – 1991), CROATIAN CHEMIST

ZORAN BUJAS

(REKTOR 1956. – 1958.)

Zoran Bujas (1910. – 2004.), hrvatski psiholog. Diplomirao je psihologiju na Filozofskom fakultetu Sve

učilišta u Zagrebu i zatim studirao u Parizu. Radio je u Savjetovalištu za izbor zvanja u Zagrebu, a od 1940. na Visokoj pedagoškoj školi. Od 1949. profesor je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje je vodio Odsjek za psihologiju. Bitno je utjecao na izobrazbu psihologa i razvoj hrvatske psihologije. Posebno su mu vrijedna istraživanja na polju psihofiziologije, psihofizike i profesionalne orijentacije. Predavao je i na Harvardu i Sorboni. Redoviti je član Akademije od 1960., od 1989. do 1991. njezin potpredsjednik, član SAZU od 1985. (M. L.)

ZORAN BUJAS

(1910 – 2004), CROATIAN PSYCHOLOGIST

MARIJAN HORVAT

(REKTOR 1958. – 1960.)

Marijan Horvat (1903. – 1967.), hrvatski pravnik. Pravni fakultet u Zagrebu s doktoratom završio je godine 1926. Na tom je fakultetu od 1939. predavao rimsko pravo, a u dva mandata obnašao je dužnost dekana. Nakon dvogodišnjeg rektorskog mandata bio je prorektor tri akademske godine. Bio je glavni urednik *Zbornika Pravnog fakulteta* od 1953. do 1965. Objavio je mnogobrojne radove iz rimskog prava, hrvatske pravne povijesti i suvremenog privatnog prava. Najpoznatiji je hrvatski pravni romanist čije studije iz rimskog prava imaju trajnu vrijednost u svjetskim razmjerima. Dopisni član Akademije od 1961. (M. L.)

MARIJAN HORVAT

(1903 – 1967), CROATIAN JURIST

JAKOV SIROTKOVIĆ

(REKTOR 1966. – 1968.)

Jakov Sirotković (1922. – 2002.), hrvatski ekonomist i političar. Godine 1948. diplomirao na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje je 1951. i doktorirao. Na istome je fakultetu predavao od 1950. do 1991. Za redovitoga je profesora izabran godine 1961. Usavršavao se na *London School of Economics* od 1954. do 1955., na Sveučilištu u Manchesteru od 1960. do 1961. te na Berkeleyu 1965. godine. Bio je glavni urednik *Enciklopedije Jugoslavije* (1984. – 1991.). Predsjednik je Akademije od 1978. do 1991. Rektorski je mandat bio vraćen na dvije godine, a uz rektora djeluju prvi put i dva prorektora. U slijedu je obavljao visoke državne i partijske funkcije. Bio je potpredsjednik Saveznoga izvršnoga vijeća SFRJ od 1970. do 1974., predsjednik Izvršnoga vijeća Sabora SRH do 1978., član Predsjedništva SRH od 1978. Objavio je niz knjiga i znanstvenih članaka iz područja teorije i politike ekonomskoga razvoja, makroekonomske analize i ekonomske politike. Redoviti je član Akademije od 1975. (B. M.)

JAKOV SIROTKOVIĆ

(1922 – 2002), CROATIAN ECONOMIST AND POLITICIAN

IVAN SUPEK

(REKTOR 1968. – 1971.)

Ivan Supek (1915. – 2007.), hrvatski fizičar, filozof i književnik. Nakon Zagreba, nastavio je studij fizike

u Zürichu i Leipzigu, gdje je doktorirao kod Werner-a K. Heisenberga (1941.). Utemeljitelj je škole i prvi profesor teorijske fizike te filozofije znanosti na Prirodoslovno-matematičkome fakultetu (1947. – 1985.). Osnovao je Institut *Ruđer Bošković* (1950.) i bio njegov direktor do 1958., a zbog protivljenja nemirnodopskomu korištenju nuklearne energije za izradbu atomske bombe, bio je isključen s Instituta (1958.). Bio je i prvi profesor filozofije znanosti na Sveučilištu u Zagrebu. Pokrenuo je poslijediplomske studije i sudjelovao u osnutku svjetske Pagvaške konferencije (1957.). Osnovao je Institut za filozofiju znanosti i mir (1960.) te potaknuo osnivanje Interuniverzitetskog centra u Dubrovniku (1970.). Od 1960. redoviti je član Akademije i njezin predsjednik (1991. – 1997.). (S. P. B.)

IVAN SUPEK

(1915 – 2007), CROATIAN PHYSICIST,
PHILOSOPHER AND WRITER

PREDRAG VRANICKI

(REKTOR 1972. – 1976.)

Predrag Vranicki (1922. – 2002.), hrvatski filozof. Diplomirao je filozofiju na Filozofskome fakultetu u Zagrebu, a 1951. doktorirao na Sveučilištu u Beogradu. Godine 1954. na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu izabran je u zvanje docenta, a 1962. u zvanje redovitoga profesora. Bio je član uredništva časopisa *Praxis* i upravnoga odbora Korčulanske ljetne škole. Bavio se filozofijom marksizma. Glavno mu je djelo *Historija marksizma* (1961.), koja je prevedena na više svjetskih jezika. Zastupao je tzv. „stvaralački marksiz-

zam“, u duhu praksisovske škole. Osim marksizmom, bavio se i filozofijom povijesti. Važnija su mu djela *Misaoni razvitak Karla Marxa* (1953.) te *Filozofija historije* (I. – III., 2001. – 2003.). Redoviti je član Akademije od 1979. (B. M.)

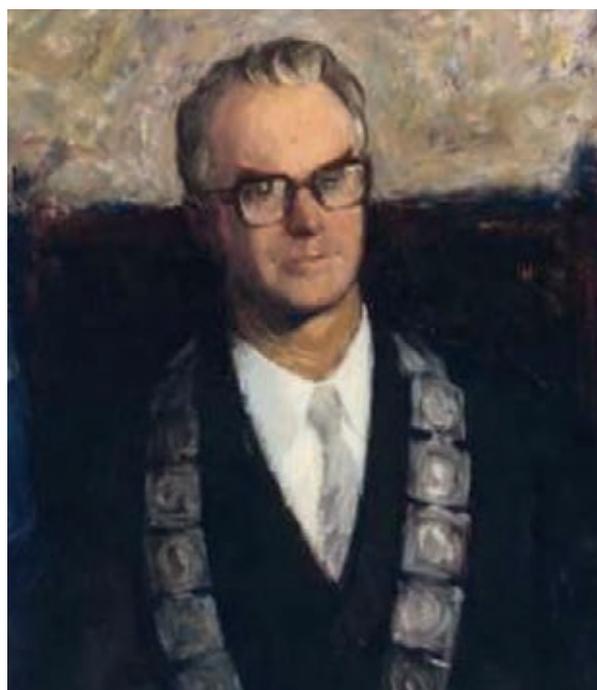
PREDRAG VRANICKI

(1922 – 2002), CROATIAN PHILOSOPHER

DRAGO GRDENIĆ

(REKTOR 1976. – 1979.)

Drago Grdenić (1919. – 2018.), hrvatski kemičar.

Diplomirao kemiju s fizikom i doktorirao (1951.) u Zagrebu. Usavršavao se u Moskvi (1946. – 1948.) i Oxfordu (1955./1956.). Utemeljitelj je i predstojnik Zavoda za opću i anorgansku kemiju (1952. – 1982.) i profesor na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu te dekan fakulteta. Jedan je od osnivača Instituta *Ruđer Bošković*. Bavio se kemijom živinih i organskih kompleksnih spojeva te poviješću kemije. Utemeljio je rendgensku strukturnu analizu u Hrvatskoj. Od 1973. redoviti je član Akademije i njezin glavni tajnik (1973. – 1975.). (S. P. B.)

DRAGO GRDENIĆ

(1919 – 2018), CROATIAN CHEMIST

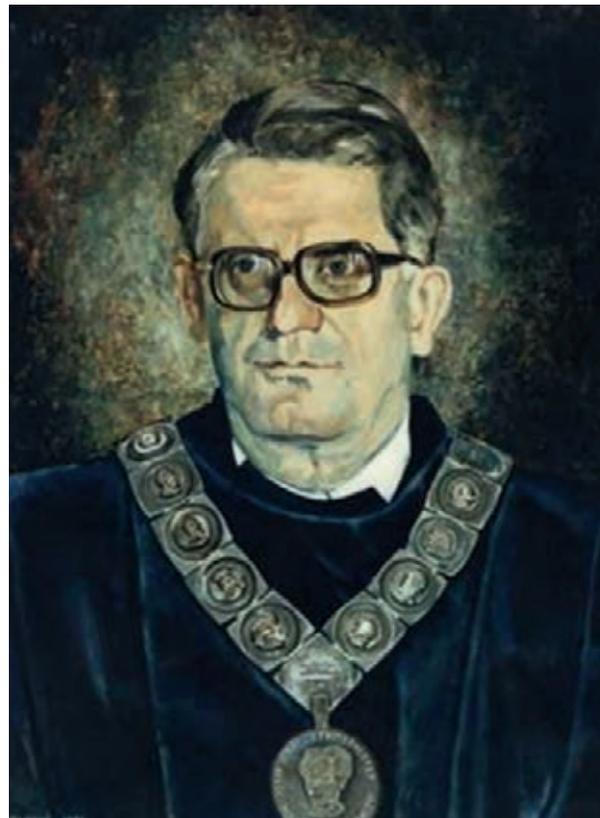
IVAN JURKOVIĆ

(REKTOR 1979. – 1982.)

Ivan Jurković (1917. – 2014.), hrvatski geolog. Diplomirao kemiju na Tehničkom fakultetu (1939.), a doktorirao geologiju na Filozofskom fakultetu (1943.). Profesor na Rudarsko-geološko-naftnom fakultetu u Zagrebu. Osim u Hrvatskoj i Bosni, kao (dugogodišnji) ekspert UN-a istraživao je rudna ležišta u više zemalja Afrike, Azije i Južne Amerike. Bio je predsjednik Skupštine Sveučilišta u Zagrebu (1982. – 1984.). Od 1969. je redoviti član Akademije. (S. P. B.)

IVAN JURKOVIĆ

(1917 – 2014), CROATIAN GEOLOGIST

VLADIMIR STIPETIĆ

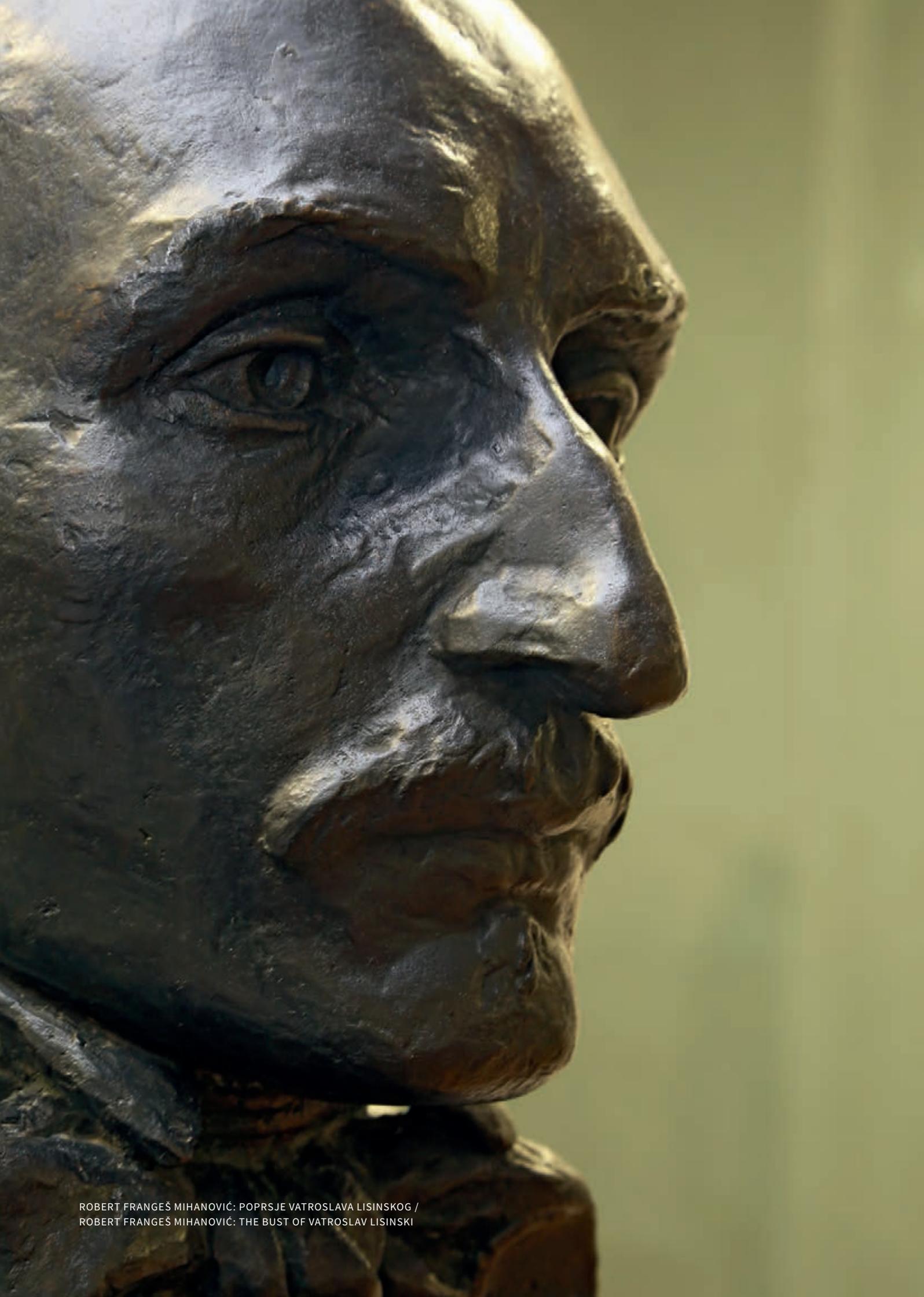
(REKTOR 1986. – 1989.)

Vladimir Stipetić (1928. – 2017.), hrvatski ekonomist. Diplomirao je na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1951., a doktorirao 1956. U zvanje docenta biran je 1960., a redoviti je profesor od 1968. Nakon isteka rektorskoga mandata u trajanju od dvije godine na toj je dužnosti ostao još jedan semestar, do nastupa sljedećega rektora. Obavljao je niz državnih i partijskih dužnosti (Izvršno vijeće Sabora SRH, Vijeće republika i pokrajina Skupštine SFRJ, Ekonomski savjet SIV-a). Bio je urednik u *Enciklopediji Jugoslavije* te u nizu znanstvenih i stručnih časopisa. Objavio je samostalno više od 30 knjiga iz ekonomike Jugoslavije i agrarne ekonomije. Važnija su mu djela *Dubrovačanin Benedikt Kotruljević* (1996.) i *Povijest hrvatske ekonomske misli 1298. – 1847.* (I. – II., 2001. – 2013.). Redoviti je član Akademije od 1973. (B. M.)

VLADIMIR STIPETIĆ

(1928 – 2017), CROATIAN ECONOMIST

ROBERT FRANGEŠ MIHANOVIĆ: POPRSJE VATROSLAVA LISINSKOG /
ROBERT FRANGEŠ MIHANOVIĆ: THE BUST OF VATROSLAV LISINSKI

VIII. Razred za glazbenu umjetnost i muzikologiju

Akademik Stanislav Tuksar

Razred za glazbenu umjetnost i muzikologiju osnovan je u siječnju 1953., a nastao je kao samostalni razred izdvajanjem iz dotadašnjeg Odjela za likovne umjetnosti i muziku. Isprva je djelovao pod nazivom Odjel za muziku, potom je 1972. preimenovan u Razred za muzičku umjetnost, da bi 1985. dobio današnji naziv Razred za glazbenu umjetnost i muzikologiju. No glazbenici i muzikolozi bili su birani za članove Akademije i prije 1953., što znači da su djelovali u okvirima drugih Akademijinih organizacijskih jedinica. Njegov dosad 51 izabrani član u kategorijama redoviti član (ukupno 29), izvanredni član (3), član suradnik (6), dopisni član (11) i počasni član (2) bili su tako – s iznimkom Ivana Zajca, imenovanog 1912. – od godine 1919. članovi isprva Umjetničkog razreda (1919. – 1947.), a potom Odjela za likovne umjetnosti i muziku (1947. – 1953.).

Osnovne smjernice djelovanja i rada kako budućeg Umjetničkog razreda tako i njegovih članova dane su već u govorima općenitog karaktera dr. Antuna Bauera, redovitog člana Akademije, zagrebačkog nadbiskupa i pokrovitelja Akademije od 1915. do 1937., što ih je održao na svečanim sjednicama u srpnju 1917. i svibnju 1918. U njima je rečeno u vezi s osnutkom Umjetničkog razreda i glazbe napose sljedeće: „Nije zadatak Umjetničkog razreda Akademije samo da promiče produkciju umjetnina u najširem smislu, dakle: poeziju, arhitekturu, skulpturu, slikarstvo i muziku, nego i književnost. Imat će se dakle istraživati povijest umjetnosti“ ... i ... „imat će se raspravljati o pitanjima i strujama umjetnosti i otvarati vidike za budućnost“ (*Ljetopis* za 1917., str. 21-23). I potom: „Prema odobrenim pravilima Aka-

demije umjetnički razred imade da njeguje ‘krasne umjetnosti s njihovom književnošću i znanstvenim na njih se odnosećim raspravama’. Rad dakle u tom razredu ima u smislu statuta biti vezan s naukom, a ujedno će se svagda brinuti za unapređenje domaćih likovnih umjetnosti, lijepe književnosti i glazbenih kompozicija“ (*Ljetopis* za 1918., str. 59-60).

Dosadašnje djelovanje Razreda može se okvirno podijeliti na dva razdoblja: razdoblje od početaka do 1953. i razdoblje od 1953. do danas. U okvirima Umjetničkog odjela (1919. – 1947.) i Odjela za likovne umjetnosti i muziku (1947. – 1953.) skladatelji i muzikolozi bili su zastupljeni u relativno skromnome broju: u redovito članstvo bilo ih je izabrano samo troje (Franjo Dugan st., Janko Barlè i Božidar Širola), u dopisno članstvo dvoje (Vjekoslav Rosenberg-Ružić i Vinko Žganec), a dvojica su proglašena počasnim članovima (Ivan Zajc i Matej Hubad). U drugom razdoblju – u okvirima Odjela za muziku (1953. – 1955.), Odjela za muzičku umjetnost (1955. – 1972.), Razreda za muzičku umjetnost (1972. – 1985.) i Razreda za glazbenu umjetnost i muzikologiju (1985. do danas) – izabrana su ukupno 43 člana u svim kategorijama, od čega 26 skladatelja i 17 muzikologa. Članovi Razreda na kraju 2019. bili su: skladatelji Pavle Dešpalj, Ruben Radica, Frano Parać, Zoran Juranić i Davorin Kempf te muzikolozi Ivan Supičić, Koraljka Kos, Nikša Gligo i Stanislav Tuksar (tajnik od 2019.) kao redoviti članovi; skladatelj Lojze Lebič, muzikolozi Bojan Bujčić i Harry White te Ruža Pospiš Baldani kao dopisni članovi; skladatelj Berislav Šipuš i muzikolozi Ennio Stipčević, Vjera Katalinić i Hana Breko Kustura kao članovi suradnici. Dosad su se među članovima Ra-

ZBIRKA SKLADBI IVANA PL. ZAJCA, AUTOGRAF

zreda nalazili najugledniji hrvatski umjetnici i znanstvenici na području glazbe kao što su npr. Božidar Širola, Vinko Žganec, Josip Hatze, Svetislav Stančić, Krešimir Baranović, Stjepan Šulek, Dragan Plamenac, Boris Papandopulo, Josip Andreis, Jakov Gotovac, Ladislav Šaban, Natko Devčić, Ivan Brkanović, Bruno Bjelinski, Milko Kelemen, Lovro Županović, Stanko Horvat, Tomislav Neralić i drugi.

Djelovanje Razreda i njegovih članova danas se ponajprije očituje u izdavačkoj djelatnosti, i to u tri pravca: 1) objavljivanje notnih izdanja skladatelja, članova Razreda; 2) objavljivanje spomenika hrvatske glazbene baštine; 3) objavljivanje knjiga o glazbi. Međutim, izdavačka djelatnost Razreda započela je još u razdoblju 1924. – 1944. omanjom serijom etnomuzikoloških izdanja u obliku zbirki pučkih i narodnih popijevaka (V. Žganec, F. Ks. Kuhač, B. Širola). Nastavljena je 1959. do danas objavljivanjem partitura djela članova Razreda K. Baranovića, B. Papandopula, J. Hatzea, M. Sachsa, S. Šuleka, M. Cipre, I. Mačeka, N. Devčića, B. Bjelinskog, S. Horvata, R. Radice, A. Klobučara i P. Dešpalja. U projektu objavljivanja važnih djela hrvatske glazbene baštine dosad su objavljene partiture djela Vinka Jelića (XVII. st.), Julija Skjavetića (XVI. st.), Luke Sorkočevića (XVIII. st.), izabranih skladbi Ivana Zajca i Vatroslava Lisinskog, a objavljeno je i nekoliko pojedinačnih naslova kao što su *Pavlinski zbornik* (1644.), *Cithara Octochorda* (1757.) i dva sveska spomenika glagoljaškog pjevanja (napjevi iz Poljica i Novog Vinodolskog). Na području knjižnih izdanja objavljeni su naslovi: a) koji monografski obrađuju pojedine glazbene ličnosti kao što su Blagoje Bersa (autor: M. Kuntarić), Stjepan Šulek (K. Šipuš), Vatroslav Lisinski (L. Županović), Juraj Križanić kao glazbeni teoretik (I. Golub), Krešimir Baranović (M. Veselinović), Dora Pejačević (K. Kos); b) pojedinačni naslovi s tematikama kao što su popis skladbi I. Zajca (H. Pettan), sociologija glazbe (I. Supićić), korespondencija F. Ks. Kuhača (prir. L. Šaban), glazbena kultura Dubrovačke Republike (dvije knjige M. Demovića) i estetika glazbe (I. Supićić, S. Tuksar, S. Majer-Bobetko); c) zbornici radova s muzikoloških znanstvenih skupova o I. Zajcu (ur. L. Županović), F. Ks. Kuhaču (ur. J. Bezić) i P. Markovcu (ur. I. Supićić).

Priopćenja i diskusije s važnoga međunarodnog skupa o sociologiji glazbe, održanog u Akademiji 1974., objavljena su u časopisu *IRASM*.

Posebnu stavku u izdavačkoj djelatnosti čini objavljivanje sedam brojeva časopisa *Rad* posvećenih glazbenim temama (knjige br. 337, 351, 377, 385, 409, 454 i 455). Uz niz vrijednih pojedinačnih muzikoloških studija vrlo različite tematike valja posebno istaknuti da su u nekima od njih objavljene dotad slabo dostupne doktorske disertacije hrvatskih muzikologa, obranjene u Austriji i Sloveniji (P. Markovac, A. Vidaković, K. Kos, Z. Hudovsky). Ovamo spada i suizdavanje dvaju najznačajnijih muzikoloških časopisa u Hrvatskoj: hrvatskog muzikološkog časopisa *Arti musices*, čiji je suizdavač Odsjek za povijest hrvatske glazbe i glavni su mu urednici bili mahom članovi Razreda i Odsjeka (J. Andreis, K. Kos, S. Tuksar, S. Majer-Bobetko, V. Katalinić), te časopisa na engleskom, njemačkom i francuskom *International Review of the Aesthetics and Sociology of Music*, kojemu je suizdavač Razred (glavni urednici I. Supićić i S. Tuksar). Oba časopisa kontinuirano izlaze već punih 50 godina.

Uza svoje primarne skladateljske i muzikološke djelatnosti, članovi Razreda bili su u većini slučajeva i profesori raznih glazbenih predmeta (kompozicija, glazbena teorija, muzikologija) na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu, a neki su od njih bili dobitnici uglednih inozemnih stipendija (npr. u SAD-u, Njemačkoj, Francuskoj, Italiji i dr.) te su održali mnoga pozvana predavanja na istaknutim svjetskim sveučilištima. Članovi muzikolozi bave se i recenziranjem znanstvenih radova, a Razred predlaže i kandidate za dodjelu Akademijine nagrade.

Razred se kontinuirano brine za organizaciju glazbenih dijelova programa za razne Akademijine proslave, svečanosti i skupove. Pritom se posebno vodi računa i skrbi o dragocjenoj violini *King* Giuseppea Guarnerija del Gesua (izrađenoj 1635.), što ju je u Akademiji 1968. na trajno čuvanje dao pohraniti znameniti američki violinist hrvatskoga podrijetla Zlatko Baloković te na kojoj, da bi je se prikladno očuvalo, valja redovito svirati. To je glazbalo prigodom proslave 250. obljetnice graditeljeve smrti bilo izloženo 1994. u Muzeju moderne umjetnosti (*Museum of Modern Art*) u New Yorku kao jedan od najboljih među 25 njegovih izabranih instrumenata.

Razred za glazbenu umjetnost i muzikologiju prati rad Odsjeka za povijest hrvatske glazbe Akademijina Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe. Tijekom 1990-ih izdavački planovi Razreda djelomice su se povezali s izdavačkim planovima Odsjeka i Hrvatskog muzikološkog društva. Tako su u raznim oblicima suizdavaštva objavljena četiri zbornika za akademike članove Razreda i devet zbornika radova sa znanstvenih skupova u čijoj je organizaciji većinom sudjelovao i Odsjek. ●

VIII. Department of Music and Musicology

The Department of Music and Musicology was founded in 1953 as one of the successors of the Department of Fine Arts and Music (earlier also Department of Arts) with the task not only to promote the creation of art objects but also scholarly research in corresponding areas.

The activities of the Department of Music and Musicology can be divided into two periods: from the beginnings in 1919 until 1953 and from 1953 until today. While in the first period only seven members were elected, in the second period there were 43 in all, among which 26 composers and 17 musicologists. At the end of 2019 the Department had nine full members in all, among them composers Pavle Dešpalj, Ruben Radica, Frano Parać, Zoran Juranić and Davorin Kempf, as well as four musicologists: Ivan Supičić, Koraljka Kos, Nikša Gligo and Stanislav Tuksar (Secretary since 2019); the composer Lojze Lebič, musicologists Bojan Bujčić and Harry White, and Ruža Pospíš Baldani, as corresponding members; the composer Berislav Šipuš and musicologists Ennio Stipčević, Vjera Katalinić and Hana Breko Kustura as associated members. Up to now many outstanding Croatian composers and musicologists were elected members of this Department, among which the most prominent were Božidar Širola, Vinko Žganec, Josip Hatze, Svetislav Stančić, Krešimir Baranović, Stjepan Šulek, Dragan Plamenac, Boris Papandopulo, Josip Andreis, Jakov Gotovac, Ladislav Šaban, Natko Devčić, Ivan Brkanović, Bruno Bjelinški, Milko Kelemen, Lovro Županović, Stanko Horvat, Tomislav Neralić, etc.

JAKOV GOTOVAC

The activities of the Department are above all concentrated in publishing activities: 1) publication of scores by members composers; 2) publication of scores from the Croatian musical heritage; 3) publication of books on music. Several dozens of scores have been published as yet, as well as a series of individual titles on folk music, Glagolitic singing, collections of sacral songs from the 17th and 18th centuries, monographs on outstanding musical personalities, sociology and aesthetics of music, musical culture of Dubrovnik, etc. Special attention is given to the publication of three journals: the Croatian musicological review *Arti musices*, the *International Review of the Aesthetics and Sociology of Music* (both with 50 years of tradition) and the basic Academy journal *Rad* (up to now seven books).

Along with their primary professional preoccupations as composers and scholars, the members of the Department have been mostly university professors at the Zagreb Academy of Music; some of them also obtained outstanding scholarships abroad (in USA, Germany, France, Italy, etc.) and gave guest lectures at prestigious world universities. They also permanently take care of music performances accompanying various festive manifestations organized in the Academy; they are also in charge for the use of the precious violin "King", built in 1735 by the famous Italian instrument builder Giuseppe Guarneri del Gesù and kept by the Academy. Special attention is given to the Department for History of Croatian Music, founded in 1979 as the Institute for Musicological Research. ●

Zavod za znanstveni rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Varaždinu

Vladimir Huzjan

Zavod za znanstveni rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Varaždinu osnovan je 24. lipnja 1983. potpisivanjem sporazuma između tadašnje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i Skupštine Općine Varaždin. Sporazum su potpisali predsjednik Akademije akademik Jakov Sirotković i predsjednik Skupštine Općine Varaždin Petar Rihtarić. Potpisivanjem sporazuma završeni su razgovori o osnivanju Zavoda započeti 1981., kada se pripremao znanstveni skup u povodu 800. godišnjice prvog spomena Varaždina u sačuvanim povijesnim dokumentima.

Po završetku skupa započelo se s prikupljanjem radova za prigodni zbornik, koji je otisnut 1983. pod nazivom *Varaždinski zbornik 1181-1981*. To je bilo prvo izdanje varaždinskoga Zavoda. Usporedno se pripremao i godišnji časopis pod nazivom *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, čiji je prvi broj objavljen 1986. godine. Time je Akademijin Zavod u Varaždinu započeo s jednom od svojih glavnih aktivnosti – nakladničkom djelatnosti. Prvi broj *Radova* predstavljen je u Salonu Gradske vijećnice, što se tradicionalno održava i danas. Ta znamenita kuća proslavit će godine 2023. pet stoljeća kako se u njoj bez prestanka nalazi gradska uprava, a svečanoj obljetnici pridružiti će se i Akademijin varaždinski Zavod. Iste godine obilježiti će se i 40-godišnjica postojanja Zavoda u Varaždinu.

Od svojega početka Zavod ima voditelja i upravitelja. Prvi voditelj bio je akademik Andre Mohorovičić (1983. – 2002.), zatim je to bio akademik Miroslav Šicel (2003. – 2011.), a danas je voditelj akademik Stjepan Damjanović (2012.). Upravitelji Zavoda bili su: prof. emeritus Franjo Ruža (1983. – 1993.), mr. sc. Ivan Grabar (1993. – 1994.) i mr. sc. Eduard Vargović (1994. – 2014.). Danas je upravitelj dr. sc. Vladimir Huzjan (2014.). U Zavodu već više od 20 godina kao administrativna tajnica radi Ljiljana Biškup. Sve aktivnosti Zavoda oblikuje Znanstveno vijeće koje čine voditelj, upravitelj, dva člana koja je imenovala Akademija te predstavnik Grada Varaždina i Varaždinske županije.

Akademijin Zavod u Varaždinu smješten je u palači Keglević i jedini je na području sjeverne Hrvatske. U svojem radu Zavod organizira znanstvene skupove, okrugle stolove, predavanja, predstavljanje časopisa i monografija, zatim izložbe, koncerte, otkrivanja spomen-ploča i dr. Do danas Zavod bilježi više od 200 različitih aktivnosti. U nakladničkoj djelatnosti Zavod tiska godišnji broj časopisa *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, ove godine jubilarni 30. broj, zatim ediciju *Posebna izdanja* (29 naslova) i *Pojedinačna izdanja* (12 naslova). Do danas je Zavod tiskao 18,5 tisuća stranica znanstvenog sadržaja o sjevernoj Hrvatskoj, više od bilo koje druge ustanove.

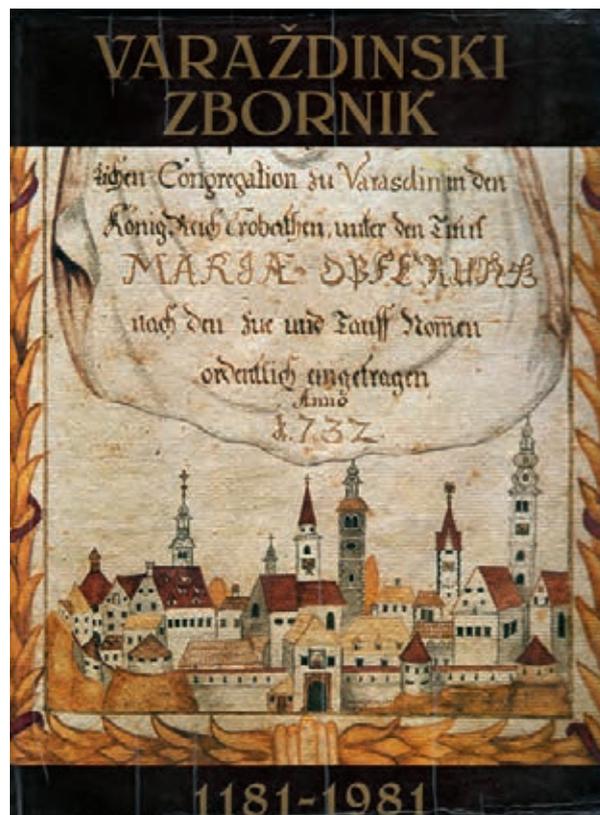
U dosadašnjoj nakladi može se izdvojiti monografija Rudolfa Horvata *Povijest grada Varaždina*

(1993.), reprinti Antuna Vramca *Postilla na vsze leto po nedelne dni vezda znouich izpraulena szlouenzkim iezikom...* (1990.) i *Kronika vezda znovich zpravliena kratka szlouenzkim iezikom...* (1991.), zatim zbornik radova enciklopedijskog formata *800 godina slobodnog kraljevskog grada Varaždina 1209. – 2009.* (2009.) s gotovo 80 znanstvenih radova, zbornici radova posvećeni obilježavanju 100. obljetnice početka i završetka Prvoga svjetskog rata – *Varaždin i sjeverozapadna Hrvatska u Velikom ratu 1914. – 1918.* (2014.) i *Varaždin i sjeverna Hrvatska u desetljeću nakon Velikog rata* (2019.), monografija Vladimira Huzjana *Varaždin i vojska u međuratnom razdoblju (1918. – 1941.)* i dr.

Zavod je za svoj rad primio i priznanja poput Plakete Grada Varaždina, Diplome Varaždinske županije i diplome Temexa u Buenos Airesu za monografiju *Pošta sjeverozapadne Hrvatske.*

Koji su planovi za budućnost? Zavod će nastaviti objavljivati monografije i znanstvene članke bitne za prostor sjeverne Hrvatske te održavati status A1 časopisa *Radovi*, nastaviti će organizirati znanstveno-stručne skupove, a sa suradnicima pokretati projekte međunarodne suradnje. ●

Institute for Scientific Work of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Varaždin

The Institute for Scientific Work of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Varaždin was founded on 24 June 1983. This institute, situated in Keglević Palace in Varaždin, is the only one in northern Croatia. It organizes symposiums, round tables, lectures, journal and monography presentations, exhibitions, concerts, etc. So far, the Institute has organized more than 200 activities. The Institute's publishing work comprises the annual edition of the journal *Activities of the Varaždin Institute for Scientific Work*, which celebrates its 30th issue this year, *Special Editions* (29 titles) and *Individual Editions* (12 titles). To this day, the Institute has printed over 18,5 thousand pages of scientific content on northern Croatia, which is more than any other institution.

The first head of the Institute was Full Academy Member Andre Mohorovičić (1983 – 2002), followed by Miroslav Šicel (2003 – 2011) and presently Stjepan Damjanović (elected in 2012). Directors of the Institute were: Professor Emeritus Franjo Ruža (1983 – 1993), Ivan Grabar (1993 – 1994) and Eduard Vargović (1994 – 2014). The current director is Dr Vladimir Huzjan (2014). ●

کشیدند

Orijentalna zbirka Arhiva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Tatjana Paić-Vukić

Orijentalna zbirka Arhiva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, osnovana 1927., najmlađa je zbirka toga arhiva. S fondom od 2.109 kodeksa, u kojima je prepisano više od 3.300 cjelovitih djela i fragmenata na arapskom, osmanskom turskom i perzijskom jeziku, najveća je zbirka arabičkih rukopisa u Hrvatskoj i jedna od najvećih u jugoistočnoj Europi. Osim kodeksa, u njezinu je sastavu i fond sa 760 osmanskih isprava iz razdoblja XV. – XX. stoljeća, od kojih se neke odnose na hrvatske gradove pod osmanskom vlašću – Knin, Skradin, Vrliku. To su sultanske zapovijedi (*fermani*) i povelje (*berati*), naredbe vezira (*bujuruldije*), potvrđnice, ugovori i sudska rješenja. Zbirka ima i vrijednu priručnu knjižnicu s više stotina tiskanih knjiga, među kojima je i pet osmanskih inkunabula, proizvoda prve državne tiskare Osmanskog Carstva osnovane 1727. u Carigradu.

Utemeljenje Orijentalne zbirke bilo je plod dugogodišnjih nastojanja hrvatskih znanstvenika – Vjekoslava Klaića, Tadije Smičiklase, Izidora Kršnjavog, Julijana Jelenića i Vladimira Mažuranića – koji su još od kraja XIX. stoljeća predlagali da se u Akademiji počnu prikupljati povijesni izvori osmanske provenijencije. Upozoravali su na to da takvo gradivo, bez kojeg se ne može temeljito istraživati povijest jugoistočne Europe, stranci neometano kupuju u Bosni i Hercegovini i drugim balkanskim zemljama i odnose u Njemačku i Austro-Ugarsku. Međutim, ostvarenje zamisli o osnutku Orijentalne

zbirke osujetili su balkanski ratovi, a zatim i Prvi svjetski rat. Formiranje fundusa Zbirke počelo je tek godine 1927., nakon što se akademiku Vladimiru Mažuraniću pismom obratio njemački turkolog Franz Babinger, predložio mu da Akademija organizira sustavno proučavanje osmanskih izvora i ponudio da on, Babinger, sudjeluje u tom projektu. Akademija je na Mažuranićev prijedlog iste godine opunomoćila Babingera da za nju prikuplja rukopise i dala mu popratno pismo koje mu je otvaralo vrata ustanova i privatnih domova u Bosni i Hercegovini. Novac za otkup gradiva priskrbljen je na temelju javnog poziva na koji su se odazvali brojni pojedinci i tvrtke. Babinger je uspio nabaviti oko 530 kodeksa, ali se, zbog obveza na Berlinskom sveučilištu, nije mogao dovoljno posvetiti njihovoj kataložnoj obradi. Na njegov prijedlog Akademija već 1928. taj posao povjerava Alekseju Olesnickom, ruskom turkologu ukrajinskog podrijetla, koji je u Zagrebu živio kao emigrant. Olesnicki je preuzeo i dužnost nabave rukopisa, pa je u tu svrhu u nekoliko navrata putovao u **Bosnu i Hercegovinu, Sandžak, Kosovo i Makedoniju**. Imao je veliku podršku predsjednika Akademije Gavre Manojlovića, koji se, kako pokazuje sačuvana korespondencija, živo zanimao za sve pojedinosti potrage za gradivom. Dopisivao se sa sarajevskim povjesničarima, kustosima i znalcima orijentalnih jezika, koji su ga obavještavali o tome kod koga se mogu naći rukopisi i isprave. Osim otkupom, fond se uvećavao i donacijama. Vrijedne rukopise

ILUMINIRANI PRIMJERAK KUR'ANA. ARAPSKI JEZIK. XV. ILI XVI. ST. ORIJENTALNA ZBIRKA ARHIVA HAZU, R 2000 / ILLUMINATED COPY OF THE QUR'AN. ARABIC. 15TH OR 16TH CENTURY. THE ORIENTAL COLLECTION OF THE ARCHIVES OF THE CROATIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS, MS 2000

ŠARH TAHDIB AL-MANTIQ WA AL-KALAM. DJELO IZ LOGIKE I APOLOGETIKE NA ARAPSKOM JEZIKU, AUTOR: ŠEJH JUJO IZ MOSTARA. PRIJEPIS IZ 1739. ORIJENTALNA ZBIRKA ARHIVA HAZU, R 412 / SHARH TAHDIB AL-MANTIQ WA AL-KALAM. WORK ON LOGIC AND APOLOGETICS IN ARABIC, AUTHOR: SHEIKH JUJO FROM MOSTAR. TRANSCRIPT FROM 1739. THE ORIENTAL COLLECTION OF THE ARCHIVES OF THE CROATIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS, MS 412

darovali su hrvatski pisci iz Bosne i Hercegovine Safvet-beg Bašagić, Hamdija Kreševljaković i Aleksandar Poljanić iz Sarajeva te Omer Balić iz Mostara. Zahvaljujući predanom radu Alekseja Olesnickog, velikom angažmanu Gavre Manojlovića i izdašnim novčanim prilozima, u Zbirci se do 1939. skupilo 1.960 znalački probranih kodeksa.

Zbog gospodarske krize, a potom i izbijanja Drugoga svjetskog rata, novo gradivo sve je slabije pristizalo u Orijentalnu zbirku, a ni poslije rata nije bilo sustavnog financiranja otkupa. Sulejman Bajraktarević, koji je u Zbirci radio 1948. – 1969., i u takvim je okolnostima uspio pribaviti neke vrijedne kodekse i isprave. Među njima je i bogato iluminiran primjerak *Kurana* iz XV. ili XVI. stoljeća, koji je danas jedan od najvrednijih kodeksa u fundusu. U razdoblju 1971. – 2007. voditelj je bio dr. sc. Muhamed Ždralović, arabist i turkolog koji se posvetio kodikološkim, filološkim i kulturnohistorijskim istraživanjima te izradi podrobnog kataloga arapskih rukopisa. Danas je voditeljica Zbirke dr. sc. Tatjana Paić-Vukić.

Kodeksi Orijentalne zbirke HAZU potječu iz razdoblja XIII. – XIX. stoljeća. Najstarijim se smatra primjerak arapskog djela o tumačenju snova *Ta'bir al-ahlam*, čiji je jedan dio Vladimir Mošin prema svojstvima papira datirao u XIII. stoljeće. Najstariji datirani rukopis potječe iz godine 1346. Mnogima se podrijetlo ne može utvrditi jer se u njima ne nalaze ni nadnevcni ni imena mjesta gdje je djelo prepisano.

U kodeksima Orijentalne zbirke najviše je djela na arapskome. Tekstovi iz dogmatike i šerijatskopravne znanosti čine velik dio fonda zbirke rukopisa iz osmanskog razdoblja, a oni su najčešće pisani arapskim. Osim toga, budući da je u osmanskim školama, medresama, arapski bio jezik poduke i udžbenika, učenici su trebali dobro svladati arapsku gramati-

ku, stilistiku, retoriku i disputaciju. Otud velik broj primjeraka djela iz tih disciplina u Orijentalnoj zbirci HAZU. Osmanskim turskim, koji je bio službeni jezik Carstva, jezik uprave, pisala se i visoka, *divanska*, poezija, didaktička proza, i djela iz vjerskih znanosti i islamskoga misticizma, *sufizma*. Rukopisi na perzijskome čine najmanji dio fonda jer je perzijski bio jezik elitne osmanske kulture kojim su vladali samo vrlo obrazovani pojedinci. U Orijentalnoj se zbirci čuvaju rukopisi *Mesnevije*, mističko-filozofskog spjeva Dželaluddina Rumija, te zbirke pjesama perzijskih klasika Džamija, Sa'dija i Hafiza.

Višejezičnost osmanske pisane kulture dala je poticaj razvoju leksikografije. Sastavljali su se rječnici s različitim kombinacijama arapskog, osmanskog i perzijskog jezika, koji su brojni i u Orijentalnoj zbirci, u kojoj se čuva i veliki botaničko-zoološko-mineraloški arapsko-tursko-perzijski rječnik s pridodanim latinskim i grčkim riječima zapisanim arabicom.

Rukopisi napisani i/ili prepisani u osmanskoj Bosni i Hercegovini posebna su vrijednost Akademijine zbirke. U njoj se nalaze primjerci djela Bošnjaka iz dogmatike, vjerskog prava, historiografije, logike, arapske gramatike i stilistike, umjetničke proze i poezije. Među autorima su Hasan Kafi Pruščak, Hasan Kaimi, Mustafa Ejubović zvan Šejh Jujo, Muhamed Allamek, Muhamed Čajničanin i Fevzi Mostarac. Još veću skupinu kodeksa čine oni koje su izradili poznati i anonimni bosanski prepisivači, među kojima je bilo i vrsnih kaligrafa.

U Zbirci se čuva i nekoliko rukopisa koji potječu iz hrvatskih krajeva pod osmanskom vlašću. Malo je izvora po kojima se može suditi o opsegu spisateljskog i prepisivačkog djelovanja u urbanim središtima osmanske Slavonije ili pak dalmatinskoga zaleđa, no sigurno je da rubni položaj i prvenstveno obrambena

uloga pograničnih gradova nisu pogodovali procvatu znanosti i književnosti. Arabički rukopisi na tim se prostorima poslije prestanka osmanske vlasti uglavnom nisu sačuvali, ali su neki pri povlačenju muslimanskoga stanovništva preneseni u Bosnu, odakle su i pribavljeni za Orijentalnu zbirku. Među njima je primjerak arapskog stilističkog traktata đakovačkog muftije Hasana iz 1649. te kodeksi koji potječu iz Požege, Knina, Sinja i Imotskog.

Mnogi rukopisi Orijentalne zbirke izrađeni su kao priručnici za učenike medresa, profesionalni priručnici kadija, muftija i pisara ili pak kao privatne zbirke tekstova što su ih vlasnici sami odabrali i prema svojim ih sklonostima prepisali ili dali prepisati. Oni su većinom skromna izgleda, uvezani u karton i presvučeni platnom ili tankom kožom. Manji broj kodek-

sa Zbirke ima bogate kožne uveze s ornamentima u zlatotisku i iluminacije na pojedinim stranicama. U svega nekoliko primjeraka nalazimo figuralne likovne ukrase, minijature. Među njima jedino perzijski rukopis Knjige o Tamerlanu, *Timur-name*, iz XVI. stoljeća, ima umjetnički izrađene minijature, od kojih su dvije odabrane za ilustracije uz ovaj tekst.

Svi kodeksi i isprave Orijentalne zbirke digitalno su snimljeni godine 2014. na temelju Protokola o suradnji Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i Instituta *Yunus Emre* iz Republike Turske. U okvirima te suradnje u svibnju iste godine u X. dvorani Strossmayerove galerije starih majstora HAZU priređena je izložba odabranih rukopisa pod nazivom *Riječ, pismo, slika: iz riznice Orijentalne zbirke Arhiva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*. Izložbu su pratili katalozi na hrvatskom i engleskom jeziku. ●

The Oriental Collection of the Archives of the Croatian Academy of Sciences and Arts

The Oriental Collection of the Archives of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zagreb was founded in 1927 after long years of efforts of Croatian intellectuals to initiate a project of collecting Ottoman sources for the history of Southeast Europe. With its 2,109 codices, comprising more than 3,300 complete works and fragments, it is the largest collection of Arabic-script manuscripts in Croatia, and one of the largest collections of the kind in Southeast Europe. In addition to the manuscript books, it has 760 Ottoman documents dating from the 16th to the 20th centuries. Some of the documents concern the Croatian towns that were under the Ottoman rule: Knin, Skradin and Vrlika. The Collection also has a valuable reference library with hundreds of printed volumes in Ottoman Turkish and other languages. Among them are five incunabula, books produced by the first Ottoman printing press established in Istanbul in 1727.

The codices, dating from the 13th to 19th centuries, contain works in the three major languages of Islamic civilization – Arabic, Ottoman Turkish and Persian. The majority of the manuscripts are in Arabic. This is because text dealing with tenets of faith and the Islamic jurisprudence, which form the large part of the holdings, were predominantly written in that language. In addition, there is an abundance of manuscripts of

works on Arabic grammar, stylistics, rhetoric and the art of disputation, the disciplines which formed a part of curriculum in Ottoman schools. A slightly smaller number of manuscripts is in Ottoman Turkish, the official language of the Ottoman Empire, and the language of religious and exact sciences, didactic prose, texts in Islamic mysticism and also of high Ottoman poetry. Persian manuscripts constitute the smallest part of the Academy's Oriental Collection. In the Ottoman Empire, Persian was the language of the elite culture, mastered by a limited circle of highly educated individuals. It was mainly the language of sophisticated poetry.

Numerous manuscripts of texts composed in Ottoman Bosnia by local writers and scholars are a special feature of the Collection. There are also several manuscripts originating from the Croatian lands that were under the Ottoman rule.

In 2014, owing to the cooperation between the Croatian Academy of Sciences and Arts and the Yunus Emre Institute from the Republic of Turkey, all the manuscripts and documents from the holdings of the Oriental Collection were digitally recorded. In the same year, thirty three selected items from the Collection were at display at the exhibition "Text, Calligraphy, and Painting", which was jointly organized by the Academy and the Institute. ●

STELA IZ SISAKA; ARHEOLOŠKI MUZEJ U ZAGREBU / STELE
FROM SISAK; THE ARCHAEOLOGICAL MUSEUM IN ZAGREB

Rimski grobni spomenici sjeverozapadne Panonije u svome materijalnom, društvenom i religijskom kontekstu

Branka Migotti

Trogodišnji interdisciplinarni projekt pod gornjim naslovom, uspješno okončan 2018., imao je nekoliko polazišta. Prvo je to što grobni spomenici odražavaju materijalnu i duhovnu razinu grobnog rituala, a te je dvije razine moguće istraživati u ispreplitanju različitih komponenti (etničko-kulturnih, društvenih, gospodarskih, umjetničkih i ritualno-religijskih) kao alata za bolje razumijevanje djelovanja i struktura provincijskih društava Rimskog Carstva. Drugim riječima, takvi podatci mogu pružiti uvid u različite sastavnice društvenog i kulturnog identiteta razmatranih zajednica: vojničku i civilnu komponentu, unutarnju statusnu raslojenost unutar tih skupina, etničko podrijetlo, religijsko opredjeljenje, umjetničke sklonosti i dostignuća, gospodarsko-trgovačke aspekte. S obzirom na to da je klesarstvo u Panoniju prodrlo tek s rimskim osvajanjem, kameni grobni spomenici važan su medij za proučavanje domaće podloge i rimske nadgradnje u kontekstu uključivanja osvojenih područja u rimski kulturno-civilizacijski krug. Nadalje, rimski grobni spomenici sjeverozapadne Hrvatske nikad nisu bili obrađeni čak ni pojedinačno u cjelini svojih analitičkih sastavnica (strukturalne tipologije, ikonografije, epigrafije i kamene sirovine), a kamoli u zajedničkom arheološko-povijesnom kontekstu svih triju rimskih gradova i njihovih agera (*Siscia* / Sisak, *Andautonia* / Ščitarjevo i *Aquae Balissae* / Daruvar) i svih spomeničkih vrsta (stele, sarkofazi, urne, tituli, oltari, medaljoni i građevine). Konačno, stanovit broj spomenika nije

bio uopće objavljen ili je bio objavljen preliminarno, s nizom pogrešnih podataka, a neki su otkriveni u muzejskim skladištima ili na raznim mjestima na otvorenom tek u ovom istraživanju. Zbog višestrukih interpretativnih mogućnosti gradiva, obuhvaćena su samo tri rimska grada, uz pretpostavku da će usporedno istraživanje spomenika triju urbanih aglomeracija različite veličine i municipalnog profila te nejednake važnosti u širem provincijskom prostoru omogućiti svrhovitu usporedbu različitih aspekata proučavanja i stvaranje zaključaka o uzrocima uočenih sličnosti i razlika.

Sintetskoj obradi gradiva prema postavljenim ciljevima prethodila je izrada obuhvatnih i detaljnih kataloga prema gradovima i vrstama spomenika, načinjena na temelju literature te arhivskog i terenskog istraživanja. Prikupljeno je ukupno 200 spomenika: 52 stele, 39 sarkofaga, 55 urni, 5 titula, 4 oltara, 2 medaljona, 13 ulomaka građevina, te 30 neodredivih ulomaka. Konačan cilj – nova spoznaje i bolje razumijevanje rimsko-provincijskog društva razmatranog prostora – planirao se ostvariti uvidom u sljedeće sastavnice istraživanja:

1. pretpostavljeno omeđivanje dotad neutvrđenih agera triju rimskih gradova i širih prostora koji su im gravitali;
2. kvantifikacija spomenika prema vrstama i u dijakroniji;
3. strukturalna tipologija i ikonografija spomenika;
4. društveni aspekti uporabe spomenika;

ZABAT GROBNE EDIKULE IZ SISAČKE; GRADSKI MUZEJ SISAČKA /
PEDIMENT OF A FUNERARY AEDICULA FROM SISAČKA;
THE MUSEUM OF SISAČKA

5. ritualni i religijski aspekti (incineracija i inhumacija, klasični kultovi i kršćanstvo); 6. vrste kamena i geološki izvori gradiva kao pokazatelji radioničke proizvodnje.

S obzirom na posljednju sastavnicu istraživanja, projekt je bio interdisciplinarni, a u njemu je sudjelovalo šest znanstvenika iz triju hrvatskih i dviju slovenskih ustanova, među kojima četiri arheologa: voditeljica projekta prof. dr. sc. Branka Migotti i suradnica dr. sc. Ljubica Perinić, obje iz HAZU; dr. sc. Marjeta Šašel Kos iz SAZU (Ljubljana); dr. sc. Ivan Radman-Livaja iz Arheološkog muzeja u Zagrebu; prof. dr. sc. Bojan Djurić s Filozofskog fakulteta u Ljubljani (savjetnik). Voditelj geološkog istraživanja bio je dr. sc. Mirko Belak iz Hrvatskoga geološkog instituta, gdje su načinjene arheometrijske analize 128 uzoraka vapnenaca i pješčenjaka, dok je analize 30 mramornih uzoraka proveo dr. sc. Walter Prochaska sa Sveučilišta u Leobenu.

Rad na projektu okončan je knjigom objavljenom u vrijeme trajanja završnog postupka ocjenjivanja, s naslovom projekta na engleskom jeziku. Autori su B. Migotti, M. Šašel Kos i I. Radman Livaja, u suradnji s troje preostalih suradnika, a izdavač je Archaeopress Publishing Ltd iz Oxforda. Iz naslova šest poglavlja te publikacije razvidno je da su svi ciljevi projekta ostvareni. Međutim, s obzirom na ograničen prostor, naglasit će se samo rezultati geoarheološkog istraživanja jer je ono prvi put primijenjeno kao sustavna komponenta proučavanja rimskih kamenih spomenika u hrvatskoj arheologiji. Premda su na početku istraživanja postojale drugačije naznake, arheometrijske analize pokazale su da je na prostoru istraživanja vladalo opće pravilo geoarheologije o korištenju najbližeg izvora kamena, dok su iznimke zadovoljavajuće objašnjene. Ti rezultati odnose se na domaće izvore kamena, dok su spoznaje o uvozu mramornih izrađevina s jugoistočnog alpskog prostora, o kojemu je Panonija ovisila s obzirom na nedostatke vlastitih izvora mramora, u nekim elementima promijenile postojeću sliku o proizvodnji i trgovini mramornim spomenicima na ukupnom području Norika i Panonije. Za razliku od drugih dijelova Panonije, u njezinu jugozapadnom dijelu prevladavao je uvoz spomenika od pohorskog mramora, najvjerojatnije zahvaljujući komunikaciji rijekama Savinjom i Savom. Potonja je rijeka naime povezivala noričku *Celeju* / Celje, jedno

od središta proizvodnje spomenika od pohorskog mramora, s *Andautonijom* i *Siscijom*, panonskim gradovima na Savi. ●

KRUNIŠTE OLTARA IZ ODRE SISAČKE; GRADSKI MUZEJ SISAČKA /
ALTAR TOP FROM ODRA SISAČKA; THE MUSEUM OF SISAČKA

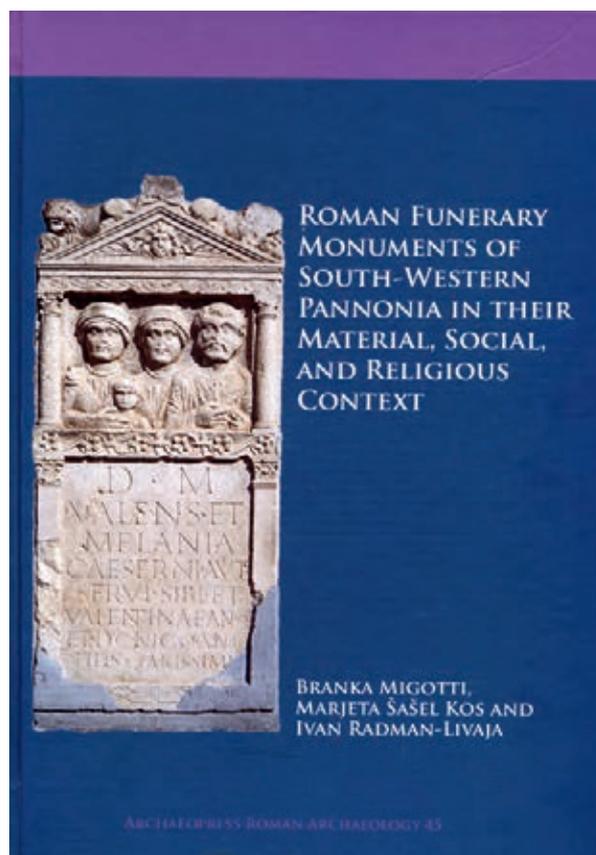
M. BELAK I B. MIGOTTI KOD OSTATAKA RIMSKOG KAMENOLOMA
U HRASTOVICI / M. BELAK AND B. MIGOTTI AT THE REMAINS OF
A ROMAN QUARRY IN HRASTOVICA

Roman Funerary Monuments of South-Western Pannonia in Their Material, Social and Religious Context

KIP IKARA IZ VUGROVCA; ARHEOLOŠKI MUZEJ U ZAGREBU/ STATUE OF ICARUS FROM VUGROVEC, THE ARCHAEOLOGICAL MUSEUM IN ZAGREB

The three-year multidisciplinary project under the above title, conducted by a Croatian-Slovenian team of five archaeologists and one geologist from several institutions, was successfully completed in 2018. Its scientific background was based on several starting points, the most important being the fact that funerary monuments contain material and spiritual components operating at several interconnected levels: ethno-cultural, social, economic, artistic and ritual-religious, with a considerable potential to complement our knowledge of the structures and workings of provincial societies of the Roman Empire. The area of research comprised three Roman municipalities in northern Croatia: a colonia Siscia (Sisak) and two municipia – Andautonia (Šćitarjevo) and Aquae Balissae (Daruvar). The components of the research were the following: 1. fixing the city territories; 2. quantification of the monuments in terms of kinds and chronology; 3. structural typology and iconography; 4. social aspects of the monument use; 5. ritual and religious aspects; 6. archaeological and geological aspects as indicative of the workshop production and trade in funerary stones. In 2018 a monograph under the name of the project was published by Archaeopress Publishing Ltd in Oxford, comprising contribution of three members of the research team, produced in collaboration with the remainder of the team. This book can be considered as a proof of a successful realization of the project aims as set in the research protocol. The most important results have been achieved in the aspect of archaeological and geological research, as a novel component in the study of Roman funerary monuments in Croatia on the whole. Some of these results have changed the so-far acquired picture of the producti●

NASLOVNICA PROJEKTNE PUBLIKACIJE / THE COVER OF THE BOOK ON THE PROJECT

DIOKLECIJANOVA PALAČA U SPLITU / DIOCLETIAN'S PALACE IN SPLIT

Inkunabule u Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Akademik Josip Bratulić

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU) utemeljena je 1866. pod jugoslavenskim imenom (JAZU) kao znanstveno i kulturno središte za sve južne Slavene. Đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer, u svojoj ideji slavenstva i kršćanskog ekumenizma, u njoj je vidio središte u kojemu će se sa svojim idejama i znanstvenim istraživanjima te objavljenim knjigama okupljati i susretati intelektualci južnih Slavena u zajedničkom nastojanju da prostor u kojem žive i djeluju, odnosno narode koje treba i znanošću a ne samo zdravom politikom voditi, oslobode političkog ropstva, ali i ropstva neznanja, u nastojanju da svojim intelektualnim radom ljude usmjere temeljnom cilju – europskoj budućnosti svih ravnopravnih i slobodnih naroda u naprednoj Europi. Kad je utemeljeno Bugarsko književno društvo (od 1911. Bugarska akademija znanosti), a nakon toga i Srpska kraljevska akademija (1886.), zagrebačka je Akademija gubila postupno i južnoslavensko i jugoslavensko značenje, te je već od osamdesetih godina XIX. stoljeća svojim radom i djelovanjem postala prvenstveno najviša hrvatska znanstvena ustanova. Prije Drugoga svjetskog rata članovi JAZU tražili su od Banovine Hrvatske da poradi na promjeni imena, ali rat je pomeo Banovinu, a odluka je provedena tek 1941., u posve novim prilikama, odlukom Vlade Nezavisne Države Hrvatske. JAZU je ponovno uspostavljena 1947. s novim članovima te je nastavila rad u palači na Zrinjevcu, a širom Hrvatske osnivala je znanstvene zavode, kasnije nazvane institutima, te ih je pod svoje okrilje preuzela i postala središnja

znanstvena ustanova ne samo u Hrvatskoj nego i u Jugoslaviji, do svojeg raspada, upravo zbog svojega povijesnog imena. Nakon raspada Jugoslavije i osamostaljenja Republike Hrvatske Akademija ima i nacionalno ime i nacionalni sadržaj svojega rada i postojanja (HAZU).

Nakon samoga početka Akademija je pokrenula nekoliko svojih znanstvenih nizova (*Rad*, *Starine*, *Stari pisci hrvatski*, *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, *Građa za povijest književnosti hrvatske*), bez kojih se ne može ni zamisliti povijest humanističkih i prirodnih znanosti u Hrvatskoj. Zato su, na samome početku njezina djelovanja, u njezinoj zgradi utemeljeni knjižnica, arhiv i galerija slika. Danas je Knjižnica HAZU u posebnoj zgradi, jer je uloga i značenje njezino preraslo njezine početke i odredilo joj da, uz Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu (NSK) i danas brojne gradske i sveučilišne knjižnice, bude najvažnije knjižno središte u Hrvatskoj. Slično je i s njezinim Arhivom i brojnim znanstvenim podružnicama širom zemlje, u kojima se odvija znanstveni rad na svim područjima znanja i znanstvenoga istraživanja.

*

U svim velikim nacionalnim knjižnicama širom svijeta posebna se pozornost posvećuje djelima nacionalne vrijednosti, rukopisima, tiskanim knjigama, dokumentima. Posebno značenje u svim knjižnicama koje imaju nacionalno značenje od davnine se posvećuje knjigama koje su tiskane u „povojima, pelenama tiskarstva“, te se tako i nazivaju knjige tiskane do

PUBLIUS VERGILIUS MARO: OPERA (1468.)

kraja 1500.: *inkunabule*. Doista je izum umnažanja knjiga pomičnim slovima bio sretan događaj u povijesti ljudske civilizacije, koji je promijenio dotadašnji znanstveni svijet i demokratizirao znanja iz svih područja ljudskoga djelovanja. Mnogi proučavaoci svjetske kulture izum tiskanja pomičnim slovima nazivaju najvećim ljudskim izumom u kulturi Novoga vijeka. Zato se u svim velikim nacionalnim knjižnicama posebna pozornost posvećuje „prvotiscima“ jer su oni potaknuli nova izdanja knjiga, proširili znanja i vještine te se znanje iz uskog kruga znanstvenika proširilo, knjigama, na sva područja ljudskoga umnoga i tehnološkoga razvitka.

U Zbirci inkunabula u Knjižnici HAZU danas su svoje sigurno mjesto našle 34 inkunabule. Među njima je, naravno, najviše latinskih knjiga, pretežno teološkog, crkvenopravnog, biblijskog i hagiografskog sadržaja jer su takve knjige tada ponajviše tiskane i kupcima bile najzanimljivije. Uz to je i jedan priručnik za izračunavanje pomičnih crkvenih blagdana te jedan krasan Pontifikal. Među najljepšim su knjigama one s drvorezima: (Hartmann Schedel, *Liber cronicarum*) s opisom svih zemalja ondašnjega poznatog svijeta; među njima su i kratki opisi Hrvatske i Istre od Pule do Zadra. Posebnu vrijednost u Akademijinoj Zbirci inkunabula imaju lijepa izdanja rimskih klasika Vergilija i Terencija, a zatim i crkvenih otaca – sv. Augustina i sv. Jeronima, *Zlatna legenda* Jakova de Voragine, tiskana u Ulmu 1480., ali i tri lijepe latinske *Biblije*.

Posebnu vrijednost u Zbirci inkunabula u Knjižnici HAZU imaju hrvatskoglagoljski prvotisci; dva pri-

mjerka hrvatskoglagoljskog misala iz 1483., jedan iz ostavštine Ivana Kukuljevića Sakcinskoga; u njegovu je primjerku prijepis oporuke Šimuna Detrešića, pri dnu tiskanoga teksta na šest stranica. Osobito su vrijedne latinske knjige hrvatskih autora – inkunabula Šibenčanina Jurja Šižgorića, *Elegiarum et carminum libri tres* (1477.), velika i znamenita knjiga bosanskog franjevca Jurja Dragišića – *De natura angelica* (1499.) te Terencijeve *Comoediae* (1487.) iz tiskare Andrije Paltašića Kotoranina.

Kad je našao sigurno sklonište u Dubrovniku, tu je knjigu posvetio Dubrovačkom senatu te mu je darovao jedan njezin primjerak urešen prekrasnim inicijalima. Ta je knjiga imala posebnu sudbinu: dospjela je u zbirku engleskog arheologa i plemenitog bibliofila Sir Arthura Evansa, koji ju je svečano 1931. darovao Gradskoj knjižnici u Dubrovniku. Na nepoznatome mjestu oko 1490. tiskan je *Molitvenik i Oficij Sv. Duha*, a u Mletcima 1492. *Ispovid općena* koju je sastavio Matej Bošnjak Zadrani, koja se nije sačuvala, ali se sačuvalo njezin glagoljični rukopisni prijepis. Mletci su dugo bili središte hrvatskoga tiskarstva, na sva tri naša pisma: latinici, glagoljici, hrvatskoj ćirilici.

U Knjižnici HAZU nalaze se tek neke hrvatske inkunabule, kao i hrvatske knjige iz XVI. stoljeća. Tu se čuva blago koje su bibliofili Ivan Kukuljević Sakcinski i biskup Strossmayer te brojni drugi ljubitelji hrvatske knjige mogli kupiti na dražbama u svijetu. Inkunabule su i tada, kao i danas, u pravilu vrlo skupe i teško dostupne bibliofilima, i pretežno ih kupuju javne knjižnice. Slično je i sa starim knjigama koje na-

zivamo rijetkima (*Rara*) i veoma rijetkima (*Rarissima*).

Hrvatske glagoljične inkunabule u knjižnici HAZU: *Misal*, 1483., mjesto tiskanja nepoznato; *Brevijar*, 1491., sačuvan jedan primjerak, mjesto tiskanja nepoznato, te glagoljični *Brevijar* (1493.) što ga je godine 1493. u Mletcima tiskao Blaž Baromić. Na hrvatskom tlu, u Senju, otvorena je tiskara koja je 1494. tiskala glagoljični *Misal*; pred Činom mise uvezan je drvorez s raspećem, kako su ga imali i latinski misali. U njima je latiničko *T* (*Te igitur...*) preraslo u inicijal koji je zauzeo cijelu stranicu. *Senjski misal* prva je glagoljična knjiga s drvoreznom slikom. U Senjskoj tiskari tiskane su inkunabule: uz spomenuti *Senjski misal* (1494.), *Spovid općena* (1496.). Među njima je i *Meštija dobra umrtija*, molitvenik i svojevrsan ritual, tiskan u Senju, od kojega su sačuvana dva nepotpuna primjerka, oba bez početka i svršetka. Osnivač Senjske tiskare, „otac hrvatskoga tiskarstva“, jest Blaž Baromić. On se brinuo o rukopisima, slaganju, tiskanju, uvezu i distribuciji knjiga. Senjska tiskara imala je i svoj tipografski znak: na kraju knjige on je otisnut kao drvorez da bi se prepoznali proizvodi tiskare.

Brozićev brevijar iz 1561. – posljednji je to brevijar koji donekle pomlađuje hrvatski jezik: ki umjesto *iže*, umjesto *glagolju* – govoru, umjesto *neže* – nego, nere. Uz potpuni brevijar, sadrži, osim brevijarskih tekstova, slijedeći Baromićevu knjigu, i *Ordo* i *Canon misae*, a zatim i votivne mise. Malog je formata te je bio knjiga-suputnik popovima glagoljašima. Za NSK je otkupljen 2006. Posljednji misal u tradiciji hrvatske glagoljske tradicije, *Misal Pavla Modrušanina*, tiskan je u Mletcima 1561.

Hrvatske su latiničke inkunabule: Dobrić Dobričević, *Aesopus moralisatus*, Brescia, 1487., *Lekcionara Bernardina Splićanina*, Mletci, 1495., Juraj Dragišić, *De natura angelica*, Firenza, 1499.

Već u tom ranom razdoblju povijesti hrvatske knjige bilo je iznimnih intelektualaca koji su uložili sav svoj imutak u tiskanje knjiga. Šimun Kožičić Benja (1460. – 1536.), biskup modruški, kad se morao pred Turcima povući iz Modruša u Rijeku, u tom je gradu otvorio tiskaru u svojoj kući i izdao šest knjiga u šest mjeseci: *Misal hrvacki* (1531.), *Psaltir* (bukvar, početnica za čitanje glagoljičnih slova (1530.?)), *Oficij rimski* (kratak molitvenik, mali oficij, 1530.), *Knjižice krsta* (1531.), *Knjižice od žitja rimskih arhijereov i cesarov* (1531.), *Od bitija redovničkoga knjižice* (1531.).

Tiskarstvo se u XV. stoljeću naglo širilo i prešlo granice prvih tiskara, koje su ljubomorno čuvale tajnu tiskanja knjiga. U Senju je Blaž Baromić tiskao dvije inkunabule: *Misal po zakonu Rimskoga dvora* (1494.) i *Spovid općenu* (1494.). Senjska je tiskara nakon tih knjiga upala u neke nama nepoznate neprilike, ali je nakon desetak godina 1507. počela ponovno, na glagoljici, tiskati svoje knjige, prvenstveno za

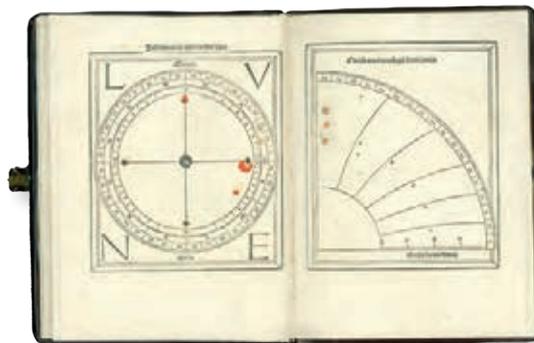
potrebe glagoljaša: *Naručnik plebanušev* („priručnik za plovane, župnike“), *Transit svetog Jerolima*, *Mirakuli blažene Deve Marije* i *Korizmenjak* (1507./1508.).

U knjizi Tamare Runjak *Rijetkosti u Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* stoji važan podnaslov: *Katalog inkunabula i knjiga 16. stoljeća*, tj. popis knjiga se ne zaustavlja na 1500. Važnost knjiga tiskanih u XVI. stoljeću, posebice za hrvatsku književnu povijest, ne treba ni posebno objašnjavati, jer se Hrvatska u XV. i XVI. st. našla na prvoj crti obrane od turske opasnosti, a upravo u to se vrijeme i u Veneciji, i u Senju, i na nekim nama danas nepoznatim mjestima tiskalo glagoljičkim slovima. Među knjigama iz XVI. st. posebnu važnost ima knjiga Franje Trankvila Andreisa, *Govor protiv Turaka* (1518.?). Benedikt Benković, *Scotice subtilitatis epidiction*, dva kasnija izdanja *Lekcionara Bernardina Splićanina*, a zatim cijeli niz protestantskih izdanja – na glagoljici, na hrvatskoj ćirilici i na latinici. Cijelo to razdoblje završava lijepim glagoljskim brevijarom koji je priredio Zadraniin Šime Budineo – Budinić.

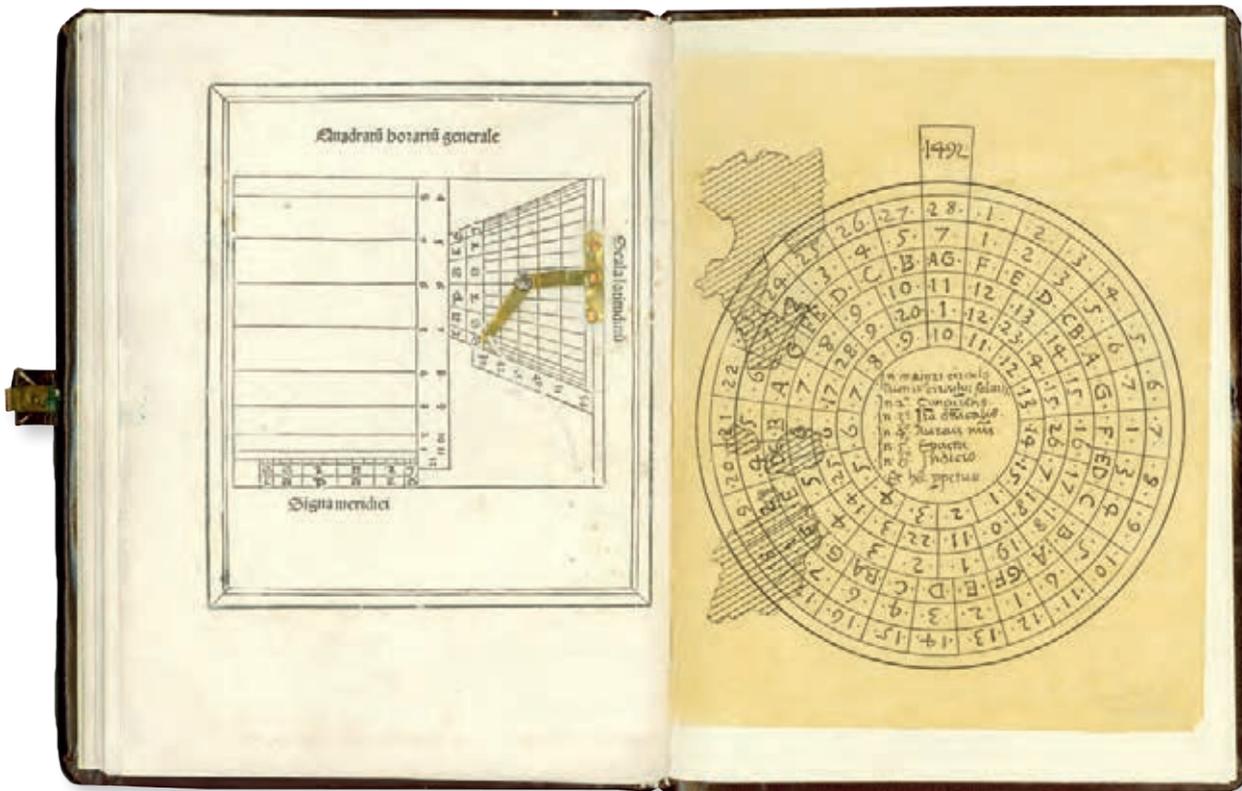
U Knjižnici HAZU doduše nema hrvatskoga važnog prvotiska na latinici, *Lekcionara Bernardina Splićanina*, tiskanoga 1495. u Mletcima, sačuvanog u dva primjerka. Splitski književni krug priredio je pretisak te važne knjige, koji je priredio Josip Bratulić, Split, 1991. Ali zato iz XVI. stoljeća u Knjižnici postoje dva kasnija izdanja koja su nastala na temelju te važne i znamenite knjige; drugo izdanje priredio je Benedikt Zborovčić (1543.), a treće Marko Andriolić (1586.). Njihov je posao preuzeo 1513. bosanski franjevac Ivan

MISAL PO ZAKONU RIMSKOGA DVORA (1483.) / MISSAL BY THE LAW OF THE ROMAN COURT (1483)

JOHANNES REGIOMONTANUS: KALENDARIUM (1482.)

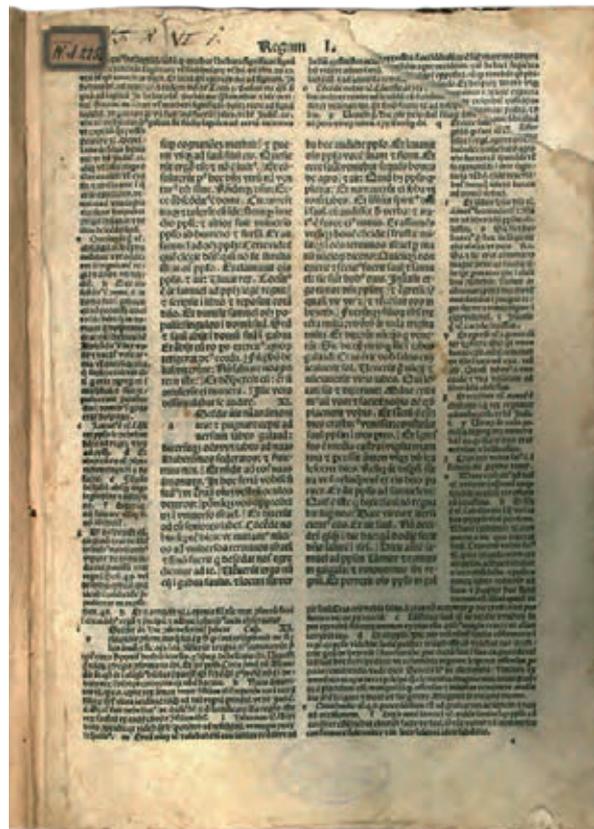

JOHANNES REGIOMONTANUS: KALENDARIUM (1482.)

Bandulavić, te je taj *Lekcionar Pišule i Evandolja priko svega godišta* pretiskavan i upotrebljavan u hrvatskim crkvama i među glagoljašima (šćavet) i među latinašima, u brojnim izdanjima, sve do 1925.

Velik broj dragocjenih inkunabula i važnih knjiga iz kasnijih stoljeća danas je lakše čitati i koristiti jer se danas u lijepim *pretiscima* mogu umnožiti sve važne knjige. Prva takva knjiga nakon 1950. bila je Marulićeva *Judita*, prema prvom izdanju iz 1521. Tada su se takva izdanja često nazivala *anastatička*. Bratoljub Klaić taj pojam tumači najprije temeljnom riječi *anástasis* („ponovno ustajanje, uskrsnuće“, da bi nastavio: „način štampanja kad se npr. novo izdanje neke knjige ne slaže ponovno, nego se kemijskim putem (litografijom) izravno štampa iz staroga izdanja“. Novo izdanje bilo je „uskrsnuće“ te knjige. Već se tada koristila „svjetovnija“ riječ koja je onu prvu istisnula: *reprint*. Danas pretisak!

Danas se u Knjižnici HAZU nalazi velik broj *pretisaka* te su nam i najstarije knjige približene svojim pravim i prvim licem. Knjigu vidimo samo u njezinu skromnom liku i licu, naslovnici ili koricama. Ako je uzmeš u ruke, ako je počneš listati, otvaraju ti se novi svjetovi. Zato pred tobom ona svojim sadržajem uskrsava, iz mrtvih ustaje da s tobom progovori glasom svojega stvaraoca, pisca. ●

BIBLIA LATINA (1489.)

Incunabula in the Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts

In all great national libraries around the world a special attention is given to the works of exceptional national value, manuscripts, printed books, documents. In all libraries of national importance, a special place has always been dedicated to books printed in the early age of print, and thus books printed before the year 1501 are called *incunabula*. Today, the incunabula collection in the Croatian Academy Library conserves 34 incunabula. Among them there are, naturally, many books written in Latin, mostly dealing with theology, religious law, bible study and hagiography, as such books were printed in the largest number of copies and they were the most interesting ones to readers.

Croatian Glagolitic prints in the Academy Library incunabula collection are particularly valuable; two

copies of the Croatian Glagolitic *Missal* from 1483, one from the legacy of Ivan Kukuljević Sakcinski; his copy contains a transcript of Šimun Detrešić's will, at the bottom of a six-page printed text. Latin books by Croatian authors are especially significant - the incunabula of Juraj Šižgorić from Šibenik, *Elegiarum et carminum libri tres* (1477), the great and famous book by the Bosnian Franciscan Juraj Dragišić - *De natura angelica* (1499) and Terentius's *Comoediae* (1487) printed by Andrija Paltašić Kotoranin. In addition, there is one manual for calculating religious holidays and one beautiful *Pontifical*. Books with woodcuts are some of the most beautiful ones: e.g. Hartmann Schedel's *Liber cronicarum*, with a description of all the known countries at the time; among them there are also short descriptions of Croatia and Istria from Pula to Zadar. ●

LIBER EPISTOLARUM SANCTI HIERONYMI (1497.)

FORUM

JANUAR 1962

PETAR SEGEDIN / MIROSLAV KELEZA
TOMISLAV LADAN / SVETI RISTIMIR
IVAN KRSTIĆ / MAZURANCIJE SV. HRVATI MARAČAN
EVONIMIA MAJDAČ / JEDNA NOĆ

KRONIKE I KOMENTARI

TOMISLAV LADAN / KUKA DO RIZICE
JOSIPKA MATUŠEVIĆ / SVIŽA FRANCUSKOJ ROMANA... /
I UOVI ROMAN

TRIBINA

BRUNO POPOVIĆ / NAD SVIM VEHUNCIMA JE MIR
TOMISLAV SEVID / PRVI JUGOSLOVENSKI ANTI-ROMAN

CROATICA

MIROSLAV KELEZA / HRVATI, HRVATSTVO, HRVATSKA,
HRVATSKA KNJIŽEVNOST

1

FORUM

JULI - AUGUST 1962

MIROSLAV KELEZA / ZASTAVE
ZIVKO JEŠIĆ / I CEMPEŠI / ZASTAVI
IRENA VRELIJAN / SVETI I KANARINCI
IVAN KRSTIĆ / TRI BEGEDA
S. NOVAK-A. TOJAN / POSTENA KUĆA
PETAR SEGEDIN / ESAYE IANDE MREJA

KRONIKE I KOMENTARI
TOMISLAV LADAN / ...

FORUM

JULI-AUGUST 1963

ZIVKO JEŠIĆ / 12C (PARIZ, 8. 11.-12. 12. 1962)
PETAR SEGEDIN / ŽIVJETI
IVAN KRSTIĆ / REGIONALNO U KNJIŽEVNOSTI
TOMISLAV LADAN / BESKORISNO PONOČNO ČASKANJE
IVAN KRSTIĆ / ZAJEDNO, A IPAK UPOREDO
IVAN KRSTIĆ / ANTROPOLOŠKI KARAKTER IGRE
IVAN KRSTIĆ / ČOVJEK IZA STAKLA
IVAN KRSTIĆ / POSLJEDNJI U BESKRAJU BJELINE

KRONIKE I KOMENTARI

TOMISLAV LADAN / SIMBOLI PRAZINE
IVAN KRSTIĆ / JOYCE CARY

IVAN KRSTIĆ / ISTORIJU SOCIJALISTIČKE
IVAN KRSTIĆ / MA. JACANJE OPOZICIO-
IVAN KRSTIĆ / A. AKCIJE ZA STVARANJE
IVAN KRSTIĆ / (1935-1918))

IVAN KRSTIĆ / ATICA
IVAN KRSTIĆ / ZACIJA / HRVATSKA
IVAN KRSTIĆ / NCIJA / HRVATSKA
IVAN KRSTIĆ / ITIKA

FORUM

JANUAR - JUNI 1962

PRVA KNJIGA
GODINA PRVA

FORUM

JANUAR 1964

ZASTAVE
8. 11.-12. 1962
POSJET
JU SOCIJALISTIČKE
TEMA I KRALJEVINE
IHOVE SKOPLJU
IM OCIMA
DERNA POEZIJA
DJA DIŠE
NKA DESKOVICA
ERA
HEMINGWAYA
SATIRU

Forum – čuvar tradicije

Akademik Krešimir Nemeć

Forum, mjesećnik Razreda za književnost HAZU, ušao je u 58. godinu izlaženja. To je tradicija koja obvezuje i kojom se ponosimo. Malo je književnih časopisa u nas koji se mogu pohvaliti takvim kontinuitetom. Danas se, doduše, olako prelazi preko tradicije, institucija i obljetnica, pa sve postaje nevažno u zaglušujućoj medijskoj buci, sveopćoj estradizaciji, trivijalizaciji i eskalaciji lošega ukusa. U vremenu u kojem vladaju isključivo zakoni novca, interesa i tržišta, *Forum* ostaje vjeran svojoj tradiciji, a to znači da se opire srozavanju kulturne razine, da nastoji sačuvati dignitet pisane riječi i nastoji ustrajati u promicanju visoke kulture.

Književni časopisi, pa tako i *Forum*, teško se mogu nositi s masmedijskom konkurencijom, sa saponicama, telenovelama, *Big Brotherima*, lakim štivom i lakim notama. Ako tko želi gledati isprazni *reality show*, a ne čitati kvalitetan književni tekst, tu se više ne može puno učiniti. To je poraz obrazovnoga sustava, kulturne politike, ali i danak sveopćoj mekdonaldizaciji društva. Uredništvo *Foruma* svjesno je tih promjena: vrijeme ne radi za književne časopise. Svjesno je da se obraća sve manjem krugu ljudi, no upravo je Krleža naglašavao da biti u manjini ne znači i ne biti u pravu.

Sadašnje uredništvo ponosno je što je postalo dijelom velike tradicije.

Prisjetimo se, ukratko, povijesti *Foruma* i ljudi koji su tu povijest gradili. Zamisao o pokretanju *Foruma* potekla je od Miroslava Krleže. Poznato je da je Krleža između dvaju svjetskih ratova bio neumoran pokretač književnih časopisa, od *Plamena* (1919.), *Književne republike* (1923.), *Danasa* (1934.)

do *Pečata* (1939.). Nakon oslobođenja on je i jedan od trojice urednika – uz Jožu Horvata i Vjekoslava Kaleba – novopokrenute *Republike*, ali je već nakon izlaska prvoga broja podnio ostavku. Neposredni povod bio je njegov tekst „Književnost danas“ koji je izazvao revolt Milovana Đilasa, u to vrijeme jednog od najbližih Titovih suradnika. Prijetio je novi sukob na ljevici, čak i unutarpartijski raskol, pa je – sudeći prema Krležinim razgovorima s Enesom Čengićem – morao intervenirati sâm Tito.

Pedesetih godina Krleža ponovno razmišlja o pokretanju časopisa. Početkom 1952., s grupom književnika iz Ljubljane i Beograda dogovara izdavanje časopisa koji se trebao zvati *Danas 1952*, ali do realizacije nije došlo. Od svega je ostao tek skroman trag – Krležin članak „Uvodna riječ za časopis *Danas 1952*.“ (*Forum*, 1963.). Konačno 1961. pod okriljem Akademije i njezina Razreda za književnost Krleža počinje pripreme za pokretanje novoga časopisa, našega *Foruma*. Sve potrebne predradnje obavili su Miroslav Krleža, Petar Šegedin i Marijan Matković. Prvi broj mjesećnika pojavio se u siječnju 1962. Opremu časopisa izvela je Majstorska radionica Krste Hegedušića prema Marićevu likovnom rješenju koje se, *mutatis mutandis*, održalo do današnjega dana.

*

Inicijator pokretanja *Foruma* bio je akademik Miroslav Krleža. On je početkom šezdesetih godina prošloga stoljeća okupio skupinu intelektualaca koji su, svaki na svojem području, dali bitan doprinos oblikovanju nacionalne kulture i identiteta: Matkovića, Šegedina, Tuđmana, Supeka, Frangeša. Od prvoga broja, koji je izišao u siječnju 1962., sve inge-

rencije preuzeo je glavni urednik časopisa Marijan Matković, koji je časopis vodio do smrti 1985. (osim kratkog *interregnuma* 1964. – 1965., kada je dužnost glavnoga urednika obnašao Ivo Frangeš). Matkovićev rukopis u *Forumu* osjeća se do danas. Časopis je koncipirao upravo u duhu (prenesena) značenja imena „forum“: kao iradijacijski centar, kao središte, dakle kao reprezentativno književno glasilo koje okuplja najbolje snage na polju beletristike i kritičke refleksije. Koliko je ovo ime privlačno, govori i činjenica da ga je svojedobno – bez ikakva pitanja ili obavijesti – preuzeo jedan zagrebački tjednik.

Važnu organizacijsku ulogu u razdoblju Matkovićeve urednikovanja imao je legendarni tajnik uredništva Ivan Krolo: doslovno svi tekstovi prošli su kroz njegovu ruku, točnije kroz njegove redaktorske škare.

Nakon Matkovića glavni urednici *Foruma* bili su:

1986. – 1987. (br. 1-2) Marin Franičević

1987. (5-6) Rafo Bogišić

1987. (7-8) – 2007. Slavko Mihalić

2007. – 2010. (1-3) Nikola Batušić

2010. – Krešimir Nemec

Sadašnje uredništvo okupio je Nikola Batušić i ono i danas nastavlja uređivati časopis na njegovu tragu i u duhu tolerancije koju je njegovao. Svaki tekst u *Forumu*, bez obzira tko mu je autor, prolazi strogi recenzentski postupak. Jedini kriterij objavljivanja jest vrijednost priloga.

U više od pola stoljeća postojanja *Forum* je imao svoje uspone i padove; unatoč tomu postao je pravi barometar hrvatskoga književnoga i kulturnoga života. Mislimo da nije pretjerano reći da je u ovih 58 godina hrvatska književnost oblikovala *Forum*, ali i da je *Forum* u velikoj mjeri oblikovao hrvatsku književnost.

Stvarna važnost i uloga *Foruma* u hrvatskoj kulturi može se shvatiti tek jezikom brojki i suhih podataka. Prosječno po godini časopis objavi 1.100 stranica, što znači da je do danas objavljeno ukupno oko 60.000 stranica. Od početka izlaženja do danas u *Forumu* je svoje priloge (prozne, pjesničke, dramske, esejističke, prevoditeljske) objavilo oko 2.000 autora. Praktički, skoro sva značajnija pera hrvatske književnosti i kulture surađivala su u *Forumu*. Od 1962. do danas u časopisu je tiskano oko 3.000 prozних priloga (romana, novela, putopisa), oko 5.000 esejističkih, književnoznanstvenih i kritičkih priloga i više od 200 drama. U jednom godištu objavi se prosječno 2.800 stihova, što znači da je do danas u *Forumu* tiskano oko 160.000 stihova.

U *Forumu* su objavljeni brojni važni tekstovi hrvatske književnosti. Miroslav Krleža bio je suradnik časopisa od početka izlaženja pa sve do 1973. godine. U njemu je objavio treću knjigu *Banketa u Blitvi* (1962.),

dijelove romana-rijeke *Zastave* (1962.; 1964. – 1968.), brojne fragmente dnevnika te *Salomu* i *Put u raj*.

Prozne priloge, romane, novele, drame i stihove objavili su naši najznačajniji pisci. Da se tko ne bi uvrijedio, spomenut ću samo neke autore koji više nisu među nama: Ranko Marinković, Ivan Raos, Petar Šegedin, Ivan Supek, Ante Stamać, Antun Šoljan, Ivo Andrić, Nikola Šop, Dragutin Tadijanović, Slavko Mihalić, Ivan Slamnig, Drago Ivanišević, Matko Peić, Jure Kaštelan, Marijan Matković, Mirko Božić, Slobodan Novak, Nikica Petrak... Nabrojiti ih sve bio bi gotovo nemoguć pothvat. Pružili smo most i prema piscima srednje i mlađe generacije jer samo tako časopis može imati budućnost. Na stranicama *Foruma* priloge su objavili Josip Mlakić, Olja Savičević Ivančević, Ivana Šojat, Maša Kolanović, Monika Herceg i dr.

U časopisu su tiskani i prijevodi kapitalnih djela svjetske književnosti. Objavljene su antologije starije francuske lirike, slovenske poezije, hrvatskoga pjesništva u BiH, švedske, norveške, njemačke, kubanske, moderne japanske poezije, ruske emigrantske lirike itd.

*

Kakva je budućnost *Foruma*? Kako rekosmo, redakcija je svjesna epohalnih promjena u kulturi. Nakon pucanja distribucijske mreže, *Forum* se, kao ni drugi književni časopisi, više ne može nabaviti u knjižarama. Naklada iznosi 650 primjeraka, a vratili smo se na sustav pretplate, kakav je bio u XIX. stoljeću, u vrijeme Gajeve *Danice*, Bogovićeve *Nevena* ili Šenoine *Vijenca*. No ako se ne mogu kupiti književni časopisi, u našim se knjižarama mogu kupiti dezodoransi, plastični set posuda za mikrovalnu pećnicu i kvačice za vješanje rublja. Uredništvo je svjesno i promjena u izdavačkoj tehnologiji. Vrlo vjerojatno, i to u skoroj budućnosti, morat ćemo prijeći na elektroničko izdanje. No bez obzira na tehnologiju, sudbina *Foruma* – osim stabilnog financiranja – ovisi o zanimanju čitatelja. Dokle god bude postojao sloj ljudi, pa makar i sve tanji, koji će podržavati kvalitetnu pisanu riječ i koji će se opirati sveopćoj barbarizaciji, trajat će i *Forum*.

I nakraju najljepša dužnost, a to su zahvale. Hvala na prvome mjestu urednicima Miri Gavranu i akademiku Mladenu Machiedu na prijateljstvu, zajedništvu, plodnim diskusijama. Našim uredničkim sastancima redovito se pridružuje i Marko Grčić, erudit i legenda našega novinarstva. Marijan Matković imao je Ivana Krolu, a mi imamo našu vrijednu i samozatajnu tajnicu Suzanu Jukić, koja brojne administrativne poslove vezane uz izlaženje časopisa obavlja predano i angažirano.

Uprava HAZU uvijek je davala bezrezervnu podršku *Forumu* i njegovoj uređivačkoj politici, no najveću zahvalu dugujemo, dakako, svojim pretplatnicima i vjernim čitateljima. ●

Forum – *The Guardian of the Tradition*

Forum magazine, a monthly published by the Department of Literature of the Croatian Academy of Sciences and Arts, has begun its 58th year. It was initiated by Full Academy Member Miroslav Krleža. In early 1960's he gathered a group of intellectuals who, each in his own area, had given a significant contribution to the forming of Croatian national culture and identity: Matković, Šegedin, Tuđman, Supek, Frangeš. From the first issue, which came out in January 1962, all the responsibilities were taken over by editor-in-chief Marijan Matković, who ran the magazine until his death in 1985 (except for a brief interregnum from 1964 to 1965, when Ivo Frangeš was the editor-in-chief). Matković's mark left on the *Forum* is felt to this day. The magazine was conceived precisely in the spirit of the (transposed) meaning of the name "forum": as an irradiation centre, that is, as a representative literary journal that brings together the best forces in the field of Croatian fiction and critical reflection.●

ANTUN AUGUSTINČIĆ: POPRSJE ZLATKA BALOKOVIĆA /
ANTUN AUGUSTINČIĆ: THE BUST OF ZLATKO BALOKOVIĆ

Stipendije iz Fonda *Zlatko i Joyce Baloković*

Hrvatski građani koji upišu studij na uglednom američkom Sveučilištu Harvard mogu ostvariti stipendiju iz Fonda *Zlatko i Joyce Baloković* (*Zlatko and Joyce Baloković Scholarship Fund*). Fond je osnovan prema želji hrvatskog violinista svjetskoga glasa Zlatka Balokovića 1967., dvije godine nakon njegove smrti, nakon što je njegova supruga Joyce u srpnju 1966. Sveučilištu Harvard predala određeni novčani iznos namijenjen stipendiranju hrvatskih studenata. Kako je napisala u popratnom pismu, Zlatko Baloković odlučio se na taj čin jer je osjećao posebnu odgovornost za Hrvatsku kao svoju domovinu. Prema želji bračnog para Baloković, Fondom raspolaže Harvardsko sveučilište, a Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti ima pravo prvenstva predlaganja kandidata. Ona svake godine predlaže jednog ili više kandidata za financiranje poslijediplomskog studija na bilo kojoj školi Harvardskog sveučilišta, a prije

prijave na natječaj kandidati sami moraju obaviti postupak prijave na neki od poslijediplomskih studija na spomenutom sveučilištu. Na temelju znanstvene izvrsnosti Uprava Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti izrađuje listu prioriteta prijavljenih kandidata. Nakon toga Odbor za opće stipendije Harvardskog sveučilišta potvrđuje kandidate, dozvoljava upis te odlučuje hoće li stipendirati jednog ili više kandidata i određuje visinu stipendije. Uobičajeno je da stipendija pokrije troškove školarine i boravka.

Postupak upisa na Harvardsko sveučilište obavlja sam kandidat ujesen prije objavljivanja natječaja za stipendiju. Moguće je i da kandidat koji je već upisan na Harvardsko sveučilište traži stipendiju za drugu godinu školovanja. Za dodjelu stipendije mogu se natjecati i kandidati koji su već upisani na Harvardsko sveučilište, ali su odgodili početak studiranja za godinu dana. ●

VIOLINA ZLATKA BALOKOVIĆA / THE VIOLIN OF ZLATKO BALOKOVIĆ

Zlatko and Joyce Baloković Scholarship Fund

Croatian citizens who enrol in a course of study at the prestigious Harvard University in America can receive a scholarship from the *Zlatko and Joyce Baloković Scholarship Fund*. The Fund was founded in 1967 in accordance with a wish of world-famous violinist of Croatian origin Zlatko Baloković, when his wife, two years after his death, in July 1966 gave to Harvard University a certain amount of money destined for Croatian students' scholarships. As she wrote in the accompanying letter, Zlatko Baloković decided so because he felt a particular responsibility for Croatia as his homeland. As Mr and Mrs Baloković wished, the Fund is managed by Harvard University, while the Croatian Academy of Sciences and Arts has the right to precedence in proposing candidates. Each year it proposes one or more candidates for a postgraduate programme at any school within Harvard University, and before applying, candidates must complete the application process themselves at one of the post-

graduate programmes at the aforementioned university. On the basis of scientific excellence, the Management Board of the Croatian Academy of Sciences and Arts prepares a list of priorities for the applicants. The Harvard University Committee on General Scholarships then confirms the candidates, permits admission, decides whether to sponsor one or more candidates and determines the amount of the scholarship. It is common for a scholarship to cover the cost of tuition and residency.

The procedure of enrolment at Harvard University is carried out by the candidate in the autumn before the scholarship contest announcement. There is also a possibility for candidates who are already enrolled at Harvard University to apply for a scholarship for the sophomore year. Applicants who have already enrolled at Harvard University but who have postponed their studies for one year may also apply for the scholarship.●

SVEUČILIŠTE HARVARD / HARVARD UNIVERSITY

1869.

Down Beckenham

Kent. 8th May 8.

Esteemed Sir

I have much pleasure
in sending photographs of
Sir C. Lyell & Professor Owen, who
I think are generally considered
our most distinguished natural
philosophers. I also enclose, according
to your desire a photograph of
myself.

With my best wishes for the
success of your institution & with
much respect I have the honour
to remain
yours faithfully

Charles Darwin

Darwinovo pismo Spiridionu Brusini – važan dokument hrvatske kulturne prošlosti

Josip Balabanić

U studenom 2017. u organizaciji *Ignaz-Lieben-Gesellschaft-Verein zur der Wissenschaftsgeschichte* (ILG) i Austrijske akademije znanosti održan je međunarodni znanstveni skup na temu *Recepcija Darwina u Srednjoj Europi*. Autor ovih redaka dao je prikaz recepcije darvinizma u Hrvatskoj.¹ U sudionika simpozija interes je posebno izazvala činjenica da se samo desetak godina nakon izlaska Darwinova epochalnog djela *Origin of Species* (1859.) u Hrvatskoj našao netko tko se dopisivao s Charlesom Darwinom. No saznajući da je to bio hrvatski prirodoslovac Spiridion Brusina, neki upućeniji u povijest zoologije i paleomalakologije rekli su: „A tko bi drugi!“

Hrvatski zoolog i paleontolog Spiridion Brusina rođen je u Zadru 1845. Već kao maturant okrenuo se idealima Narodne stranke, valjda pod utjecajem izrazito hrvatski orijentiranih zadarskih gimnazijskih profesora, braće Ivana i Frane Danila, Jurja Pulića, Mihovila Klaića i Antuna Paška Kazalija. Kasnije, živeći u Zagrebu, također je slijedio ideale narodnja-

ka kako ih je predstavljala struja Strossmayera, Račkoga i Mrazovića. Cijelog života isticao se kao gorljivi hrvatski domoljub.

Od mladih dana pokazivao je velik smisao za istraživanja prirode tako da je nakon mature pošao na studij prirodnih znanosti u Beč, četverosemestarski smjer koji osposobljava za rad u prirodoslovnom muzeju. Godine 1867. javio se na natječaj Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti koja je upravljala Narodnim muzejom u Zagrebu i tražila pristava (kustos) za Prirodoslovni odjel. Primljen je i počeo je raditi 1. siječnja 1868. Cijeli svoj radni vijek, više od trideset godina, radio je kao muzealac. Prikupio je i uredio vrijedne muzejske zbirke, posebno zoološke i paleomalakološke te zbirku faune Jadranskog mora. Želio je da prirodoslovni odjeli Narodnog muzeja budu mjesto gdje se prikupljaju i proučavaju prirodine kao dokumenti o evoluciji i današnjem stanju ozemlja (gee) i živog svijeta Hrvatske i nekih susjednih zemalja te da s vremenom ti odjeli prerastu

¹ Proširen tekst predavanja „The Reception of Darwinism in Croatia, 1859-1920“ u: Herbert Matis, Wolfgang L. Reiter (Eds.), *Darwin in Zentraleuropa*. LIT Verlag GmbH&Co.KG, Wien 2018, pp. 199-237.

u nacionalne muzeje. To se sredinom 70-ih godina XIX. stoljeća i dogodilo, tako da je on od 1876. do umirovljenja (1901.) bio ravnatelj Hrvatskoga narodnog zoološkog muzeja. Smatrao je da veliki muzeji moraju biti i dobro opremljene znanstvenoistraživačke ustanove. Ujedno je kroz to vrijeme, od 1875. do umirovljenja bio i prvi profesor na Katedri za zoologiju novoga Zagrebačkog sveučilišta. Umro je u Zagrebu 1909.

Pokazivao je velike organizatorske sposobnosti. Dao je velik prinos napretku bioloških znanosti u Hrvata i njihovu povezivanju sa svijetom. Svojim užim stručnim i znanstvenoistraživačkim radom u području ornitologije, ihtiologije, malakologije i mamalogije stekao je velike zasluge u domovini, a svojim temeljitim istraživanjima faune neogenskih mekušaca Hrvatske i jugoistočne Europe postao je svjetski poznat paleontolog. Bio je čvrsto uvjeren da bez razvijenih prirodnih znanosti nijednom narodu nema napretka ni u duhovnom ni u materijalnom pogledu. Potkraj 1870. izabran je za pravog člana novoosnovane Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu i do kraja života jedan je od njezinih aktivnijih članova.

Cilj Brusininih brojnih znanstvenoistraživačkih putovanja iz Zagreba na hrvatski Jadran bio je sastaviti što potpuniju faunu Jadranskog mora. Putovao je 1868., 1871., 1873. i 1907. te je predvodio hrvatsku znanstvenu pomorsku ekspediciju jahtom *Margita* od Trsta do Boke kotorske 1894. Zahvaljujući sustavnim terenskim istraživanjima, Brusina je mogao objaviti do tada najpotpuniju *Faunu Jadrana* (1907. i 1908.) popisavši čak 563 vrste krednjaka, žarnjaka, kolutićavaca, spužava, mekušaca, rakova, ramenonožaca, mahovnjaka, bodljikaša, riba i sisavaca.

Našavši se u Zagrebu 1868., postalo mu je jasno koliko je u Trojednoj Kraljevini Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji malo moderno obrazovanih prirodoslovaca, koliki je nedostatak literature i kako nemaju glasilo u kojem bi objavljivali rezultate svojih istraživanja. Zato Brusina udara početke stručnoj i znanstvenoj knjižnici u svojem muzeju te piše prve zoološke bibliografije. Zato razmišlja o prirodoslovnom društvu koje bi koordiniralo i poticalo prirodoslovna istraživanja te imalo znanstveni časopis na šire razumljivim jezicima (latinski, engleski, francuski, talijanski) pa da, u razmjeni časopisa, počne k nama dolaziti bogatstvo relevantnih informacija. Zato on okuplja istomišljenike i već koncem 60-ih sastavlja *Pravila* buduće udruge hrvatskih naravoslovaca. O tome svjedoči iznimno vrijedan dokument

koji smo pronašli u njegovoj pisanoj ostavštini prije gotovo pola stoljeća (1976.). Velik broj Brusininih rukopisa praktično je bio „zagubljen” od njegove smrti 1908. u podrumu naše Akademije, a među njima i to pismo koje je Brusini napisao Charles Darwin 8. svibnja 1869. Svoje pismo Darwinu i Darwinov odgovor Brusina je spomenuo u jednome govoru 80-ih godina, ali dugo se nije znalo je li sačuvano. Dakle, početkom 1869., kad razmišlja o utemeljenju novoga društva hrvatskih prirodoslovaca, S. Brusina pisao je Darwinu, spomenuo mu svoju namjeru da utemelji to društvo i zamolio ga da mu pošalje svoju fotografiju kako bi i njome ukrasio diplomu koju bi dobivali njegovi istaknutiji članovi. Na njoj bi bili likovi Rugjera Boškovića, K. Linneusa i C. Darwina. U svibnju 1869. Darwin mu je odgovorio ovim pismom, koje se sada čuva u Arhivu HAZU u Zagrebu. Tekst pisma glasi:

1869. Down Beckenham Kent May 8

Esteemed Sir

I have much pleasure in sending photographs of Sir C. Lyell and Professor Owen, who I think are generally considered our much distinguished natural philosophers. I also enclose, according to your desire a photograph of myself.

With my best wishes for the success of your institution and with much respect I have the honour to remain yours faithfully Charles Darwin

U prijevodu:

Poštovani Gospodine

S velikim zadovoljstvom šaljem Vam fotografije Sir C. Lyella i Profesora Owena za koje mislim da se općenito smatraju našim najistaknutijim prirodoslovcima. Prema Vašoj želji prilažem i svoju fotografiju. Uz najbolje želje za uspjeh vašeg društva s poštovanjem ostajem Vam odani Charles Darwin

Željeno Hrvatsko naravoslovno društvo među-tim Brusina dugo neće uspjeti utemeljiti. Predvođići skupinu najuglednijih hrvatskih prirodoslovaca, uspjeh će to konačno tek 1885., obilježivši time i 50. obljetnicu početka hrvatskoga narodnog preporoda (1835. – 1885.). Time je ostvario još jedan od svojih velikih snova.

Hrvatsko naravoslovno društvo, odnosno kasnije Hrvatsko prirodoslovno društvo, djeluje i danas. Njegovo glasilo, znanstveni časopis *Glasnik*, koji je 1886. pokrenuo Brusina i dugo ga uređivao, danas izlazi kao *Periodicum biologorum* i *Matematičko-fizički list*. Njegova razmjena omogućila je dotok goleme literature iz cijeloga svijeta u Hrvatsku. Pismo kojim mu je Darwin odgovorio vrijedno je svjedočanstvo kako je Hrvatska zemlja na Zapadu, u Srednjoj Europi, i živi dio europske kulture. ●

SPOMENIK CHARLESA DARWINA U NJEGOVOM RODNOM GRADU SHREWSBURYJU / THE MONUMENT OF CHARLES DARWIN IN HIS NATIVE TOWN OF SHREWSBURY

SPOMENIK SPIRIDIONA BRUSINE U NJEGOVOM RODNOM GRADU ZADRU / THE MONUMENT OF SPIRIDION BRUSINA IN HIS NATIVE TOWN OF ZADAR

The Letter of Charles Darwin to Spiridion Brusina – Important Document of Croatian Cultural History

Natural scientist Spiridion Brusina was born in Zadar in 1845, and he died in Zagreb in 1908. From 1865 to 1867 he studied natural sciences at the Vienna University, where he obtained qualifications to work in a natural history museum. In 1867 the Yugoslav Academy of Sciences and Arts, which managed the National Museum in Zagreb, offered him a post at the natural history department. In 1870 he was elected Full Academy Member and from 1875 until his retirement (1901) he was the first professor at the Zagreb University zoology department. His highly professional scientific and research work in ornithology, ichthyology, malacology and mammalogy earned him great merits in the homeland, and thanks to his thorough research of Neogene molluscan fauna in Croatia and South East Europe he became a world-known palaeontologist.

All his life he was a devoted Croatian patriot. In 1868 he started thinking about the foundation of a Croatian natural history society which would coordinate and promote natural sciences research and publish a scientific journal in Latin, English, French and Italian. The journal exchange would help to bring a multitude of relevant information to Croatia. In the beginning of 1869, we wrote about this idea to Charles Darwin, asking him for a photo to insert on the prospective society diploma, which was to be issued to more distinguished members. It would contain photos of Rugjer Bošković, K. Linneus and C. Darwin. Charles Darwin replied on 8 May 1869. The letter was practically lost in Brusina's collection of documents until mid-1970's. Today it is kept in the Archives of the Croatian Academy of Sciences and Arts. ●

Kronika / Past Events

Nagrade i priznanja *Prizes and Commendations*

ODLIKOVANJA

Predsjednica Republike Hrvatske Kolinda Grabar-Kitarović odlikovala je Veleredom kralja Dmitra Zvonimira s lentom i Danicom akademika Davorina Rudolfa za izniman doprinos neovisnosti, cjelovitosti i međunarodnom ugledu Republike Hrvatske te za izgradnju i razvitak odnosa Republike Hrvatske s drugim zemljama.

Redom hrvatskog pletera odlikovani su: za osobite zasluge za znanost i promidžbu znanosti u Republici Hrvatskoj i svijetu prof. dr. sc. Ante Mihanović, član suradnik HAZU, a za osobiti doprinos razvitku i ugledu Republike Hrvatske promicanjem hrvatske franjevačke crkvene glazbe te proučavanjem franjevačke baštine i hrvatske književnopovijesne ostavštine prof. dr. sc. Hana Breko Kustura, članica suradnica HAZU, te dr. sc. Hrvojka Mihanović-Salopek, znanstvena savjetnica u Odsjeku za povijest hrvatske književnosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

DECORATIONS

The President of the Republic of Croatia Kolinda Grabar-Kitarović decorated Full Academy Member Davorin Rudolf with the Grand Order of King Dmitar Zvonimir with sash and Morning Star for his exceptional contribution to the independence, integrity and international reputation of the Republic of Croatia and for building and developing international relations between the Republic of Croatia and other countries.

The Order of the Croatian Three-strand Pattern was given to: Professor Ante Mihanović, PhD, Associate Member of the Croatian Academy, for particular merits in science and science promotion in the Republic Croatia and worldwide; Professor Hana Breko Kustura, PhD, Associate Member of the Croatian Academy, for a special contribution to the development and reputation of the Republic of Croatia by promoting Croatian Franciscan church music and studying the Franciscan heritage and Croatian literary history; and Dr Hrvojka Mihanović-Salopek, scientific advisor at the Academy Department for the History of Croatian Literature.

Događanja u HAZU u prvoj polovici 2019.

Events at the Croatian Academy in the Period January - June 2019.

USUSRET SVETIM TRIMA KRALJEVIMA

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti organizirala je 3. siječnja svoje tradicionalno predavanje posvećeno Božiću koje je 2019. održala akademkinja Željka Čorak. Njezino predavanje *Ususret Svetim trima kraljevima: Barokni Betlehem iz Pakljene na otoku Šipanu* bilo je posvećeno jednima od najstarijih jaslca u Hrvatskoj koje se sastoje od 40 baroknih figurica prema napuljskom uzoru. Betlehem na Šipanu od 2007. je zaštićen kao spomenik kulture i zbog zaštite nije dostupan javnosti. Akademkinja Čorak podsjetila je da je prve žive jaslce osmislio sveti Franjo 1223., a prvi spomen jaslca u Dubrovniku nalazi se u dubrovačkom statutu iz 1272., dok se prve kućne jaslce spominju 1510. Narudžbu za jaslce za crkvu svetog Petra u Dubrovniku primio je 1459. kipar i slikar Lovro Dobričević, ali ih nije dovršio, dok je šipanske jaslce u XVIII. stoljeću izradio nepoznati majstor. Akademkinja Čorak pojasnila je da je prikaz Betlehema u božićnim jaslicama iz Napulja karakterističan po velikom broju figura i s bogatom scenografijom, koja nije samo otisak vidljivog svijeta nego ima i simboličku razinu s više slojeva. Među figurama u Napulju pojavljivali su se čak i likovi iz Boccacciovih novela. Na Šipanu je sačuvano 40 figurica, veličine od tri do 20 centimetara, među kojima po dvije prikazuju Mariju i Josipa. Marija je prikazana kao vladarica i kao majka uz jaslce, a Josip kao zabrinuti starac u pozadini, ali i u pratnji Marije pokraj jaslca. „Marija je prepoznata kao vrhunski cilj koji čovječanstvo sa svojim

vrlinama može postići“, kazala je akademkinja Čorak. Spomenula je i da figure triju kraljeva predstavljaju tri etape ljudskog života i tri kontinenta, Europu, Aziju i Afriku, a simboliku nose i ostale figurice, poput ribara koji predstavlja unutarnji svijet šutnje, pralje koja predstavlja pročišćenje, pastirice u ulozi zavodnice ili mlinara kao dvosmislene osobe. (M. L.)

TOWARDS EPIPHANY

On January 3, the Croatian Academy of Sciences and Arts organized its traditional lecture dedicated to Christmas. This year it was held by Full Academy Member Željka Čorak. Her lecture called *Towards Epiphany: Baroque Bethlehem from Pakljena on the Island of Šipan* was dedicated to one of the oldest nativity scenes in Croatia composed of 40 baroque figurines based on the Naples model. Since 2007 Bethlehem on Šipan has been protected as cultural monument and therefore it is not accessible to the public. Čorak reminded the audience that the first live nativity scene was conceptualized by Saint Francis in 1223. The first mention of a nativity scene in Dubrovnik can be found in the Statute of Dubrovnik from 1272, while the first nativity scene at someone's home was mentioned in 1510. In 1459 the sculptor and painter Lovro Dobričević received an order to make a nativity scene for Saint Peter's Church in Dubrovnik, but he did not complete it, while Šipan nativity scene from the 18th century was made by an unknown author. Čorak explained that representation of Bethlehem in Naples nativity scenes is characterized by a large number of

figurines and rich scenography that is not just an imprint of the visible world, but also has a symbolic level with more layers. Even protagonists of Boccaccio's short stories appeared among the nativity scene figurines in Naples. Forty figurines are conserved on Šipan, between 3 and 20 cm in size, and among them there are two of Mary and two of Joseph. Mary was represented as a ruler and as a mother next to the crib, and Joseph as a preoccupied elderly man in the background, but also alongside Mary next to the crib. „Mary is perceived as the ultimate goal that humankind can achieve with its virtues“, Čorak said. She added that the

figurines of three wise men represent three stages in human life and three continents, Europe, Asia and Africa. Other figurines are also symbolic, such as the fisherman who symbolizes the inner world of silence, the washerwoman who represents purification, the seductive shepherdess or the miller portrayed as an ambiguous person. (M. L.)

JAVNI BILJEŽNICI U EUROPSKOM KONTEKSTU

U organizaciji Znanstvenog vijeća za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 23. siječnja održan je okrugli stol *Javni bilježnici u europskom kontekstu*. Predsjednik Znanstvenog vijeća akademik Jakša Barbić podsjetio je da je proteklo 25 godina od obnove javnog bilježništva u Hrvatskoj, koje je uvedeno istodobno kad je donesen i Zakon o trgovačkim društvima. „Taj je Zakon bez javnih bilježnika neprimjenjiv jer on počiva na tri stupa: na javnim bilježnicima, privatnim revizorima i registarskom sudu“, rekao je akademik Barbić. Istaknuo je da su se ulaskom Hrvatske u Europsku uniju javni bilježnici našli pred novim izazovima, primjerice kod provedbe Zakona o nasljeđivanju, gdje je potrebno poznavati nasljedno pravo gotovo svih članica Unije. Izazov koji se postavlja pred javne bilježnike jest i digitalizacija. Predsjednica Hrvatske javnobilježničke komore Zvijezdana Rauš-Klier kazala je da su javni bilježnici u odnosu na druge pravničke profesije predvodnici digitalizacije pravnih procedura. Na okruglom stolu upozoreno je da digitalizacija sama po sebi nije cilj nego sredstvo za ukupni napredak poslovanja. Pritom bi moralo biti najvažnije da ona ne smije biti na štetu pravne sigurnosti i da kod svakog postupka treba procijeniti koristi od uvođenja digitalnog postupka i rizika pravne (ne)sigurnosti koju

bi takav postupak mogao izazvati. Također je istaknuto kako javni bilježnici još uvijek nemaju odgovarajuću zakonsku podlogu za sastavljanje elektroničke javnobilježničke isprave sukladno Zakonu o javnom bilježništvu te za uspostavu digitalne arhive javnobilježničkih isprava. (M. L.)

NOTARIES PUBLIC IN THE EUROPEAN CONTEXT

On January 23, organized by the Scientific Council for Government Administration, Judicature and the Rule of Law, a round table Notaries Public in the European Context was held. The President of the Scientific Council Jakša Barbić reminded that 25 years had passed since the reinstatement of notaries public in Croatia, who were introduced at the same time as the Companies Act. „That Act cannot be implemented without notaries public because it lies on three pillars: notaries public, private auditors and the court of registration“, Barbić said. He emphasized that after Croatia had joined the EU, notaries were faced with new challenges, for example, in the implementation of the Inheritance Act where it is required to be familiar with other EU member states' laws of succession. Digitalization is another challenge posed on notaries. The President of the Croatian Chamber of Notaries Public Zvijezdana Rauš-Klier affirmed that in comparison to other legal professions notaries were pioneers of digitalization of legal procedures. Participants warned that digitalization was not a goal in itself, but rather a means to improve business. In this respect, it is crucial not to let it harm legal security and to evaluate the benefits from the introduction of a digital procedure for each individual case, as well as risks of legal (in) security that such a procedure could bring. It was also pointed out that notaries still do not have adequate legal basis neither for compiling electronic notarial documents in accordance with the Notary Public Act nor for establishing a digital archive of notarial documents. (M. L.)

HRVATSKI MUZEJ ARHITEKTURE

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti 24. je siječnja u Knjižnici HAZU predstavila knjigu *Hrvatski muzej arhitekture*. Glavni je i odgovorni urednik knjige akademik Andrija Mutnjaković, a recenzenti su akademik Branko Kincl i akademik Velimir Neidhardt. Knjiga donosi niz tekstova o osnutku i djelovanju Muzeja, o njegovu gradivu, kao i o izdavačkoj djelatnosti uz pregled svih događanja u razdoblju 1995. – 2015. Autori su tekstova u knjizi akademik Zvonko Kusić, akademik Velimir Neidhardt, akademik Andrija Mutnjaković, Dubravka Kisić, Marina Smokvina, Borka Bobovec, Tamara Bjažić Klarin, Iva Ceraj, Ana Kršinić Lozica, Maja Kućan, Ivana Nikšić Olujić i Ana-Marija Zubović. Na predstavljanju knjige uvodno je govorio predsjednik HAZU akademik Velimir Neidhardt podsjetivši na važnost zgrade Hrvatskog muzeja arhitekture, smještenog u nekadašnjoj vili Ehrlich u Ulici Ivana Gorana Kovačića u kojoj je svoju majstorsku radionicu držao slavni arhitekt Drago Ibler, a nakon njega Drago Galić. U njihovim radionicama arhitekti su se umjetnički usavršavali i to je bio glavni motiv da se nakon 1990. zgrada sačuva za potrebe arhitekture i uredi kao muzej.

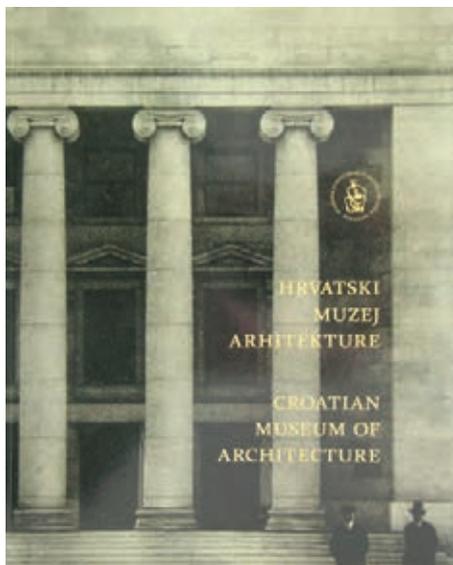
Tajnik Razreda za likovne umjetnosti akademik Mladen Obad Ščitaroci kazao je da je ideja o osnutku Hrvatskog muzeja arhitekture rođena u vrijeme Domovinskog rata, kada su stradala mnoga djela hrvatske arhitekture i urbanizma. Upraviteljica Muzeja doc. dr. sc. Borka Bobovec istaknula je da je koncepcija Muzeja sustavno prikupljanje, čuvanje, stručna zaštita, stručna i znanstvena obrada te prezentiranje arhitektonskih crteža, planova i nacрта kako bi prikupljena arhitektonska dokumentacija, kao dio nacionalne i opće kulturne baštine, služila kulturnim i znanstvenim potrebama i bila sačuvana za buduće naraštaje. „Do 2015. prikupljeno je 87 osobnih arhivskih fondova arhitekata. Danas muzejski fond sadrži oko 150 tisuća primjeraka muzejskog gradiva hrvatskih i stranih arhitekata – nacрта, crteža, maketa, rukopisa, studija, publikacija, digitalnih zapisa i sličnog. U proteklom razdoblju Muzej je organizirao 94 izložbe i 45 raznih događanja te objavio 72 publikacije“, rekla je Borka Bobovec.

Voditelj Muzeja akademik Andrija Mutnjaković podsjetio je da je Akademija arhitektonsku dokumentaciju skupljala od godine 1917., od kada počinje sustavna briga o hrvatskoj arhitekturi. Budući da Muzej sada pretežno sadrži gradivo iz XX. stoljeća, najavio je da se planira prikupljanje gradiva iz prethodnih razdoblja, od antike nadalje. (M. L.)

THE CROATIAN MUSEUM OF ARCHITECTURE

On January 24, in the Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts, a book *The Croatian Museum of Architecture* was presented. The lead editor of the book is Full Academy Member and consulting editors are Full Academy Members Branko Kincl and Velimir Neidhardt. The book brings a series of texts on the foundation of the Museum, its work, its collection and its publishing activity, with a complete overview of the period from 1995 to 2015. The authors of the texts are Full Academy Members Zvonko Kusić, Velimir Neidhardt and Andrija Mutnjaković, and Dubravka Kisić, Marina Smokvina, Borka Bobovec, Tamara Bjažić Klarin, Iva Ceraj, Ana Kršinić Lozica, Maja Kućan, Ivana Nikšić Olujić and Ana-Marija Zubović. The presentation was opened by the President of the Croatian Academy of Sciences and Arts Velimir Neidhardt, who recalled the importance of the Museum building, situated in a former Villa Ehrich in Ivana Gorana Kovačića Street, where famous architects Drago Ibler, and later Drago Galić, held their workshops.

Those workshops were the place where architects achieved their artistic perfection and that was the main motive to conserve the building after 1990 for architectural needs and to turn it into a museum.

The Secretary of the Department of Fine Arts Mladen Obad Ščitaroci said that the idea about the foundation of the Croatian Museum of Architecture was formed during the Homeland War when many works of Croatian architecture and urban planning were destroyed. Museum Director Borka Bobovec, PhD, pointed out that the Museum aims to collect, keep, protect, process and present architectural drawings, plans and drafts in a systematic manner, so that collected architectural documentation, as part of national and general cultural heritage, serves its cultural and scientific purpose and remains conserved for future generations. "By 2015, 87 architects' personal archive files were collected. Today the museum holds around 150 thousand items from Croatian and foreign architects – drafts, drawings, scale models, manuscripts, studies, publications, digital records, etc. Over the past period the Museum has organized 94 exhibitions and 45 events and published 72 publications", said Borka Bobovec.

Head of the Museum Andrija Mutnjaković reminded that the Academy has been gathering architectural documentation since 1917 when systematic care of Croatian architecture initiated. Since the Museum mostly contains works from the 20th century, he announced collection of material from previous periods, from antiquity onwards. (M. L.)

POVIJEST ZNANOSTI I PRIRODNE FILOZOFIJE U HRVATA

U Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 29. siječnja predstavljani su četvrti i peti svezak knjige *Povijest znanosti i prirodne filozofije u Hrvata (s osobitim obzirom na egzaktne znanosti)* posvećeni razdoblju prosvjetiteljstva i pretpreporodnog doba, autora akademika Žarka Dadića, vodećeg hrvatskog povjesničara prirodnih znanosti. Knjigu je objavila nakladnička kuća Izvori i ona je rezultat autorovih dugogodišnjih istraživanja kao dio cjelovite povijesti znanosti i prirodne filozofije u

Hrvata. Svoje djelo akademik Dadić zamislilo je u osam knjiga, svaku u opsegu od oko 500 tiskanih stranica. Dosad su predstavljene prve tri knjige, *Srednji vijek, Renesansa i Rani novi vijek*. Preostale tri knjige bit će objavljene u iduće dvije godine. Šesta knjiga obuhvatit će razdoblje kulturnog i znanstvenog preporoda u Hrvata do kraja XIX. stoljeća, sedma knjiga, razdoblje do 1941., a osma razdoblje do otprilike 1970. Dr. sc. Marijana Borić istaknula je da autor povijest znanosti i prirodne filozofije obrađuje u širokom smislu, obuhvaćajući prirodne i matematičke znanosti s tehnikom i medicinom, a posebnu pažnju posvećuje i filozofskim djelima.

Većina hrvatskih znanstvenika obrađenih u ovim knjigama djelovala je u inozemstvu, s obzirom na to da u Hrvatskoj tada nije bilo važnog znanstvenog središta. Prof. dr. sc. Željko Dugac istaknuo je doprinos koji je akademik Dadić dao povijesti medicine i zdravstva prikazom liječnika u pojedinim hrvatskim gradovima, a dr. sc. Bojan Marotti govorio je o utjecaju pojedinih filozofskih pravaca i shvaćanja na razvoj znanosti. Od hrvatskih mislilaca posebno mjesto u navedene dvije knjige zauzima Ruđer Bošković. Akademik Žarko Dadić istaknuo je da se u pretpreporodno doba specijaliziraju pojedine znanstvene struke, pri čemu filozofija i dalje ima velik utjecaj na znanost. Pojasnio je da je u svojim knjigama obuhvatio cijeli hrvatski etnički prostor, pa je obradio i hrvatske znanstvenike koji su djelovali na područjima pod osmanskom vlašću. (M. L.)

HISTORY OF SCIENCE AND NATURAL PHILOSOPHY IN CROATIA

On January 29, in the Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts, the

fourth and the fifth volumes of the book *History of Science and Natural Philosophy in Croatia (with a particular interest for exact sciences)*, dedicated to the periods of Enlightenment and Revival, were presented. The author is Full Academy Member Žarko Dadić, leading Croatian natural sciences historian. The book was published by the publishing house *Izvori* and it is the result of the author's many years of research as part of a comprehensive history of science and natural philosophy in Croatia. Dadić conceptualized his work in eight books, each numbering around 500 printed pages. So far, the first three books have been presented – *the Middle Ages, Renaissance and the Early Modern Period*. The remaining three books will be published in the next two years. The sixth book will include the period of cultural and scientific revival in Croatia until the end of the 19th century. The seventh book will cover the period until 1941, while the eighth book will cover the period until 1970. Dr Marijana Borić specified that the author covered the history of science and natural philosophy in the broad sense, including natural and mathematical sciences, technical sciences and medicine, and dedicating special attention to philosophical work.

Most Croatian scientists that are discussed in these books worked abroad, since Croatia at the time did not have an important scientific centre. Professor Željko Dugac, PhD emphasized Dadić's contribution to the history of medicine and health care with his overview of physicians in different Croatian cities, and Dr Bojan Marotti talked about the influence of certain philosophical theories and positions on the development of science. Among Croatian philosophers, Ruđer Bošković has a prominent place in these two books. Full Academy Member Žarko Dadić pointed out that certain scientific professions became specialized during the pre-revival period and that philosophy still exercises a large influence on science. He explained that in his books he tried to encompass the entire Croatian ethnic territory, thus including Croatian scientists who worked in areas under Ottoman rule. (M. L.)

GRADSKA POLJOPRIVREDA I UPRAVLJANJE GRADOM

U Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 30. siječnja predstavljen je sveučilišni udžbenik *Gradska poljoprivreda* autora prof. dr. sc. Ivica Kisića, a predstavljen je i sveučilišni specijalistički interdisciplinarni studij *Upravljanje gradom*. Udžbenik na više od 300 stranica objašnjava vrste i uloga tala te uloge i oblike gradske poljoprivrede, od balkonskih i krovnih vrtova preko gradskih vrtova te vertikalnih biljnih i životinjskih farmi. Predsjednik HAZU akademik Velimir Neidhardt u uvodnom je govoru kazao da su gradovi uvijek bili temelji razvoja i nosioci napretka, što će biti i dalje. No istaknuo je da se u novije vrijeme događaju promjene koje su nekad bile nezamislive, pri čemu se gradovi pretvaraju u pozornice, a hortikultura miješa s građevinarima. „Naš duh treba ostati otvoren, to je ono što nas vodi naprijed“, kazao je akademik Neidhardt. Predsjednik Znanstvenog vijeća za zaštitu prirode i tajnik Razreda za prirodne znanosti HAZU akademik Ferdo Bašić istaknuo je da je udžbenik *Gradska poljoprivreda* prvo djelo na tu temu u hrvatskoj znanstvenoj literaturi. Kao važan dio udžbenika naveo je poglavlje u kojem su pojašnjeni načini kako korištenjem gradske poljoprivrede ublažiti posljedice klimatskih promjena. Poslijediplomski specijalistički studij *Upravljanje gradom*, koji izvođa Sveučilište u Zagrebu preko Centra za poslijediplomske studije, proučava aspekte gospodarenja gradom; povijest, postanak, izgradnju, funkcioniranje, transformacije te mjesto i ulogu grada u budućnosti. Uključuje programe urbane geografije i demografije, geopolitike, urbane ekonomije, prava, sociologije, psihologije, urbanizma i arhitekture, povijesti umjetnosti, medicine, prometa, krajobraza, gradske poljoprivrede i šumarstva. U izvedbi programa sudjeluju nastavnici Agronomskog, Arhitektonskog, Edukacijsko-rehabilitacijskog i Ekonomskog fakulteta, Fakulteta političkih znanosti, Filozofskog, Geodetskog, Građevinskog i Pravnog fakulteta, Studijskog centra socijalnog rada Pravnog fakulteta i Ekonomskog instituta. Voditelj studija *Upravljanje gradom* prof. dr. sc. Gojko Bežovan kazao je da su studij do sada upisale četiri generacije od pro tridesetak studenata kojima se omogu-

ćuju četiri studijska boravka u inozemstvu. „Imamo dovoljno ljudi za samostalan razvoj kako bi razvoj gradova bio naš domaći proizvod“, kazao je Bežovan. (M. L.)

URBAN AGRICULTURE AND CITY MANAGEMENT

University textbook *Urban Agriculture*, written by Professor Ivica Kisić, PhD, and specialist interdisciplinary university study programme *City Management* were presented on January 30 in the Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts. Over 300 pages long textbook explains the types of soil and their roles, as well as forms of urban agriculture, from balcony and roof gardens to city gardens, vertical plantations and animal farms. In his introductory speech, the President of the Croatian Academy of Sciences and Arts Velimir Neidhardt said that cities had always been and would continue to be precursors to development and progress. However, as he pointed out, once unimaginable changes are nowadays taking place, turning cities into stages and mixing horticulture with buildings. „We need to remain open-minded, this is what leads us forward“, Neidhardt said. The President of Academy's Scientific Council for Environmental Protection and the Secretary of the Department of Natural Sciences, Full Academy Member Ferdo Bašić pointed out that the textbook *Urban Agriculture* was the first work in the Croatian scientific literature to cover that topic. He singled out a chapter on ways how to mitigate climate change consequences with urban agriculture as an important part of the textbook. Specialist postgraduate study programme *City Management*, carried out by the Centre for Postgraduate Studies of the University of Zagreb, examines the aspects of city management; history, origin,

development, functioning, transformation, and the future position and roles of cities. It comprises programmes related to urban geography and demography, geopolitics, urban economy, law, sociology, psychology, urbanism and architecture, art history, medicine, transport, horticulture, urban agriculture and forestry. The study programme is carried out by professors from faculties of agronomy, architecture, education and rehabilitation sciences, economy, political science, humanities and social sciences, geodetic surveying, civil engineering, law, and also from the Social Work Study Centre of the Faculty of Law and the Institute of Economy. The Head of *City Management* study programme Professor Gojko Bežovan, PhD said that so far four generations numbering around thirty students had enrolled in the programme, adding that they are offered four study trips abroad. „We have enough people for autonomous development to make city development our domestic product“, said Bežovan. (M. L.)

HRVATSKA I VIJEĆE EUROPE – TRNOVITI PUT

U Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 31. siječnja predstavljeno je dvojezično hrvatsko-englesko izdanje knjige Daniele Petričević Golojuh *Hrvatska i Vijeće Europe; trnoviti put – Croatia and the Council of Europe; Per Aspera*. Riječ je o ponovljenom izdanju knjige objavljenom u povodu hrvatskog predsjedanja Odborom ministara Vijeća Europe tijekom druge polovice 2018. Uz presjek kroz povijest i ustrojstvo Vijeća Europe, u knjizi se tematizira proces pristupanja Hrvatske Vijeću Europe, prvoj međunarodnoj organizaciji nastaloj nakon Drugoga svjetskoga rata koja od 1949. za cilj ima zaštitu demokracije i vladavine prava. Riječ je o kompleksnom diplomatskom i političkom procesu koji

je trajao gotovo pet godina, od međunarodnoga priznanja Republike Hrvatske u siječnju 1992. do njezina prijma u Vijeće Europe 6. studenog 1996. Državna tajnica Ministarstva vanjskih i europskih poslova Zdravka Bušić istaknula je da je pristupanje Hrvatske Vijeću Europe bio trnovit proces jer je Hrvatska bila suočena s posljedicama nametnutog rata i potrebe da se zaposjednuta područja reintegriraju kako bi se ostvarila suverenost na cijelom državnom teritoriju. Prema riječima povjesničara dr. sc. Stjepana Ćosića, člana suradnika HAZU, knjiga nudi pouzdan i obuhvatan historijat prvih koraka međunarodno priznate hrvatske države u suvremenoj europskoj politici. „Osim ratnih posljedica i vlastite prilagodbe zapadnom demokratskom svijetu postojali su i drukčiji interesi koji su usporavali hrvatski put u članstvo. Hrvatska se prvi put nakon stjecanja neovisnosti susrela s brojnim političkim zahtjevima koji su izvana ubrzali demokratske procese“, rekao je Ćosić dodajući da je Hrvatska u teškim poratnim uvjetima ipak uspjela ispuniti opće demokratske standarde i posebne uvjete kako bi bila primljena u punopravno članstvo Vijeća Europe. Ocijenio je da je to bila velika politička pobjeda koja je Hrvatskoj otvorila put prema punopravnom članstvu u Europskoj uniji. (M. L.)

CROATIA AND THE COUNCIL OF EUROPE – PER ASPERA

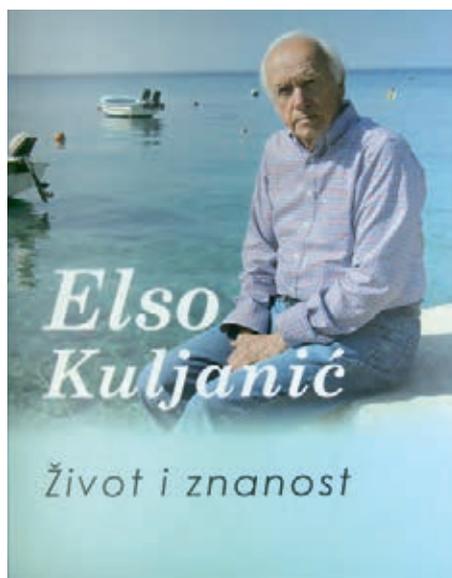
The bilingual Croatian-English edition of the book written by Daniela Petričević Golojuh *Hrvatska i Vijeće Europe; trnoviti put – Croatia and the Council of Europe; Per Aspera* was presented on January 31 in the Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts. It is the second edition of the book published on the occasion of the Croatian presidency of the Council of Europe's Committee of Ministers in the second half of 2018. Along with the overview of the Council's history and structural organization, the book deals with the process of Croatia's accession to the Council of Europe, the first international organization formed after the Second World War that has aimed to protect democracy and the rule of law since 1949. It was a complex diplomatic and political process which took almost five years, from the international recognition of

the Republic of Croatia in January 1992 until Croatia joined the Council of Europe on January 6, 1996. Zdravka Bušić, State Secretary at the Ministry of Foreign and European Affairs, recalled that Croatia's accession to the Council of Europe was a thorny path as Croatia was faced with the consequences of imposed war and the need to reintegrate occupied areas in order to achieve full sovereignty over its entire territory. According to historian Dr Stjepan Ćosić, Associate Member of the Croatian Academy of Sciences and Arts, the book offers a reliable and comprehensive historical overview of the first steps that internationally recognized Croatian state made in contemporary European politics. „Apart from the consequences of war and its own adjustment to the Western democratic world, there were different interests which slowed down Croatia's progress towards membership. For the first time after its independence, Croatia was faced with numerous political requests which accelerated democratic processes from the outside“, said Ćosić, adding that even in difficult post-war period Croatia still managed to meet general democratic standards and special conditions to gain full membership in the Council of Europe. He affirmed that it was a great political victory which opened Croatia's road to full membership in the European Union. (M. L.)

ŽIVOT I ZNANOST

U Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 20. veljače predstavljena je knjiga akademika Elsa Kuljanića *Život i znanost* koju je izdalo Sveučilište u Rijeci. Autor je u Malom Lošinj u završio trogodišnju industrijsku školu i postao tokar te je zatim nastavio školovanje u Tehničkoj školi u Rijeci. U Zagrebu je 1962. diplomirao na studiju strojarstva, potom magistrirao te se zaposlio u Institutu za alatne strojeve, gdje je radio 12 godina. Doktorirao je 1972. na Sveučilištu u Cincinnatiju (*University of Cincinnati*) u SAD-u, gdje je, uz rad na doktoratu, godinu i pol predavao predmet *Metal cutting*. Pritom mu je kolega bio Neil Armstrong, čovjek koji je prvi stupio na Mjesec. Unatoč ponudi za rad na poznatom Sveučilištu u Bostonu (*Boston University*), vratio se u Hrvatsku. Od 1975. radio je kao profesor na Tehničkome fakultetu u Rijeci.

Bio je rektor Sveučilišta u Rijeci tijekom Domovinskog rata, kada je inicirao uređenje sveučilišnog kampusa u bivšoj vojarni na Trsatu. Akademik Elso Kuljanić znanstveno se i stručno bavio obradom materijala odvajanjem čestica te proizvodnim strojarstvom, a neka su od njegovih otkrića i metoda primijenjeni i u proizvodnji. Također se bavi pjesništvom i skladanjem. Prenašajući svojim studentima stečeno znanje i iskustvo, poručio im je da puno rade, ali i da pronađu zadovoljstvo u poslu koji rade, a da ne razmišljaju o novcu, on će ionako sam doći kao rezultat predanog rada. (M. L.)

LIFE AND SCIENCE

Full Academy Member Elso Kuljanić's book *Life and Science*, published by the University of Rijeka, was presented in the Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts on February 20. The author became a lathe operator after finishing industrial secondary school in Mali Lošinj and afterwards continued his education in Technical School in Rijeka. In 1962 he graduated from the Faculty of Mechanical Engineering in Zagreb, and after that he got his Master's degree and a job at the Institute for Machine Tools where he worked for 12 years. He received his doctoral degree from the University of Cincinnati in 1972, where, in addition to working on his dissertation, he also taught the module called "Metal cutting" for a year and a half. Neil Armstrong, the first man to set his foot on the Moon, was his colleague there. Kuljanić was offered to teach at the renowned Bos-

ton University, but he decided to return to Croatia. From 1975 he was a professor at the Technical Faculty in Rijeka. During the Homeland War he held office as rector of the University of Rijeka, when he initiated the conversion of former army barracks on Trsat into university campus. Full Academy Member Elso Kuljanić also occupied himself scientifically and professionally with materials processing by particle separation and with mechanical engineering for production purposes, and some of his findings and methods have been applied in production. In addition, he writes poems and composes. Passing on his knowledge and experience to his students, he told them to work hard, but also to find satisfaction in the work they do without thinking about money, which will come as a result of dedicated work anyway. (M. L.)

PERSPEKTIVE ULASKA REPUBLIKE HRVATSKE U EUROZONU

U organizaciji Razreda za društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, guverner Hrvatske narodne banke prof. dr. sc. Boris Vujčić održao je 25. veljače u palači HAZU predavanje o perspektivama ulaska Hrvatske u eurozonu. Kako je istaknuo, radi se o strateškom opredjeljenju države koje će imati trajne implikacije, i pozitivne i negativne, na njezinu budućnost. „Hrvatska je u ovom trenutku zemlja Europske unije koja može najviše profitirati od uvođenja eura od svih zemalja koje ga još nisu uvele. Zbog toga je Hrvatskoj u interesu uvesti euro što prije“, rekao je Vujčić pojasnivši da je Hrvatska najmanja zemlja EU koja još uvijek nije uvela euro. „Sve su male članice uvele euro, što samo po sebi nešto govori, a govori to da je, ako ste vrlo mali, mogućnost realizacije suverenosti puno manja nego ako ste velika država. Sve su te zemlje ocijenile da im se više isplati ući u eurozonu nego ostati izvan nje“, poručio je Vujčić. Spomenuo je i da je pristupanjem Europskoj uniji Hrvatska počela ostvarivati znatne i trajne gospodarske koristi, ponajprije u obliku osjetnog povećanja izvoza na jedinstveno tržište EU i korištenja znatnih iznosa sredstava iz Europskih strukturnih fondova. Uvođenje eura stoga je, po njegovu mišljenju, sljedeći logični i strateški korak

koji će hrvatskom gospodarstvu omogućiti dodatno povećanje konkurentnosti i otpornosti na šokove. „To, dakako, ne znači da će uvođenje eura riješiti sve strukturne probleme hrvatskoga gospodarstva i da će tim trenutkom prestati potreba za vođenjem razborite ekonomske politike. Te strukturne probleme trebat će rješavati strukturnim reformama, a euro može biti dobar poticaj za dinamiziranje tog procesa. Zahvaljujući napretku koji je Hrvatska ostvarila na području fiskalne konsolidacije i smanjenju makroekonomskih neravnoteža u posljednjih nekoliko godina, Hrvatska danas može poduzimati korake u smjeru ostvarenja strateškog cilja uvođenja eura“, kazao je Vujčić. (M. L.)

PROSPECTS OF CROATIA'S JOINING THE EUROZONE

On February 25, at the Palace of the Croatian Academy of Sciences and Arts, the Governor of the Croatian National Bank Professor Boris Vujčić, PhD gave a lecture on the prospects of Croatia's joining the eurozone. The event was organized by the Department for Social Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts. As the Governor pointed out, it is a strategic decision made by the state that will have permanent implications, positive and negative, on its future. „At this moment Croatia is the EU member state that could profit the most from the introduction of the euro, more than any other state that has not introduced it yet. Therefore, it is in Croatia's interest to introduce the euro as soon as possible“, Vujčić said, explaining that Croatia is the smallest EU member state that still has not introduced the euro. „All small member states have introduced the euro, which means that if you are very small,

the possibility to realize your sovereignty is much smaller than if you are a large state. All those countries estimated that it paid off more to join the eurozone than to remain out of it“, Vujčić added. He also mentioned significant and permanent economic benefits that Croatia began to realize after its EU accession, first of all visibly increased export on the EU single market and the use of considerable financial resources from the European structural funds. Therefore, he believes that the introduction of the euro is the next logical strategic step that will further increase the competitiveness and shock-resistance of the Croatian economy. „Of course, this does not mean that all structural problems of the Croatian economy would disappear and that the need to implement a sensible economic policy would cease. Those structural problems need to be solved with structural reforms, and the euro can be a good stimulus to make that process more dynamic. Thanks to the progress that Croatia made in terms of fiscal consolidation and the reduction of macroeconomic imbalances over the past several years, today it can take steps towards the realization of its strategic goal to introduce the euro“, said Vujčić. (M. L.)

O ENERGETSKOJ NEOVISNOSTI

U organizaciji Znanstvenog vijeća za naftu i plin Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 26. veljače održan je okrugli stol *Kako postići viši stupanj energetske neovisnosti u strateškom energetsom razvoju Hrvatske*. Kako je istaknuto, temeljni cilj u postizanju višeg stupnja energetske neovisnosti Hrvatske odnosi se na obnovu zaliha ugljikovodika, a potrošnja primarne energije dvostruko je veća od proizvodnje te će u sljedećih nekoliko godina taj odnos biti još nepovoljni-

ji i može dosegnuti energetska ovisnost o uvoznim energentima i do 90 posto. Zalihe ugljikovodika najkvalitetnije se mogu obnavljati otkrićem novih i proširenjem postojećih ležišta. Na skupu su analizirane objektivne mogućnosti proizvodnje korištenjem vodne snage, snage vjetra, sunca i biomase, geotermalne energije, klasičnih fosilnih goriva te nuklearne elektrane u Hrvatskoj radi postizanja optimalnog udjela svakog načina proizvodnje električne energije. Proces prati i potreba za razvojem/promjenom konfiguracije elektroenergetskog sustava da zadovolji potrebe Hrvatske uz takvu proizvodnju. Veći udjel obnovljivih izvora energije nužno traži i povećanje mogućnosti za spremanje električne energije. To je moguće postići reverzibilnim hidroelektranama, baterijskim stacionarnim i mobilnim sustavima, kao i upravljanjem potrošnjom u sustavu. Uz to nerazdvojno su povezane i tehnologije poput naprednih (pametnih) mreža i mikro mreža čija primjena može imati povoljan utjecaj na razvoj Hrvatske, daleko više nego samo postizanje većeg udjela obnovljivih izvora. (M. L.)

ON ENERGY INDEPENDENCE

On February 26, the Scientific Council for Oil and Gas of the Croatian Academy of Sciences and Arts organized a round table on the topic *How to achieve a higher level of energy independence in Croatia's strategic energy development*. As it was pointed out, the main objective in reaching a higher level of Croatia's energy independence is related to the restoration of hydrocarbon reserves. Primary energy consumption doubles its production and in the next few years this ratio will become even more unfavourable and energy dependence on imported energy could reach up to 90 percent. The best way to renew hydrocarbon reserves is by the discovery of new reservoirs and the expansion of existing ones. The meeting analysed realistic production possibilities using water power, wind, sun and biomass, geothermal energy, classic fossil fuels and nuclear power plant in Croatia in order to achieve the optimum share of each electricity production model. This process is followed by a need to develop/change the power system configuration in order to meet Croatia's demand with such a production. A large part of renewable

energy sources necessarily requires increased energy storage capacities. They can be achieved with reversible hydropower plants, stationary and mobile battery systems, and by managing the demand in the system. In addition, technologies such as advanced (smart) and micro-networks are intertwined here, and their implementation can have a beneficial impact on Croatia's development, far beyond just reaching a greater share of renewables. (M. L.)

OKRUGLI STOLOVI O MIGRACIJAMA

U organizaciji Znanstvenog vijeća za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 28. veljače održan je okrugli stol na temu *Izazovi migracija i integracije za javnu upravu*, 50. skup u sklopu ciklusa *Modernizacija prava*. Na okruglom stolu raspravljalo se o jednom od novih, izrazito važnih i velikih izazova za javnu upravu, od klasične državne uprave preko lokalnih jedinica do raznih javnih službi čija je suradnja i koordinacija prijeko potrebna za sigurnost domicilnog stanovništva i uspješnu integraciju migranata u okviru nacionalne politike imigracije. Analizirane su upravne teškoće i pitanja koja se nameću posljednjih godina, a čije bi značenje u budućnosti moglo biti i veće, pri čemu je istaknuta važnost oblikovanja jasne imigracijske politike i politike integracije.

Kako je istaknuo predsjednik Znanstvenog vijeća akademik Jakša Barbić, Hrvatska treba znati koga od migranata želi zadržati jer zbog iseljavanja ima nedostatak radne snage, posebno visokokvalificirane, stoga javne službe ne mogu djelovati *ad hoc*.

Uvodno izlaganje na temu *Domicilno stanovništvo, migracije i integracija migranata: globalni i europski okviri – hrvatske prilike* održao je prof. dr. sc. Ivan Koprić s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, koji je kazao da migracije predstavljaju izazov za kapacitet upravnih tijela te izazivaju probleme koordinacije i prenaprežu javne fondove. „Kroz Hrvatsku je od rujna 2015. do ožujka 2016. prošlo 658.068 osoba, od čega ih se tek mali broj zadržao, tražio azil ili bio premješten u Hrvatsku u sklopu programa EU. Hrvatska još uvijek nije atraktivna za doseljavanje te ima veliku ekonomsku emigraciju, a ekonomsku imi-

graciju uglavnom iz zemalja bivše Jugoslavije“, rekao je Koprić.

Problemu migracija bio je posvećen i okrugli stol *Položaj migranata u međunarodnom i europskom pravu* održan 4. travnja na kojem su razmotrena brojna otvorena pitanja s kojima se susreću hrvatsko društvo i državna uprava kada je riječ o pravnom položaju migranata. Na skupu su pojašnjeni pojmovi migranata i izbjeglica te tražitelja azila, odnosno azilanata, o kojima može ovisiti njihov pravni položaj. Pučka pravobraniteljica Lora Vidović govorila je o izazovima provedbe prava na azil u praksi i upozorila na primjere nasilja hrvatskih policajaca nad azilantima kazavši da bi istraga o tim slučajevima trebala biti neovisna o politici. „Mislim da osobe koje nekažnjeno tuku migrante na granici u drugim situacijama tuku navijače na stadionima, ili svoje supruge doma. Radi se o pitanju sigurnosti svih nas i zato je važno da se to istraži“, kazala je Lora Vidović. (M. L.)

ROUND TABLES ON MIGRATIONS

On February 28, the Scientific Council for Government Administration, Judicature and the Rule of Law of the Croatian Academy of Sciences and Arts organized a round table on the topic *Migration and Integration Challenges for Public Administration*, 50th meeting in the cycle *Modernization of Law*. The round table discussed some of the new, extremely important and major challenges for public administration, from classical state administration, through local units, to various public services whose cooperation and coordination is indispensable for the security of the native population and the successful integration of migrants within the national immigration policy. Administrative difficulties and issues that

have arisen in recent years have been analyzed, and, since their significance could be even greater in the future, the importance of shaping a clear immigration and integration policy was emphasized.

As pointed out by the President of the Scientific Council and Full Academy Member Jakša Barbić, Croatia needs to know which migrants it wants to keep, since, due to emigration, it is faced with a shortage of workforce, especially of highly qualified workers, which makes it difficult for public services to act *ad hoc*.

Introductory presentation *Native Population, Migrations and Migrant Integration: Global and European Framework – Croatian Opportunities* was given by Professor Ivan Koprić, PhD, from the Faculty of Law, University of Zagreb, who said that migrations posed a challenge for public institutions' capacities, causing coordination problems and straining public funds. “In the period from September 2015 to March 2016, 658.068 persons passed through Croatia, and only a small number of them remained, sought asylum or was transferred to Croatia as part of EU programmes. Croatia is still not attractive to immigrants and it has a high level of economic emigration, while economic immigration comes mainly from the countries of the former Yugoslavia”, added Koprić.

Another round table held on April 4, *Position of Migrants in International and European Law*, was also dedicated to the problem of migration. It discussed many open issues faced by the Croatian society and state administration with regard to legal position of migrants. The terms migrants, refugees, asylum seekers and asylees, which may imply a different legal position, were clarified. Ombudsman Lora Vidović spoke about the challenges of implementing the right to asylum in practice and warned of cases of violence against Croatian asylum seekers by the Croatian police, adding that investigations into these cases should be independent of politics. “I think people who beat migrants at the border without any consequences, in other situations beat fans at stadiums, or their wives at home. This is a matter of safety for all of us and that is why it is important to investigate such allegations”, pointed out Lora Vidović. (M. L.)

CROVASCULAR 2019

U organizaciji Razreda za medicinske znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Kliničkog bolničkog centra *Sestre milosrdnice* i Hrvatskog kardiološkog društva 1. ožujka u Preporodnoj dvorani HAZU održan je četvrti po redu znanstveni simpozij iz područja vaskularne medicine *4. hrvatski vaskularni dan: Angiologija – od prevencije do intervencije (CROVASCULAR 2019)*. Skup je otvorio potpredsjednik HAZU i predsjednik Hrvatskoga kardiološkog društva akademik Davor Miličić, koji je istaknuo da je angiologija dugo bila pomalo zanemareni dio kardiologije, dok danas ima interdisciplinarni karakter. Kazao je i da zbog sve većeg starenja populacije ima sve više angiovaskularnih bolesnika. Predsjednik Organizacijskog odbora simpozija prof. dr. sc. Mislav Vrsalović, pročelnik Zavoda za bolesti krvnih žila Klinike za bolesti srca i krvnih žila Kliničkog bolničkog centra *Sestre milosrdnice*, naglasio je cilj simpozija: kroz interdisciplinarni pristup, uz sudjelovanje specijalista raznih kliničkih struka te liječnika i specijalista obiteljske medicine, upoznati se s racionalnim dijagnostičkim postupnicima i optimalnim terapijskim mogućnostima vaskularnih bolesti. Ovogodišnje teme uključivale su suvremeni pristup kardiovaskularnoj prevenciji, endovaskularno liječenje periferne arterijske i cerebrovaskularne bolesti, suvremenu terapiju venske tromboembolijske bolesti, slikovne metode prikaza aorte, endovaskularni pristup bolestima aorte s prikazima slučajeva iz svakodnevnih kliničke prakse. Vaskularne su bolesti česte u općoj populaciji, uz relativno visoke stope mortaliteta. Iako imaju iznimno javnozdravstveno značenje, nedovoljno su prepoznate, uz zabrinjavajuće nisku informiranost opće populacije. Uz visok mortalitet, imaju značajnu stopu recidiva te kronični

karakter. Cilj skupa bio je povećati svijest za navedene bolesti u zdravstvenoj zajednici te potom kapilarno, preko zdravstvenih djelatnika i medija, i u općoj populaciji. (M. L.)

CROVASCULAR 2019

On March 1, in the Revival Hall of the Croatian Academy of Sciences and Arts, the 4th Croatian Vascular Day: *Angiology - from prevention to intervention (CROVASCULAR 2019)* was held, organized by the Department of Medical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts, University Hospital Centre *Sisters of Mercy* and the Croatian Cardiac Society. The symposium was opened by Davor Miličić, Vice-President of the Croatian Academy of Sciences and Arts and President of the Croatian Cardiac Society, who explained that angiology had been a somewhat neglected part of cardiology for a long time, while today it has an interdisciplinary character. He added that due to an ever-increasing ageing of the population, there are more and more angio-vascular patients. The President of the Organizational Board Professor Mislav Vrsalović, PhD, Head of the Vascular Disease Institute at the Clinic for Heart and Vascular Diseases of the University Hospital Centre *Sisters of Mercy*, emphasized the objective of the symposium: to get familiar with rational diagnostic procedures and optimal therapeutic possibilities for vascular diseases through interdisciplinary approach and participation of various clinical professionals and family medicine specialists. This year's topics included contemporary approach to cardiovascular prevention, endovascular treatment of peripheral arterial and cerebrovascular disease, contemporary therapy for venous thromboembolism, aortic imaging modalities, endovascular approach to aorta diseases with case studies from everyday clinical practice. Vascular diseases are quite common in the general population, with relatively high mortality rates. In spite of their considerable importance for public health, they are insufficiently recognized, and the general public is very poorly informed about them. In addition to a high mortality rate, they are chronic, with a significant recurrence rate. The objective of the symposium is to increase the awareness of these diseases in the health care community

and subsequently, with the help of health care professionals and the media, in the general population. (M. L.)

FAUST VRANČIĆ I NJEGOVO DOBA

U Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 19. ožujka predstavljen je zbornik radova *Faust Vrančić i njegovo doba* u kojem su objavljeni radovi s međunarodnog znanstvenog skupa posvećenog Vrančiću održanog 2015. u Vodicama i Šibeniku u povodu 400. obljetnice tiskanja Vrančićeva djela *Machinae novae*. Nakladnik i organizator znanstvenog skupa jest Memorijalni centar *Faust Vrančić* u Prvić Luci, a pokrovitelj Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Zbornik su uredili dr. sc. Marijana Borić, prof. dr. sc. Zrinka Blažević i dr. sc. Bojan Marotti. Prema riječima Marijane Borić, iako je Vrančićev bogat i raznovrstan opus već dugi niz godina predmet istraživanja stručnjaka iz različitih područja, još uvijek postoje brojne nepoznanice i nedoumice o njegovu životu i radu. Radovi u *Zborniku* stoga donose nove spoznaje, što je poticaj i smjernica daljnjim istraživanjima, na koje obvezuje univerzalnost Vrančićevih poruka i bogatstvo njegova naslijeđa. Na temelju novopronađenog arhivskog gradiva autori donose mnoge nove podatke o Vrančićevu životu i djelovanju, a tematiziraju i raznovrsne aspekte dalmatinske humanističke kulture, od povijesti svakodnevice do povijesti glazbe.

Prvu skupinu čine radovi koji se bave Vrančićevim *Novim strojevima (Machinae novae, 1615./1616.)*, a zatim slijedi jezikoslovna skupina radova koji se ponajviše bave poznatim Vrančićevim petojezičnim rječnikom pod naslovom *Dictionarium quinque nobilissimarum Europe linguarum (1595.)*. Sljedeća se skupina priloga bavi Vrančićevim filozofskim radom, a *Zbornik* zaokružuju radovi koji oslikavaju kulturne i duhovne prilike u Vrančićevu zavičaju potkraj XVI. stoljeća.

O Vrančićevu leksikografskom radu govorila je dr. sc. Anja Nikolić-Hoyt, koja je istaknula da se u svojem *Rječniku* Vrančić koristi čakavskim dijalektom, koji – pozivajući se na književni ugled tadašnje Dalmacije – uspoređuje s firentinskim talijanskim. Spomenula je i da *Rječnik* pokazuje iznimno bogat sustav rječoslovlja hrvatskog

jezika druge polovice XVI. stoljeća, pa se primjerice uz pridjev *dobar* navode i imenice *dobrota, dobrovoljan* i *dobročinstvo*. Mnoge od Vrančićevih riječi više se ne koriste, poput riječi *psica* za ženskog psa, a neke su potisnule posuđenice, poput turcizama *lepeza*, koju Vrančić naziva *mahalo*, i *jastuk*, koji se u Vrančićevu *Rječniku* navodi kao *podglavnic*. „Vrančićev leksik i danas je u znatnoj mjeri suvremen i on je nedvojbeno potvrda visoke razvijenosti hrvatskoga književnog jezika Vrančićeva doba“, kazala je Anja Nikolić-Hoyt. (M. L.)

FAUST VRANČIĆ AND HIS AGE

The collection *Faust Vrančić and His Age*, containing works from the international scientific symposium dedicated to Vrančić and held in Vodice and Šibenik in 2015 on the occasion of the 400th anniversary of the publishing of Vrančić's work *Machinae novae*, was presented in the Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts on March 19. The publisher and the organiser of this symposium sponsored by the Academy is the Memorial Centre »Faust Vrančić« in Prvić Luka. The collection of works was edited by Dr Marijana Borić, Professor Zrinka Blažević, PhD and Dr Bojan Marotti. As Marijana Borić pointed out, although Vrančić's rich and diverse work has been the subject of expert research for many years, there are still many uncertainties about his life and work. This collection of works therefore gives new findings to encourage and direct further research of Vrančić's universal messages and his rich heritage. Based on the newly discovered archive materials, the authors give a lot of new data on Vrančić's life and work, and they also discuss various aspects of Dalmatian humanistic culture, from the history of everyday life to the history of music.

The first group consists of works that refer to Vrančić's *New Machines (Machinae novae, 1615/1616)*, followed by a linguistic group that refers mostly to Vrančić's dictionary of five languages entitled *Dictionarium quinque nobilissimarum Europe linguarum (1595)*. The next group describes Vrančić's philosophical work, and the *Collection* is made complete with works about cultural and spiritual circumstances in Vrančić's native region at the end of the 16th century.

Dr Anja Nikolić-Hoyt talked about Vrančić's lexicographic work, emphasizing that in his *Dictionary* Vrančić used the chakavian dialect which he compared to Florentine Italian due to literary reputation of Dalmatia in that period. She also mentioned that the *Dictionary* showed an exceptionally rich lexical system of the Croatian language in the second half of the 16th century – for example, next to the adjective good there are nouns and phrases such as goodness, in good mood, to do good etc. Many words that Vrančić listed are no longer used, such as *psica* for female dog, and some have been replaced by loanwords, for example the word of Turkish origin *lepeza* (fan) was listed in Vrančić's dictionary as *mahalo*, and *jastuk* (pillow) was called *podglavnic*. „Vrančić's lexis is still quite contemporary and without a doubt it demonstrates how highly developed literary Croatian language was in Vrančić's age“, said Anja Nikolić-Hoyt. (M. L.)

POSJET MINISTRICE ZNANOSTI I OBRAZOVANJA HRVATSKOJ AKADEMIJI

Ministrica znanosti i obrazovanja Blaženka Divjak posjetila je 20. ožujka Hrvatsku akademiju znanosti i umjetnosti, gdje se sastala s predsjednikom HAZU akademikom Velimirom Neidhardtom, potpredsjednicima akademikom Davorom Miličićem i akade-

mikom Franom Paraćem, glavnim tajnikom akademikom Dariom Vretenarom, gospođom Marinom Štancl, tajnikom HAZU, i predsjednikom Upravnog odbora Zaklade HAZU akademikom Zvonkom Kusićem.

Na sastanku se razgovaralo o daljnjem unapređenju suradnje Hrvatske akademije i Ministarstva znanosti i obrazovanja koja je u proteklom razdoblju posebno došla do izražaja kod izrade i primjene Strategije znanosti, obrazovanja i tehnologije te u javnoj raspravi o prijedlogu Cjelovite kurikularne reforme. Ministrica Divjak zahvalila je Akademiji na potpori koju je davala Ministarstvu i istaknula da Ministarstvo znanosti i obrazovanja podupire, poštuje i razumije Akademijinu izuzetnu ulogu i misiju u hrvatskom društvu. (M. L.)

SCIENCE AND EDUCATION MINISTER VISIT

On March 2, the Minister of Science and Education Blaženka Divjak visited the Croatian Academy of Sciences and Arts, where she met the Academy President Velimir Neidhardt, Vice-Presidents Davor Miličić and Frano Parać, Secretary General Dario Vretenar, Academy Secretary Marina Štancl and President of the Board of the Academy Foundation Zvonko Kusić.

They discussed further improvement of collaboration between the Croatian Academy and the Ministry of Science and Education, which was especially fruitful in the issues concerning the preparation and implementation of the Strategy for Science, Education and Technology and in the public debate on the proposal for Comprehensive Curriculum Reform. Minister Divjak thanked the Academy for the support given to the Ministry and added that the Ministry of Science and Education supported, respected and understood the Academy's exceptional role and mission in the Croatian society. (M. L.)

ŠIBENIK OD PRVOG SPOMENA

U Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 20. ožujka predstavljen je zbornik radova Šibenik od prvog spomena koji sadrži radove s međunarodnog znanstvenog skupa *950 godina od prvog spomena Šibenika* održanog 2016. pod visokim

pokroviteljstvom predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar-Kitarović i u organizaciji Odsjeka za povijesne znanosti HAZU, Grada Šibenika i Muzeja grada Šibenika. Zbornikom radova obilježena je 950. obljetnica prvog pisanog spomena grada Šibenika u darovnici hrvatskog kralja Petra Krešimira IV., sastavljenoj 25. prosinca 1066. u Šibeniku.

Glavna urednica zbornika dr. sc. Iva Kurelac, znanstvena suradnica u Odsjeku za povijesne znanosti HAZU, istaknula je da je riječ o knjizi koja je po izvornosti znanstvenih spoznaja podjednako važna za lokalnu šibensku zajednicu, ali i za cjelokupnu hrvatsku historiografiju. Knjiga na 606 stranica sadrži 28 izvornih znanstvenih priloga 32 autora iz Hrvatske i inozemstva, a podijeljena je u šest tematskih cjelina: Antička i ranokršćanska povijest, Srednji vijek, Renesansa i rani novi vijek, Suvremena ratna i politička povijest, Umjetnička baština i njezina zaštita te Prirodna i narodna baština, kulturni i znanstveni doprinosi.

Zbornik donosi dosad nepoznate spoznaje o antičkim nalazima s lokaliteta Rider i Koprno, potom o najstarijim kršćanskim tragovima na prostoru Šibenika, o šibenskoj Velikoj Bibliji iz samostana sv. Frane te o važnosti tog rukopisnog rariteta iz doba kralja Petra Krešimira IV. za srednjovjekovnu hrvatsku državu, o Šibeniku u kartularu *Libellus Policorion*, o samostanu sv. Spasa u Šibeniku u XV. stoljeću, o šibenskom hodočasniku koji je 15. stoljeću došao do Sinaja te o materijalnoj kulturi u kasnosrednjovjekovnom Šibeniku kao i o šibenskim srednjovjekovnim karitativnim i zdravstvenim institucijama. Zastupljene su i demografske teme, otkriće najstarijeg popisa stanovništva Šibenika s kraja XVI. stoljeća. U svjetlu arhivskih istraživanja razmatraju se i zbivanja iz Drugog svjetskog rata te sudbine šibenskih intelektualaca u godinama nakon njega.

Iznesene su nepoznate povijesne činjenice o napadima JNA na Šibenik 1991. i uspješnoj obrani grada. Predstavljeni su i novi znanstveni pogledi na pitanje rekonstrukcije/restauracije katedrale sv. Jakova u XIX. stoljeću, donose se nove atribucije opusu Dujma Marinova Vučkovića, Nikole Ivanova Firentinca, majstora Fortezze Šibenčanina i Angela Mancinija. Razmatra se povijesna dinamika kulturnih krajolika šibenskog područja, njegovi govori, filologija i književnost te nepoznati prikazi Šibenika u nekim engleskim putopisima iz XIX. stoljeća. (M. L.)

ŠIBENIK FROM THE FIRST MENTION

On March 20, a collection of papers Šibenik from the First Mention was presented in the Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts. It contains articles from an international symposium *950 Years from the First Mention of Šibenik* held in 2016 under the high patronage of the President of the Republic of Croatia Kolinđa Grabar-Kitarović and organized by the Historical Sciences Division of the Croatian Academy of Sciences and Arts, the City of Šibenik and the Šibenik City Museum. The collection marks the 950th anniversary of the first written mention of Šibenik in a deed of donation by the Croatian King Petar Krešimir IV, which was written on December 25 1066 in Šibenik.

The lead editor Dr Iva Kurelac, research fellow at the Historical Sciences Division of the Croatian Academy of Sciences and Arts, stressed that the book's authentic findings were equally significant for the local community and for the entire Croatian historiography. The book's 606 pages contain 28 original scientific articles written by 32 authors from Croatia and from abroad. It is divided into six thematic units: Antiquity and Early Christian History, Middle Ages, Renaissance and Early Modern Age, Contemporary War and Political History, Artistic Heritage and its Protection, and Natural and National Heritage, Cultural and Scientific Contributions.

The collection reveals so far unknown facts about archaeological finds from the antiquity found in localities Rider and Koprno, about the oldest Christian vestiges in Šibenik area, about the Šibenik Great Bible

from St. Francis Monastery and the importance of this manuscript rarity from the time of King Peter Krešimir IV for the medieval Croatian state, about Šibenik in the *Libellus Policorion* cartulary, about the monastery of Holy Salvation in Šibenik in the 15th century, about a pilgrim from Šibenik who reached Sinai in the 15th century, about material culture in the late-medieval Šibenik, as well as about Šibenik's medieval charitable and health care institutions. Demographic themes are also included, such as the discovery of the oldest census in Šibenik from the end of the 16th century. In the light of archival research, the book considers events from the Second World War and the fate of Šibenik intellectuals in the post-war years. Unknown historical facts about the Yugoslav National Army attacks on Šibenik in 1991 and about the successful defence of the city have been presented. In addition, the book brings new scientific views on the renovation/restoration of St. James's Cathedral in the 19th century and new attributions to the work of Dujam Marinov Vučković, Nikola Ivanov Firentinac, Master Fortezza Šibenčanin and Angelo Mancini. The historical dynamics of Šibenik area cultural landscapes, its discourse, philology and literature, as well as unknown depictions of Šibenik in some 19th century English travelogues are also discussed. (M. L.)

UMJETNIČKI UTJECAJI BEČA NA ARHITEKTURU SOFIJE

U Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 4. travnja otvorena je izložba *Umjetnički utjecaji Beča na arhitekturu Sofije krajem XIX. i početkom XX. stoljeća* koja prikazuje kako se Sofija, koja je prije 140 godina postala glavni grad samostalne Bugarske, mijenjala u modernu europsku prijestolnicu. Izložbu su organizirali Regionalni povijesni muzej Sofije, Nacionalna zajednica Bugara u Republici Hrvatskoj i Društvo arhitekata Zagreba i bila je otvorena do 13. travnja. Predsjednik Nacionalne zajednice Bugara Raško Ivanov podsjetio je da Sofija ima povijest dugu sedam tisuća godina – najprije je bila tračka naseobina po imenu Serdica, zatim bugarski Sredec i nakraju Sofija, zbog čega se naziva jednim od vječnih gradova Europe. U trenutku oslobođenja Bugarske od petstogodišnje osmanske vlasti 1878. So-

fija je bila maleni grad orijentalnog karaktera s oko 12 tisuća stanovnika, a nakon što je 1879. proglašena bugarskom prijestolnicom doživjela je velike društveno-političke, gospodarske i urbane promjene.

Izložbu je otvorila zamjenica zagrebačkoga gradonačelnika Jelena Pavičić Vukičević, koja je istaknula da Sofiju i Zagreb veže dugogodišnje iskreno i veliko prijateljstvo. „Vizure grada Sofije koje nam donosi ova izložba sigurno nas podsjećaju na srednjoeuropski Zagreb, a činjenica da su najbolji svjetski arhitekti s kraja XIX. stoljeća i početka XX. stoljeća stvarali na ovim prostorima govori o tome koliko smo uvijek bili Europa i koliko danas možemo ponuditi Europi zajedničke sadržaje i vrijednosti koje i dalje stvaramo“, rekla je Jelena Pavičić Vukičević. Tajnik Razreda za likovne umjetnosti HAZU akademik Mladen Obad Šćitaroci kazao je da se urbanistički, arhitektonski i kulturološki utjecaj Beča na Sofiju i Zagreb osjeća sve do danas. „Zato se s razlogom prisjećamo kako je na prijelomu stoljeća bečka kulturna i umjetnička ideja jedinstva umjetnosti i cjelovitosti promišljanja grada, pa tako i arhitekture, utjecala na urbanistički i arhitektonski razvoj Sofije i Zagreba. Ova izložba pak daje lijepi uvid u ono što se istodobno zbivalo u Zagrebu i u Sofiji, a daje nam i mogućnost za usporedbu svih onih različitosti u realizaciji na koju su utjecali različiti čimbenici“, rekao je akademik Obad Šćitaroci. (M. L.)

VIENNESE ARTISTIC INFLUENCE ON SOFIA ARCHITECTURE

The exhibition *Viennese Artistic Influence on Sofia Architecture in the Late 19th and Early 20th Century* was opened on April 4 in the Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts. It shows how Sofia, which

became the capital of autonomous Bulgaria 140 years ago, evolved into a modern European metropolis. The exhibition, organized by the Regional History Museum Sofia, the National Community of Bulgarians in the Republic of Croatia and by the Zagreb Society of Architects, remained open until April 13. The President of the Bulgarian National Community Raško Ivanov reminded that Sofia had a seven-thousand-year-old history – first it was a Thracian settlement named Serdica, then a Bulgarian one named Sredec and finally Sofia, often called one of Europe's eternal cities. In 1878, when Bulgaria was liberated from 500-year-long Ottoman rule, Sofia was a small oriental-like town with about 12 thousand inhabitants. After 1879, when it was proclaimed Bulgarian capital, Sofia saw great socio-political, economic and urban changes.

The exhibition was opened by the Deputy Mayor of Zagreb Jelena Pavičić Vukičević who emphasized that Sofia and Zagreb were linked by many years of sincere and great friendship. "The views of Sofia brought to us by this exhibition surely remind us of central-European Zagreb, and the fact that the best architects in the late 19th and early 20th century worked in this corner of the world demonstrates that we have always been Europe and that today we can still offer common European contents and values which we continue to create", said Jelena Pavičić Vukičević. The Secretary of the Academy Department of Fine Arts Mladen Obad Šćitaroci pointed out that Viennese urban, architectural and cultural influence on Sofia and Zagreb is felt to this day. "Therefore, we recall how Vienna's cultural and artistic idea of unity between art and overall urban planning and architecture, present at the turn of the century, influenced urban and architectural development of Sofia and Zagreb. This exhibition gives a good insight into what was simultaneously happening in Zagreb and in Sofia, but it also gives us an opportunity to compare all those differences in realization that were influenced by various factors", said Obad Šćitaroci. (M. L.)

O UMJETNOJ INTELIGENCIJI

U organizaciji Znanstvenog vijeća za tehnološki razvoj i Znanstvenog vijeća za istraživačku infrastrukturu Hrvatske aka-

demije znanosti i umjetnosti u suradnji sa Znanstvenim centrom izvrsnosti za znanost o podacima i kooperativne sustave, 9. travnja održan je okrugli stol *Europska Izjava o suradnji u području umjetne inteligencije – kako usklađeno djelovati u Hrvatskoj*. Kako je istaknuo predsjednik Znanstvenog vijeća za istraživačku infrastrukturu Hrvatske akademik Leo Budin, Hrvatska je lani potpisala strateški dokument o suradnji u području umjetne inteligencije nazvan *Umjetna inteligencija za Europu*, čime se pridružila Koordiniranom planu o umjetnoj inteligenciji te preuzela obavezu da će u prvoj polovici 2019. donijeti Strategiju razvoja umjetne inteligencije. Akademik Budin pojasnio je da taj pojam obuhvaća sustave s inteligentnim ponašanjem koji izvode radnje s određenim stupnjem autonomije, a ne stvaranje umjetnog čovjeka. Po njegovu mišljenju, Strategija bi trebala obuhvatiti sva područja vezana uz digitalizaciju, poput računarstva u oblaku, digitalnih platformi, robotike i interneta stvari. Spomenuo je primjer Njemačke, gdje je osnovano na desetke centara kvalitete koji podupiru digitalizaciju malih i srednjih poduzeća uz primjenu umjetne inteligencije. Na skupu je istaknuto da usklađivanje upotrebe umjetne inteligencije treba biti sinergijsko i odnositi se na znanstvena istraživanja i visoko obrazovanje, kao i na industrijski razvoj i poduzetništvo uz raznovrsne primjene s gospodarskim i društvenim utjecajem. (M. L.)

ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE

On April 9, a round table entitled *European Declaration of Cooperation on Artificial*

Intelligence – How to Harmonize Compliance in Croatia? was held. It was organized by the Scientific Council for Technological Development and the Scientific Council for Research Infrastructure of the Croatian Academy of Sciences and Arts, in collaboration with the Centre of Research Excellence for Data Science and Cooperative Systems. As the President of the Scientific Council for Croatian Research Infrastructure Leo Budin pointed out, last year Croatia signed a strategic document on cooperation in the field of artificial intelligence called *Artificial Intelligence for Europe*, having thus joined the Coordinated Plan on Artificial Intelligence and taken on a commitment to make an Artificial Intelligence Development Strategy in the first half of 2019. Full Academy Member Budin clarified that the term comprised systems with intelligent behaviour that carry out tasks with a certain level of autonomy, and not a creation of an artificial being. He believes that the Strategy should include all areas related to digitalization, such as cloud computing, digital platforms, robotics and internet of things. He mentioned an example from Germany where dozens of quality centres were set up to support the digitization of small and medium-sized enterprises using artificial intelligence. At the symposium it was emphasized that the harmonization of the use of artificial intelligence should be synergistic and should relate to scientific research and higher education, as well as to industrial development and entrepreneurship with various applications that have economic and social impact. (M. L.)

OBNOVA CRKVE SV. VLAHA U DUBROVNIKU

U Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti 12. travnja predstavljen je zbornik radova sa znanstvenoga skupa o obnovi najpoznatije dubrovačke crkve održanog u travnju 2016. na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu – *Obnova crkve sv. Vlaha u Dubrovniku*. U zborniku su objavljeni radovi 11 autora različitih struka koji su obradili različite vidove obnove crkve sv. Vlaha, koja se obnavlja sve od Domovinskoga rata pa do ponovnoga blagoslova crkve 2016. Obradene su teme iz arheologije, statike, sanacije ratne štete i konzervator-

skoga pristupa te restauratorska pitanja i pitanja brige oko umjetnina crkve sv. Vlah, koja je jedan od simbola Dubrovnika i jedan od najvažnijih spomenika hrvatske barokne arhitekture. Urednici su zbornika prof. dr. sc. Emilio Marin, Katarina Horvat-Levaj i Ivanka Jemo, a izdavači Dubrovačka biskupija, Hrvatsko katoličko sveučilište i izdavačka kuća ArTresor iz Zagreba. Predsjednik HAZU akademik Velimir Neidhardt podsjetio je na važnost Dubrovnika, koji je poslije hrvatskih narodnih vladara i kraljeva u Bosni preko svoje republike čuvao ideju hrvatske slobode sve do 1806. „Dubrovnik je bio lučonoša hrvatske slobode, a Hrvatska je zemlja eminentne kulture koja nas je stvorila i koja čuva naš identitet. Mi smo mali narod velikih mogućnosti“, poručio je akademik Neidhardt. Dubrovački biskup mons. Mate Uzinić kazao je da baština dvojako obvezuje – tako da je čuvamo, njegujemo i održavamo te takvu predamo idućem naraštaju, dok joj je druga uloga iz nje učiti. Rektor Hrvatskoga katoličkog sveučilišta prof. dr. sc. Željko Tanjić rekao je da je model obnove crkve svetoga Vlahu u Dubrovniku dobar primjer kako treba postupati u sličnim situacijama.

Zbornik su predstavili akademik Radoslav Tomić, prof. dr. sc. Zlatko Karač s Arhitektonskoga fakulteta u Zagrebu, dr. sc. Ivanka Jemo iz Zavoda za obnovu Dubrovnika i dr. sc. Katarina Horvat Levaj s Instituta za povijest umjetnosti.

Akademik Tomić istaknuo je da je crkva sv. Vlah iznimno važna za cijeli hrvatski narod jer se na duhovnom i kulturnom nasljeđu Dubrovnika gradila hrvatska nacija i država. „Crkva svetog Vlahu bila je znak državnog identiteta i ustroja Dubrovačke Republike“, rekao je akademik Tomić. Zlatko Karač podsjetio je na posebno važnu ulogu u stručnom smislu inženjera Egona Lokoška u obnovi crkve, zahvaljujući kojem je

Hrvatska došla na sam vrh europskih zemalja svojom osmišljenom i organiziranom zaštitom baštine u ratnim i poslijeratnim godinama. Katarina Horvat Levaj smatra da se malo koji grad može poput Dubrovnika pohvaliti cjelovitom obnovom i crkva, i zidina, i svih javnih upravnih građevina. (M. L.)

RESTORATION OF ST. BLAISE'S CHURCH IN DUBROVNIK

On April 12, a collection of works *Restoration of St. Blaise's Church in Dubrovnik*, from a symposium held on the same topic at the Croatian Catholic University in Zagreb in April 2016, was presented in the Croatian Academy of Sciences and Arts. The collection includes works of 11 authors of different professions who wrote about various aspects of St. Blaise's Church restoration, which took place from the Homeland War until it was re-consecrated in 2016. The topics include archaeology, statics, war damage and reconstruction, conservation issues, restoration of art works in St. Blaise's church, which is one of the symbols of Dubrovnik and one of the most important monuments of Croatian Baroque architecture. The book was edited by Professor Emilio Marin, PhD, Katarina Horvat-Levaj and Ivanka Jemo, and it was published by the Diocese of Dubrovnik, the Croatian Catholic University and the publishing house ArTresor from Zagreb. The President of the Croatian Academy of Sciences and Arts Velimir Neidhardt emphasized the importance of the Dubrovnik Republic, which, after Croatian national rulers and kings in Bosnia, kept the idea of Croatian freedom until 1806. “Dubrovnik was a beacon of Croatian freedom, and Croatia is a country of eminent culture which created us and which preserves our identity. We are a small nation of large possibilities”, added Neidhardt. The Bishop of Dubrovnik mons Mate Uzinić said that heritage brings two commitments – the first is to protect it, cherish it and preserve it for next generations, while the second is to learn from it. The Rector of the Croatian Catholic University, Professor Željko Tanjić, PhD, said that St. Blaise's Church restoration model was a good example what to do in similar situations.

The collection was presented by Full Academy Member Radoslav Tomić, Professor Zlatko Karač, PhD, from the Faculty of Architecture in Zagreb, Dr Ivanka Jemo from the Institute for the Restoration of Dubrovnik and Dr Katarina Horvat Levaj from the Art History Institute.

Tomić emphasized the importance of St. Blaise's Church for Croatian people in general, since the Croatian nation and state were built on the spiritual and cultural heritage of Dubrovnik. “The Church of St. Blaise was a symbol of state identity and the Dubrovnik Republic”, said Tomić. Zlatko Karač mentioned that engineer Egon Lokošek's professional role in church restoration was exceptionally important, adding that Croatia is placed at the very top of European countries with its well-designed and organized heritage protection in the war and post-war years. Katarina Horvat Levaj believes that few cities like Dubrovnik can boast of complete renovation of both the church and the walls and all public administrative buildings. (M. L.)

MALI KRIŽEVI VELIKIH MAJSTORA

U povodu Uskrsa, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti organizirala je 17. travnja tradicionalno predavanje posvećeno Uskrsu – *Mali križevi velikih majstora. Ikonografija prijateljstva* – koje je održala akademkinja Željka Čorak. Predavačica je predstavila radove petorice kipara i slikara (Branka Ružića, Ivana Lovrenčića, Zlatka Boureka, Zvonimira Lončarića i Šime Vulasu) inspirirane temom križa i objasnila razlike i sličnosti njihovih stvaralačkih svjetova. Govoreći o Uskrsu, kazala je da je kao tema puno zahtjevniji od Božića, koji je umiljat i opipljiv kroz prikaze djeteta, životinja, snijega, štalice i slame. „Uskrs međutim nema svjedoka. Kad Isus ustane iz mrtvih, nema nikoga. To je naprosto pitanje vjere i zato Uskrs neprestano traži metaforu, pa sve što se iznova rađa postaje metafora Isusova uzlaska i naše nade“, rekla je akademkinja Čorak. Također je istaknula da je Veliki tjedan pravo vrijeme da se ljudi sa zahvalnošću sjetu svega dobrog što im je učinjeno kako bi time uskrisili one koji su im bili dobri.

Predsjednik HAZU akademik Velimir Neidhardt podsjetio je na važnost crkvene

umjetnosti za svjetsku baštinu, a osvrnuo se i na požar u pariškoj katedrali Notre-Dame kazavši da je velika bol kad crkve izgaraju, što Hrvati dobro znaju jer su u doba Domovinskog rata stotine njihovih crkava bile srušene sa zemljom bez ijedne riječi žaljenja onih koji su to učinili. (M. L.)

SMALL CROSSES OF GREAT MASTERS

On the occasion of Easter, on 17 April, the Croatian Academy of Sciences and Arts organized a traditional lecture dedicated to Easter entitled *Small Crosses of Great Masters. Iconography of Friendship*, which was held by Full Academy Member Željka Čorak. She presented the works of five sculptors and painters (Branko Ružić, Ivan Lovrenčić, Zlatko Bourek, Zvonimir Lončarić and Šime Vulas) which were inspired by crosses and explained differences and similarities between their creative worlds. Speaking of Easter, she said that the topic was much more demanding than Christmas, which is endearing and tangible through representations of a child, animals, snow, stable and straw. "Easter, however, has no witnesses. When Jesus resurrected from the dead, there was nobody around. It is simply a matter of faith and therefore Easter constantly looks for a metaphor and everything that is reborn becomes a metaphor of Jesus's ascension and of our hope", said Čorak. She added that

Holy Week was a perfect time for people to remember with gratitude all the good that they had experienced and thus to resurrect the ones that had been good to them.

The President of the Croatian Academy of Sciences and Arts Velimir Neidhardt stressed the importance of religious art for the world heritage. He recalled the fire in the Cathedral of Notre-Dame in Paris and great pain inflicted by the scene of a burning church, a feeling very well known to Croats who witnessed destruction and demolition of hundreds of their churches during the Homeland War, while the perpetrators did not express even one word of remorse. (M. L.)

POSJET PREDSEDNIKA RUMUNJSKE AKADEMIJE HRVATSKOJ AKADEMIJI

Predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti akademik Velimir Neidhardt primio je 18. travnja predsjednika Rumunjske akademije Ioana-Aurela Popa, s kojim je potpisao sporazum o suradnji dviju akademija. Njime je predviđena suradnja u istraživačkim projektima koje provode znanstvenici i istraživači iz obiju zemalja, sudjelovanje na seminarima, konferencijama, radionicama i simpozijima, kao i na bilateralnim i multilateralnim znanstvenim i kulturnim događajima koji se dotiču tema od zajedničkog interesa. Tijekom susreta razmijenjena su iskustva vezana uz dosadašnje djelovanje i ustroj dviju akademija. (M. L.)

VISIT OF THE PRESIDENT OF THE ROMANIAN ACADEMY

On April 18, the President of the Croatian Academy of Sciences and Arts Velimir Neidhardt welcomed the President of the Romanian Academy Ioan-Aurel Pop for the signing of an agreement on cooperation between the two academies. The agreement includes cooperation in research projects carried out by scientists and researchers from both countries, participation at seminars, conferences, workshops and symposiums, as well as bilateral and multilateral scientific and cultural events on topics of common interest. The presidents also exchanged experience related to the work and organization of the two academies. (M. L.)

ZNANSTVENI SKUP O LJUBOMIRU MARAKOVIĆU

Pod pokroviteljstvom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 25. i 26. travnja u Knjižnici HAZU u Zagrebu te u Topuskom održan je znanstveni skup o književnom povjesničaru Ljubomiru Marakoviću koji su organizirali Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu u suradnji s Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatskim filološkim društvom iz Zagreba, Ogrankom Matice hrvatske u Varaždinu, Sveučilištem Jurja Dobrile u Puli te Sveučilištem u Zadru. Na skupu je sudjelovalo tridesetak znanstvenika iz Hrvatske i inozemstva. Bio je to 17. u nizu znanstvenih skupova u okviru znanstvenog projekta *Hrvatski književni povjesničari* koji vodi prof. dr. sc. Tihomil Maštrović, znanstveni savjetnik u trajnom zvanju na Odsjeku za povijest hrvatske književnosti HAZU. On je u svojem izlaganju kazao da se Maraković svojom književnokritičkom djelatnošću istaknuo kao obrazovan i obaviješten hrvatski književni, kazališni i filmski kritičar katoličkoga smjera te da je bio među prvima koji su zbivanja u suvremenoj hrvatskoj književnosti povezivali s europskima. „Odlikovalo ga je zanimanje i otvorenost za nove tendencije, pokrete i eksperimente u književnosti. S pravom mu se pripisuje najveći utjecaj na postanak i razvoj hrvatskoga katoličkog književnog pokreta. Upućen u zbivanja u svjetskoj literaturi, isticao je vrijednost katoličkih pisaca, ali je objektivno prosuđivao i djela drugih pisaca“, rekao je Maštrović.

Ljubomir Maraković završio je isusovačku gimnaziju u Travniku, dok je germanistiku i slavistiku doktorirao u Beču. Pisao je eseje, studije i književnu kritiku. Kao gimnazijski profesor službovao je u Banjoj Luci i Zagrebu, dva je desetljeća uređivao *Hrvatsku prosvjetu*, a od 1941. bio je ured-

nik za film, poredbenu književnost i teoriju književnosti u *Hrvatskoj enciklopediji*. Godine 1944. postao je profesor na Visokoj pedagoškoj školi u Zagrebu, ali je 1945. bio suspendiran kao profesor sa svih državnih učilišta, 1947. osuđen i zatvoren s dvogodišnjim gubitkom političkih prava. Od 1949. bio je profesor u Interdijecezanskoj nadbiskupskoj gimnaziji u Zagrebu. Jedan je od najutjecajnijih hrvatskih književnih i kazališnih kritičara između dvaju svjetskih ratova, a i jedan od prvih hrvatskih filmskih kritičara. (M. L.)

SYMPOSIUM ON LJUBOMIR MARAKOVIĆ

Under the patronage of the Croatian Academy of Sciences and Arts, on April 25 and 26 in the Academy Library in Zagreb and in Topusko, a symposium dedicated to literary historian Ljubomir Maraković was held. It was organized by the University of Zagreb Department of Croatian Studies, in collaboration with the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences, the Croatian Philological Society in Zagreb, Matrix Croatica Varaždin Branch, Juraj Dobrića University of Pula and University of Zadar. The symposium gathered around thirty scholars from Croatia and abroad. It was the 17th symposium held under the scientific project *Croatian Literary Historians*, led by Professor Tihomil Maštrović, PhD, permanent scientific advisor at the Academy Division for the History of Croatian Literature. He pointed out that Maraković's work as a literary critic defined him as an educated and versed Croatian literary, theatre and film critic of Catholic views, who was among the first ones to link events in contemporary Croatian literature to the European context. "He was distinguished by his interest and openness to new tendencies,

movements and experiments in literature. He is rightly considered to have had the greatest influence on the creation and development of the Croatian Catholic literary movement. Aware of developments in world literature, he emphasized the value of Catholic writers, but objectively judged the works of other writers as well", said Maštrović.

Ljubomir Maraković completed the Jesuit Grammar School in Travnik, and earned his doctoral degree in German and Slavic languages in Vienna. He wrote essays, studies and literary criticism. He taught in grammar schools in Banja Luka and Zagreb, he was the editor of *Hrvatska prosvjeta* (*Croatian Education*) for two decades and in 1941 he became the editor for film, comparative literature and literary theory in *Hrvatska enciklopedija* (*Croatian Encyclopedia*). In 1944 he started his professorial work at the Higher Pedagogical School in Zagreb, but in 1945 he was suspended from all state education institutions. In 1947 he was convicted and imprisoned, and deprived of his political rights for two years. From 1949 he worked as a professor at the Interdiocesan Archdiocesan Grammar School in Zagreb. He was one of the most influential Croatian literary and theatre critics between the two world wars, and one of the first Croatian film critics. (M. L.)

TERMINOLOŠKI IZAZOVI

Pod pokroviteljstvom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, a u organizaciji Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Znanstvenog vijeća za antropološka istraživanja HAZU i Terminološke komisije Međunarodnog slavističkog komiteta, 9. svibnja organiziran je okrugli stol *Terminološki izazovi i novi smjerovi znanstvenih istraživanja* u sklopu kojeg je održano i zasjedanje Terminološke komisije Međunarodnog slavističkog komiteta. Bilo je to prvo zasjedanje tog tijela u Hrvatskoj. Terminološka komisija Međunarodnog slavističkog komiteta stručno je tijelo koja se bavi proučavanjem različitih aspekata nazivlja različitih struka i nazivoslovlja u svim slavenskim zemljama i obuhvaća po nekoliko znanstvenika, stručnjaka za terminologiju iz svake od zemalja. Skup je otvorio predsjednik HAZU akademik Velimir Neidhardt, koji je istaknuo važnost rada na stvaranju

hrvatskog stručnog nazivlja zbog sve veće dominacije engleskog jezika. Kazao je da bi Razred za filološke znanosti HAZU trebao preuzeti ulogu nekadašnjeg Vijeća za normu hrvatskog standardnog jezika.

Voditelj Znanstvenog vijeća za antropološka istraživanja HAZU akademik Pavao Rudan rekao je da je nacionalna terminologija pojedine struke dokaz njezine razvijenosti i spomenuo kao primjer rječnik hrvatskog antropološkog nazivlja. Predsjednica Hrvatskog slavističkog odbora prof. dr. sc. Bernardina Petrović istaknula je važnost sagledavanja hrvatske terminologije i terminografije u slavenskom kontekstu, iako slavenske veze više nisu toliko čvrste kao nekad, dok je ravnatelj Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje dr. sc. Željko Jozić istaknuo važnost projekta *Struna*, započetog 2008., kojim se stvara istoimena terminološka baza hrvatskog strukovnog nazivlja sustavnim prikupljanjem, stvaranjem, obradom i tumačenjem nazivlja različitih struka radi izgrađivanja i usklađivanja nazivlja na hrvatskom jeziku. (M. L.)

TERMINOLOGICAL CHALLENGES

A round table *Terminological Challenges and New Scientific Research Directions*, organized by the Institute for Croatian Language and Linguistics, the Scientific Council for Anthropological Research of the Croatian Academy of Sciences and Arts, and the Terminology Commission of the International Committee of Slavists, was held on 9 May under the patronage of the Croatian Academy of Sciences and Arts. The round table included a session of the International Committee of Slavists Terminology Commission. It was the first session of this institution in Croatia. The Terminology Commission of the International Committee of Slavists is a

professional institution that studies nomenclatures of various professions in all Slavic countries. It is composed of several scientists and terminology experts from each country. The meeting was opened by the President of the Croatian Academy Velimir Neidhardt who emphasized how important it was to create Croatian nomenclature to contrast the increasing domination of the English language. He said that the Academy Department of Philological Sciences should take over the role of the former Council for Standard Croatian Language Norm.

The Head of the Scientific Council for Anthropological Research Pavao Rudan said that national terminology of a certain profession demonstrated its development, giving the example of the Dictionary of Croatian Anthropological Nomenclature. The Vice-President of the Croatian Committee of Slavists, Professor Bernardina Petrović, PhD, stressed the importance of understanding Croatian terminology and terminography in the Slavic context, although Slavic connections are no longer as solid as they used to be, while the Director of the Institute for Croatian Language and Linguistics, Dr Željko Jozić, emphasized the importance of the Struna project, initiated in 2008, which creates the terminological base of the Croatian professional vocabulary by systematically collecting, creating, processing and defining nomenclatures of different professions for the purpose of constructing and harmonizing the Croatian terminology. (M. L.)

200 GODINA OD SMRTI JOSIPA FRANJE DOMINA

U organizaciji Razreda za matematičke, fizičke i kemijske znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 9. svibnja u palači HAZU održan je skup *Hrvatski fizičar i kemičar Josip Franjo Domin [1754. – 1819.], dvjesto godina poslije* posvećen tom istaknutom znanstveniku i isusovcu. Josip Franjo Domin istaknuo se na području kemije i fizike, ali i elektroterapije. Školovao se u Hrvatskoj, Austriji i Ugarskoj, a od 1777. djelovao je kao profesor eksperimentalne i teorijske fizike te mehanike, najprije na Kraljevskoj akademiji u Györu i Pečuhu, a od 1794. na Sveučilištu u Pešti, gdje je bio dekan Filozofskog fakulteta i rektor Sveu-

čilišta. Nakon što je 1800. imenovan zagrebačkim kanonikom, vratio se u Zagreb, gdje je djelovao kao rektor i profesor sjemeništa na Kaptolu. Domin je bio posljednji hrvatski isusovac od ukinuća tog reda 1773. do njegove obnove 1814.

Najvažnije Dominovo djelo jest *Fizikalna rasprava o postanku, naravi i koristi umjetnog zraka* (1784.) u kojem je ponovio i opisao sve dotadašnje pokuse s plinovima na temelju radova gotovo osamdeset europskih učenjaka uvevši svojom *Raspravom* austrijsku, hrvatsku i mađarsku znanost u novo područje, cjelokupnu pneumatsku kemiju, na kojem je kasnije izrasla Lavoisierova revolucija u kemiji. Dominov izvorni doprinos čini drugi dio njegove knjige u kojem je opisao sve primjene novootkrivenih plinova: eudiometar, aerostat, pneumatsku pumpu i pomagala za disanje. On je te aparate pro- učio i usavršio.

Potpredsjednik HAZU akademik Davor Miličić podsjetio je na važnost isusovačkog reda u prosvjeti i znanosti, dok je tajnik Razreda za matematičke, fizičke i kemijske znanosti akademik Goran Pichler ukazao na prednosti i nedostatke flogistonske teorije u kemiji, kojom se Domin koristio. O životu i djelu Josipa Franje Domina izlagala je prof. dr. sc. Snježana Paušek-Baždar, koja je s akademikom Nenadom Trinajstićem govorila i o Dominu kao prvom pneumatskom kemičaru u Habsburškoj Monarhiji. Akademik Vladimir Paar predstavio je Dominova istraživanja u fizici, dr. sc. Nikola Radić Dominov opis pneumatske pumpe na temelju apsorpcije drvenog ugljena, prof. dr. sc. Ivica Martinović Dominov profesorski rad iz perspektive njegovih tezarija, a prof. dr. sc. Dubravko Habek Dominov rad na elektroterapiji u Pečuhu i Zagrebu, dok je mr. sc. Tomica Plukavec govorio o Dominovim posljednjim godinama u Zagrebu. Dr. sc. Ivana Horbec govorila je o reformama

visokog školstva u Habsburškoj Monarhiji, a prof. dr. sc. Mijo Korade o hrvatskom znanstvenom krugu u Mađarskoj. (M. L.)

200 YEARS AFTER JOSIP FRANJO DOMIN

On May 9, in the Palace of the Croatian Academy of Sciences and Arts, organized by its Department of Mathematical, Physical and Chemical Sciences, a symposium *Croatian Physicist and Chemist Josip Franjo Domin [1754–1819], Two Hundred Years After*, dedicated to this distinguished scientist and Jesuit, was held. Josip Franjo Domin was prominent in chemistry and physics, but also in electro-therapy. He was schooled in Croatia, Austria and Hungary, and from 1777 he worked as a professor of experimental and theoretic physics and mechanics, first at the Royal Academy in Győr and Pecs, and from 1794 at Budapest University, where he was Dean at the Faculty of Philosophy and University Rector. In 1800, after having been nominated for Zagreb Canon, he returned to Zagreb where he worked as rector and professor at Kaptol Seminary. Domin was the last Croatian Jesuit from 1773, when the order was abolished, until 1814, when it was restored.

Domin's most significant work was *Physicist Discussion on the Origin, Nature and Benefit of Artificial Air* (1784) in which he repeated and described all previous experiments with gases, based on the works of almost eighty European scholars. His *Discussion* directed Austrian, Croatian and Hungarian science to a new area, an all-encompassing pneumatic chemistry which later led to Lavoisier's revolution in chemistry. Domin's original contribution lies in the second part of his book where he described all uses of newly-discovered gases: eudiometer, aerostat, pneumatic pump and respiratory aids. He studied and perfected those apparatuses.

The Vice-President of the Croatian Academy of Sciences and Arts Davor Miličić recalled the importance of Jesuit Order for education and science, while the Secretary of the Department of Mathematical, Physical and Chemical Sciences Goran Pichler explained pros and cons of the phlogiston theory in chemistry, which was used by Domin. Professor Snježana Paušek-Baždar,

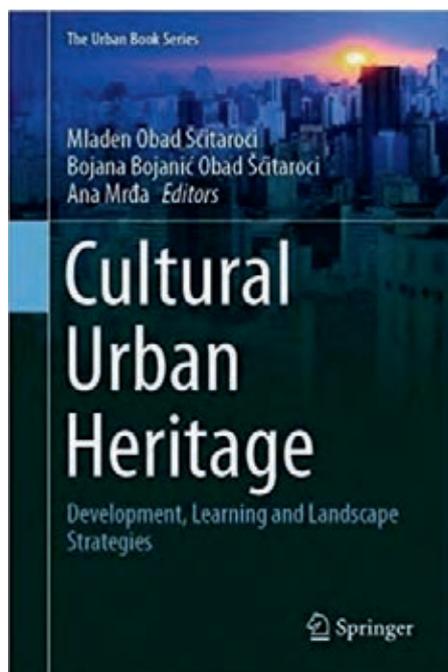
PhD, who gave an overview of Josip Franjo Domin's life and work, was joined by Full Academy Member Nenad Trinajstić in the presentation of Domin as the first pneumatic chemist in the Habsburg Monarchy. Full Academy Member Vladimir Paar presented Domin's research in physics, Dr Nikola Radić presented Domin's description of the pneumatic pump based on charcoal absorption, Professor Ivica Martinović Dominov, PhD, talked about Domin's professorial work from the perspective of his final exams, Professor Dubravko Habek, PhD, presented Domin's work on electro-therapy in Pecs and Zagreb, while Tomica Plukavec talked about Domin's last years in Zagreb. Dr Ivana Horbec spoke about higher education reforms in the Habsburg Monarchy, and Professor Mijo Korade, PhD, talked about the Croatian scientific circle in Hungary. (M. L.)

CULTURAL URBAN HERITAGE

U Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 16. svibnja predstavljena je knjiga *Cultural Urban Heritage Development, Learning and Landscape Strategies*, nastala kao rezultat četverogodišnjeg istraživačkog projekta *Urbanizam naslijeđa – Urbanistički i prostorni modeli za oživljavanje i unaprjeđenje kulturnog naslijeđa* koji se provodio na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a financirala ga je Hrvatska zaklada za znanost. U knjizi surađuje 58 autora iz 12 zemalja, a na engleskom jeziku objavila ju je švicarska nakladnička kuća Springer.

Projekt je vodio akademik Mladen Obad Šćitaroci usredotočivši se na kreativno, održivo i odgovorno korištenje urbanističkog, graditeljskog i pejzažnog naslijeđa kao neobnovljivog resursa. Uz brojne istraživače iz Hrvatske, u knjizi su kao autori i koautori poglavljia sa svojim istraživanjima sudjelovali i stručnjaci iz Europe i svijeta. Naslijeđe se želi afirmirati kao aktivni prostor i prostorni resurs, želi ga se uključiti u suvremeni život i omogućiti mu da bude pokretač i aktivni sudionik održivoga prostornog, društveno-kulturnog, gospodarskog i turističkog razvoja.

Akademik Obad Šćitaroci kazao je da Hrvatska baštini bogatu urbanu kulturu te vrijedno i raznoliko graditeljsko i pejzažno kulturno naslijeđe, no upozorio je da je velik dio u lošem stanju i često nema nikakvu

funkciju. Objasnio je da je zbog takva stanja projekt i pokrenut te usmjeren na pronalaženje odgovora na pitanje kako oživiti umiruće i neaktivno naslijeđe, odnosno ne učiniti ga muzejem već ga uključiti u život. (M. L.)

CULTURAL URBAN HERITAGE

On May 16, in the Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts the book *Cultural Urban Heritage Development, Learning and Landscape Strategies* was presented. The book is a result of four-year research project *Heritage Urbanism – Urban and Spatial Models for Revival and Enhancement of Cultural Heritage* implemented at the University of Zagreb Faculty of Architecture and financed by the Croatian Science Foundation. 58 authors from 12 countries contributed to the book, which was published in English by Swiss publishing company Springer.

The project, led by Full Academy Member Mladen Obad Šćitaroci, was focused on creative, sustainable and responsible usage of urban, architectural and landscape heritage as an unrenueable resource. Alongside many researchers from Croatia, experts from Europe and the world authored and co-authored several chapters with their research. Heritage needs to be affirmed as an active space and spatial resource, it needs to be included in contemporary life and it should become a motor and an active participant in a sustainable spatial, socio-cultural,

economic and touristic development.

Obad Šćitaroci said that Croatia had rich urban culture and valuable and diverse architectural and landscape cultural heritage, warning that a large part of it was in a poor condition and often had no function. He explained that such circumstances started the project and directed it towards finding answers to the question how to give life to dying and inactive heritage, i.e. instead of turning it into museums, how to include it in life. (M. L.)

HRVATSKI MUZEJ MARITIMNE KULTURE U ZADRU

Predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti akademik Velimir Neidhardt potpisao je 21. svibnja u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru, zajedno sa županom Zadarske županije Božidarom Longinom, gradonačelnikom grada Zadra Brankom Dukićem i rektoricom Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Dijanom Vican Pismo namjere o osnivanju Hrvatskog muzeja maritimne kulture u Zadru. Muzej bi se nalazio u postojećim i novoizgrađenim prostorima Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, a perivoj vile Dirce, kojem će se priključiti i postojeći park Maraska, uredio bi se kao muzej na otvorenom. Bit će to tematizirano muzejsko predvorje u ukupnoj parkovnoj površini od 14.000 m², na najljepšem obalnom području Zadra. Muzejski sadržaj obuhvaćao bi pomorski dio (s naglaskom na lokalnu pomorsku kulturu grada i regije razvijenu na tragu regionalne pomorske povijesti), ribarski dio (s naglaskom na lokalni, ali i ukupni hrvatski doprinos ribarskoj kulturi i povijesti svijeta) i marikulturni dio (s naglaskom na suvremeni i budući održivi razvitak marikulturnoga gospodarstva). „Bit će to izvrstan centar maritimne kulture, ne samo na Mediteranu,

nego u svijetu. Mora i oceani bili su oduvijek najvažniji informacijski koridori, kao što je to danas internet, i to ne samo što se tiče njihova bogatstva i plodnosti, nego u širenju civilizacije. Mi i naša hrvatska kultura rođeni smo na posteljici antičke civilizacije. Zadar je pritom jedan od najvažnijih elemenata i zato zaslužuje ovaj znameniti centar”, rekao je akademik Neidhardt.

Projekt Hrvatskog muzeja maritimne kulture predstavio je akademik Nikola Bašić, koji je podsjetio da su Hrvati jedini slavenski narod koji je došao u neposredan dodir s mediteranskom kulturom, a Hrvatska jedna od zemalja s najduljom morskom obalom, dugom oko 6.500 km. „Takva zemlja trebala bi biti izrazito maritimna. Ipak, Hrvatska to nije. Ona još uvijek nije otkrila svoje more“, rekao je akademik Bašić, koji je obrazložio i zašto bi se Muzej trebao nalaziti upravo u Zadru. Kako je istaknuo, to je grad velike pomorske i ribarske tradicije, najstarije i najsnažnije hrvatsko središte ribarstva, marikulture i ribarske industrije. I hrvatsko ribarstvo prvi se put spominje 995. u darovnici kojom je zadarsko plemstvo darovalo benediktinskom samostanu svetog Krševana u Zadru ribarske pošte kraj Molata i u Telašćici na Dugom otoku. „Ova inicijativa na tragu je onih Akademijinih nastojanja kojima se njezini podiskorišteni potencijali stavljaju u službu zajednice. Akademija želi iznijeti na društvenu scenu i one teme koje su, iz raznoraznih razloga, ostale zanemarene. Jedna od tih tema svakako je i hrvatska maritimna kultura, njezina povijest, sadašnjost i budućnost“, rekao je akademik Bašić. (M. L.)

THE CROATIAN MUSEUM OF MARITIME CULTURE IN ZADAR

On May 21, at the Academy Institute for Historical Sciences in Zadar, the President of the Croatian Academy of Sciences and Arts Velimir Neidhardt, Zadar County Prefect Božidar Longin, Zadar Mayor Branko Dukić and Zadar University Rector, Professor Dijana Vican, PhD, signed a Letter of Intent for the foundation of the Croatian Museum of Maritime Culture in Zadar. The Museum will be located in the existing and newly-built premises of the Academy Institute for Historical Sciences in Zadar,

and Villa Dirce gardens, along with the existing Maraska Park, will be turned into an open-air museum. It will be a thematic museum foyer which will extend itself over 14,000 m², along the most beautiful coastal area in Zadar. The museum exhibits will include a maritime part (with emphasis on local maritime culture of the city and the region developed on regional maritime history), a fishing part (with emphasis on local, but also on overall Croatian contribution to fishing culture and history of the world) and maricultural part (with emphasis on contemporary and future sustainable development of maricultural economy). “It will be a great maritime culture centre, not only in the Mediterranean, but also in the world. The seas and oceans have always been the most important information corridors, such as the Internet today, not only in terms of their wealth and fertility, but also in the spread of civilization. We and our Croatian culture were born on the placenta of ancient civilization. Zadar is one of the most important elements and therefore deserves this remarkable centre”, said Neidhardt.

The project Croatian Museum of Maritime Culture was presented by Full Academy Member Nikola Bašić who reminded that Croats were the only Slavic people who came into a direct contact with the Mediterranean culture, and that Croatia is one of the countries with the longest sea coast, over 6,500 km long. “Such a country should be very maritime. However, Croatia is not. It still hasn’t discovered its sea”, Bašić said and explained why the Museum should be located in Zadar. As it was pointed out, it is a city of great maritime and fishing tradition, the oldest and the strongest Croatian centre of fisheries, maricultural and fishing industries. Croatian fisheries were mentioned for the first time in 995 in a Zadar nobility donation in which fishing spots next to Molat and in Telašćica on Dugi Otok were given to the Benedictine monastery of St Krševan in Zadar. “This initiative is in line with the Academy’s efforts to put its insufficiently used potential to the service of the community. The Academy wants to bring to the social scene those topics that, for various reasons, have been neglected. One of these topics is certainly the Croatian maritime culture, its history, present and future”, Bašić added. (M. L.)

AFRIČKA SVINJSKA KUGA – PRIJETNJA S ISTOKA

U organizaciji Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Velikoj Gorici, Hrvatske veterinarske komore i Hrvatskog veterinarskog instituta, 10. je travnja u Vijećnici grada Velike Gorice održano predavanje *Afrička svinjska kuga – prijetnja s istoka* izv. prof. dr. sc. Lorene Jemeršić, znanstvene savjetnice s Hrvatskog veterinarskog instituta, voditeljice Laboratorija za klasičnu svinjsku kugu i molekulsku dijagnostiku virusnih bolesti te priznatog europskog eksperta za svinjsku kugu. Afrička svinjska kuga neizlječiva je zarazna bolest svinja. Odlikuje se visokim morbiditetom i mortalitetom (do 100%) te predstavlja jednu od najznačajnijih bolesti svinja. Riječ je o bolesti koja se rapidno širi svijetom, a prisutna je i u sedam zemalja Europske unije – Poljskoj, Litvi, Latviji, Rumunjskoj, Slovačkoj, Češkoj i Mađarskoj – te u Ukrajini i Bjelorusiji. „Više ne dvojimo hoće li bolest stići i k nama, samo ostaje pitanje kada. Zbog toga poduzimamo sve potrebne mjere i činimo sve u vidu suzbijanja pojave bolesti“, navela je profesoricca Jemeršić.

Predavanje je okupilo brojne veterinarske znanstvenike i stručnjake iz cijele Hrvatske, ali i stočare, vlasnike obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava kojima bi navedena bolest mogla nanijeti nenadoknadivu štetu. Ministarstvo poljoprivrede od 2010. poduzima niz mjera, poput provođenja inspekcija po farmama u cijeloj Hrvatskoj, pojačan je carinski nadzor robe i mesa, na snazi su mjere zabrane za one proizvode koji stižu iz zemalja u kojima je bolest prisutna te mnoge druge mjere. Prof. dr. sc. Jemeršić naglasila je da je riječ o bolesti koja ne prelazi na

čovjeka te za njega ne može imati štetne posljedice. No njezina pojava može dovesti do pada ponude svinjetine na tržištu, zatvaranja farmi, uništavanja bolesnih i na bolest sumnjivih životinja, a zabrana prometa može nanijeti tešku situaciju u svinjogojstvu i ukupnom gospodarstvu. (M. L.)

AFRICAN SWINE FEVER – THE THREAT FROM THE EAST

A lecture *African Swine Flu – the Threat from the East*, organized by the Institute for Scientific and Artistic Work of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Velika Gorica, the Croatian Veterinary Chamber and the Croatian Veterinary Institute, was held on April 10 in Velika Gorica Town Hall. The lecture was held by Associate Professor Lorena Jemeršić, PhD, scientific advisor at the Croatian Veterinary Institute, head of the Laboratory for classical swine fever and molecular diagnostics of viral diseases and a recognized European expert for swine fever. African swine fever is an incurable infectious pig disease. Morbidity and mortality are high (up to 100%) and it represents one of the worst pig diseases. The disease is spreading rapidly around the world and it is present in seven European countries - Poland, Lithuania, Latvia, Romania, Slovakia, Czech Republic, Hungary, and in Ukraine and Belarus. *“We are no longer doubtful whether the disease will arrive to us, the only question is when. Therefore, we are taking all necessary precautions to prevent the occurrence of this disease”* Jemeršić said.

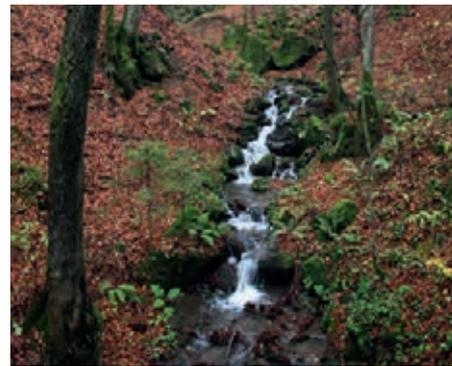
The lecture gathered numerous veterinary scientists and experts from all parts of Croatia, but also farmers and family farm owners who could suffer irreparable damage caused by this disease. Since 2010, the Ministry of Agriculture has been taking a series of measures, such as farm inspections, increased customs control of meat and meat products, ban on products from affected countries, and many others. Professor Jemeršić pointed out that the disease does not spread to humans and that it cannot harm people. However, its occurrence can lead to a reduction in pork meat supply on the market, farm closures, elimination of infected and suspicious animals, and in addition, a ban on movement could harm pig-farming and the entire economy. (M. L.)

IZVORI SVJETSKIH MITOLOGIJA

U Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 23. svibnja povjesničar umjetnosti, pisac, novinar i sveučilišni profesor u mirovini Vladimir Peter Goss održao je predavanje *Izvori svjetskih mitologija i počeci hrvatske umjetnosti*. Autor knjige *Izvori svjetskih mitologija (The Origins of the World's Mythologies)* iz 2012., harvardski antropolog Michael Witzel, ustvrdio je da sve svjetske mitologije imaju zajednički korijen, koji se danas može iščitati u dvije inačice, lurasijskoj (95%) i gondvanskoj (5%). Moguće je da su obje nastale iz jednog temeljnog korpusa – pangeanske mitologije, a zaključci o tome oblikuju se na temelju rekonstrukcija iz kasnijih tekstova. U svojem je predavanju Goss pojasnio da na hrvatskom prostoru specifični slijed njegovih stanovnika stvara specifični umjetnički izraz, koji se zasniva i na pretkršćanskoj izvanurbanoj zakarpatskoj tradiciji, ali i na integraciji u urbani i izvanurbani svijet Mediterana, pri čemu dolazi do širokog prožimanja. Goss je, među ostalim, iznio niz primjera toponima u Hrvatskoj i drugim slavenskim zemljama nastalih prema vrhovnim slavenskim božanstvima, Perunu, Velesu i Mokošu. „Oni su glavni junaci praslavenskih mitova o tome kako je stvoren i uređen svijet. Mjesta u kojima se mogu vidjeti točke posvećene tima trima božanstvima nerijetko pojavljuju zajedno, i to u karakterističnom suodnosu, u obliku trokuta“, kazao je Goss. Prema Gossovu mišljenju, tragovi nekadašnjeg svetišta božice Mokoš mogli bi se nalaziti i pokraj zagrebačke katedrale, gdje je postojao humak Gamula, čije je ime nastalo od slavenskog naziva *gomila*. (M. L.)

THE ORIGINS OF THE WORLD'S MYTHOLOGIES

On May 23, in the Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts, art historian, writer, journalist and professor emeritus Vladimir Peter Goss held a lecture on the *Origins of the World's Mythologies* and the beginnings of Croatian Art. The author of the book *The Origins of the World's Mythologies* published in 2012, Harvard anthropologist Michael Witzel, suggests that all world's mythologies have a common root, which nowa-

days can be read in two versions, Laurasian (95%) and Gondwanan (5%). It is possible that both originated from a single basic corpus – Pangean mythology, and conclusions about such a hypothesis are formed based on reconstructions from later texts. In his lecture Goss explained that on the Croatian territory a specific sequence of its inhabitants created a specific artistic expression, which was based on the pre-Christian non-urban tradition characteristic of areas behind the Carpathians, but also on the integration into the urban and non-urban world of the Mediterranean, the two being largely intertwined. Among other facts, Goss presented a series of toponyms in Croatia and other Slavic countries named after supreme Slavic deities Perun, Veles and Mokoš. “They are the main protagonists of pre-Slavic myths about the origin of the world. The places with spots dedicated to these three deities often appear together, characteristically correlated, in the shape of a triangle” said Goss. He believes that remains of a former sanctuary dedicated to Goddess Mokoš could be found next to Zagreb Cathedral, at the site of barrow Gamula, which is derived from a Slavic word *gomila*. (M. L.)

NOVE SPOZNAJE O ANDRIJI MOHOROVIČIĆU

U Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 24. svibnja predstavljena je knjiga *Kroz koru do plašta: Nove spoznaje o Andriji Mohorovičiću (1857. – 1936.)* objavljena u sklopu Akademijine edicije *Rasprave i građa za povijest znanosti*. Kako je istaknula urednica knjige prof. dr. sc. Snježana Paušek-Badždar, knjiga detaljno prikazuje život i rad Andrije Mohorovičića i dopunjava dosadašnje tekstove o njegovu životnom putu i doprinosu meteorologiji, seizmologiji i geofizici. Članke u knjizi napisali su: Sti-

pe Kutleša o Mohorovičiću i njegovu dobu, akademik Mirko Orlić o tome kako je diskontinuitet postao Mohorovičićev, Marijan Herak o Mohorovičićevu seizmološkom opusu, akademik Vladimir Paar o Mohorovičiću u ozračju fizike i matematike, Ivica Martinović o Mohorovičiću i Sveučilištu u Zagrebu te Branka Penzar i Alemka Orlić o pismima Andrije Mohorovičića njegovu sinu Stjepanu, također istaknutom znanstveniku.

Suurednik knjige akademik Mirko Orlić istaknuo da je Mohorovičić jedini iz kruga najuspješnijih hrvatskih znanstvenika koji je karijeru proveo u Hrvatskoj, osim razdoblja studija u Pragu, za razliku od Ruđera Boškovića, Nikole Tesle, Lavoslava Ružičke i Vladimira Preloga, koji su djelovali u inozemstvu, stoga se svugdje navodi samo kao hrvatski znanstvenik. Mohorovičić je svjetski ugled stekao znanstvenim istraživanjima u području geofizike, a posebno otkrićem plohe diskontinuiteta koja odjeljuje Zemljinu koru od plašta ispod nje. Ta ploha danas u svijetu nosi naziv Mohorovičićev diskontinuitet ili Moho te se smatra najvećim objektom u Sunčevu sustavu koji je nazvan po nekoj osobi. Potpredsjednik HAZU akademik Frano Parać kazao je da je Mohorovičić pravi reprezentant hrvatske znanosti i njezin ponos, dok je tajnik Razreda za matematičke, fizičke i kemijske znanosti akademik Goran Pichler naveo podatak da je Mohorovičić u Pragu bio student slavnog fizičara Ernsta Macha, te je eksperimentalni rad u fizici primijenio u meteorologiji i geofizici. (M. L.)

NEW FINDINGS ON ANDRIJA MOHOROVIČIĆ

The book *Kroz koru do plašta: Nove spoznaje o Andriji Mohorovičiću (1857. – 1936.)* [Through Crust to Mantle: New Findings on Andrija Mohorovičić (1857

– 1936)], published in Academy edition *Rasprave i građa za povijest znanosti* [Debates and Material for the History of Science], was presented in the Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts on May 24. As pointed out by the editor Professor Snježana Paušek-Badžar, PhD, the book describes Andrija Mohorovičić's life and work in detail and completes previous texts about his life and his contribution to meteorology, seismology and geophysics. The articles in the book were written by: Stipe Kutleša – Mohorovičić and his age; Full Academy Member Mirko Orlić – how Mohorovičić appropriated discontinuity; Marijan Herak – on Mohorovičić's seismologic work; Full Academy Member Vladimir Paar – Mohorovičić in light of physics and mathematics; Ivica Martinović – Mohorovičić and the University of Zagreb; Branka Penzar and Alemka Orlić – Andrija Mohorovičić's letters to his son Stjepan, also prominent scientist.

Co-editor Mirko Orlić explained that Mohorovičić was the only one among successful Croatian scientists who spent his career in Croatia, apart from his studies in Prague, unlike Ruđer Bošković, Nikola Tesla, Lavoslav Ružička and Vladimir Prelog who worked abroad, and for this reason he is always mentioned only as Croatian scientist. Mohorovičić gained his worldwide reputation with geophysics research, especially by discovering the boundary of discontinuity that separates the Earth's crust from the mantle beneath it. That boundary is now called the Mohorovičić discontinuity or the Moho and it is considered to be the largest object in the Solar System named after a person. Vice-President of the Croatian Academy of Sciences and Arts Frano Parać said that Mohorovičić was a representative example of Croatian science and its pride, while Secretary of the Department of Mathematical, Physical and Chemical Sciences Goran Pichler added that in Prague Mohorovičić was a student of the famous physicist Ernst Mach, and that he applied his experimental work in physics to meteorology and geophysics. (M. L.)

POŽARI OTVORENOG PROSTORA

U Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 31. svibnja 2019. održan je

okrugli stol *Požari otvorenog prostora – posljedice i prevencija* koji je organiziralo Znanstveno vijeće za zaštitu prirode HAZU. Mjere za ublažavanje pojave i posljedica požara otvorenog prostora predstavio je prof. dr. sc. Ivica Kisić, koji je upozorio da su se u mediteranskom dijelu Hrvatske klimatske promjene manifestirale sve učestalijom pojavom ljetnih požara otvorenih prostora koji su imali određeni negativan utjecaj na degradaciju tla, onečišćenje površinskih voda te promjene u krajoliku. „U Hrvatskoj najveću opasnost od požara ima mediteransko područje s gotovo 100.000 požara u razdoblju 1998. – 2018. Odstupanja od navedenog broja požara na tom prostoru bilo je 2014. s 1.026 požara i 2017. s ekstremnom pojavom čak 6.906 broja požara. Zbog nedostatka izvora slatke vode, većina požara u priobalju gasi se morskom vodom, što izravno utječe na narušavanje fizikalnih i kemijskih značajki tla.“

„Klimatske prilike koje postaju sve ekstremnije te drastično smanjenje ruralnog stanovništva ukazuje na to da će požari otvorenih prostora u skoroj budućnosti biti sve veći problem“, rekao je Kisić. Unapređenje sustava vatrogastva u prevenciji i gašenju požara raslinja predstavio je Mario Starčević, koji je najavio da će od 2020. Hrvatska vatrogasna zajednica, kao središnji državni ured i nadležno tijelo za vatrogastvo, obavljati upravne i stručne poslove u području vatrogastva. Ujedno se pokreću promjene u inspekcijско-upravnom, organizacijskom i financijskom pogledu. O prevenciji šumskih požara govorili su prof. dr. sc. Željko Španjol i prof. dr. sc. Damir Barčić, koji su istaknuli da su šumski požari jedan od glavnih čimbenika devastacije i degradacije šuma na području Sredozemlja. Dr. sc. Krešimir Pandžić govorio je o posebnom izvješću Me-

duvladina panela o klimatskim promjenama (IPCC) koje predviđa da do 2050. zaživi koncept zelenog gospodarstva i da se povećao udio obnovljive energije. (M. L.)

OPEN AIR FIRES

A round table entitled *Open Air Fires – Consequences and Prevention*, organized by the Scientific Council for Environmental Protection of the Croatian Academy of Sciences and Arts was held in the Academy Library on May 31, 2019. The measures to reduce the occurrence of open air fires and mitigate their consequences were presented by Professor Ivica Kisić, PhD, who warned that climate change in the Mediterranean part of Croatia manifests itself through more and more frequent open air fires in the summertime, which had a negative impact on soil degradation, surface water pollution and changes of the scenery. “In Croatia, the highest fire-threat area is the Mediterranean area with almost 100,000 fires in the period between 1998 and 2018. Deviations from the stated number of fires in this area happened in 2014 with 1026 fires and 2017 with the extreme occurrence of as many as 6906 fires. Due to the lack of fresh water sources, most coastal area fires are extinguished with seawater, which directly affects the degradation of physical and chemical characteristics of the soil.

Climate change, which is becoming more and more extreme, and a drastic reduction of rural population indicate that open air fires will become a growing problem in the near future”, said Kisić. Mario Starčević presented improvements in fire-fighting system related to prevention and extinguishing of vegetation fires, announcing that in 2020 the Croatian Firefighting Association, as the central state office and competent authority for firefighting, will be handling administrative and professional affairs. Also, there will be some changes related to inspection, administration, organization and finances. Professor Željko Španjol, PhD and Professor Damir Barčić, PhD, talked about forest fire prevention, emphasizing that forest fires are one of the main causes of devastation and degradation of Mediterranean forests. Dr Krešimir Pandžić talked about a special Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)

whose objective is to realize the green economy concept and to increase the share of renewable energy by 2050. (M. L.)

IZAZOVI HRVATSKOG TURIZMA

U organizaciji Znanstvenog vijeća za turizam Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, u suradnji s think tankom *Polazišta i perspektive* (PiP), 5. lipnja 2019. u Knjižnici HAZU održan je znanstveni skup *Izazovi hrvatskog turizma*. Kako je istaknuo predsjednik Znanstvenog vijeća za turizam akademik Nikola Bašić, Hrvatska je, vraćajući se Europi, u njezinu riznicu prinijela i svoje prirodne i kulturne stečevine, zbog čega se hrvatski prostor prepoznaje kao neupitna europska vrijednost. „Prostor je strateški resurs cjelokupnog društvenog i gospodarskog razvitka. Upravo zato naša je zadaća znati objasniti njegova svojstva, znati jasno reći što želimo s njim učiniti i kako želimo da se drugi prema njemu odnose. Hrvatskom prostoru danas najveća prijetnja dolazi upravo iz turističke potražnje, poglavito one koja na njemu parazitira stvarajući generičke ambijente, suprotne onima koji ga čine drugačijim od svakog drugog prostora. Hrvatski litoralni pojas nezaustavljivo prekriva agresivni neartikulirani građevinski tepih, no on je tek dijelom produkt divlje gradnje, a u najvećem je dijelu produkt prostorno-planske regulacije po kojoj su izdane uredne dozvole za građenje“, rekao je akademik Bašić. Po njegovu mišljenju, nekretninski biznis treba usmjeravati prema mediteranskom urbanitetu koncentracijom građenja u gustim organskim naseljima koja bi mogla biti zamac budućih gradova. Akademik Bašić upozorio je da turizam poprima svojstvo gospodarske monokulture jer čini gotovo dvadeset posto hrvatskog BDP-a. „Turizam je vrlo krhak. I on ima svoju filokseru koja može lako prijeći granicu i uništiti turistički mošt“, kazao je akademik Bašić podsjetivši na katastrofalne posljedice koje je izazvala prevelika ovisnost Dalmacije o vinogradarstvu krajem XIX. stoljeća nakon pojave bolesti vinove loze. „Hrvatsko društvo i prostor ne smiju postati taoci turizma kao prevladavajućeg gospodarstva već turizam može postati vrelo nacionalne demografske revitalizacije i prostorne rekvalifikacije. Hrvatski turizam nalazi se pred

razvojnim pragom pred kojim mora usporiti rast i potaknuti procvat koji mora biti obojen bojama prepoznatljive propadnosti hrvatskom prostoru i kulturi“, zaključio je akademik Bašić. (M. L.)

CHALLENGES OF CROATIAN TOURISM

Organized by the Scientific Council for Tourism of the Croatian Academy of Sciences and Arts, in collaboration with think tank *Polazišta i perspektive* (PiP), on June 5, 2019, in the Academy Library a scientific symposium *Challenges of Croatian Tourism* was held. As the President of the Scientific Council for Tourism and Full Academy Member Nikola Bašić pointed out, Croatia, having returned to Europe, brought to its treasury natural and cultural heritage that makes Croatia recognisable as an undisputable European asset. “Territory is a strategic resource of the entire social and economic development. Precisely for that reason our task is to be able to explain its features, to clearly say what we want to do with it and how we want others to treat it. Today the biggest treat to Croatian territory comes from tourist demand, especially from the one that uses it like a parasite, creating generic sceneries, contrary to those that distinguish it from all other territories. The Croatian coastline is relentlessly being covered in aggressive and inarticulate layers of concrete, but this is only partly a product of illegal construction, and mostly a product of spatial planning regulations based on which regular building permits were issued”, said Bašić. He believes that real estate business should be directed towards Mediterranean urban planning and that building should be concentrated in dense organic residential areas that could evolve in towns in the future. Bašić warned that tourism was becom-

ing a sort of economic monoculture since it accounted for almost twenty percent of Croatia's GDP. "Tourism is very fragile. It too has its parasites that could easily cross the line and ruin the tourism bridge", Bašić added, recalling catastrophic consequences caused by Dalmatia's excessive dependence on viticulture at the end of the 19th century when fungal disease spread. "Croatian society and territory cannot become hostages of tourism as a prevailing economy. Instead, tourism can become a source of national demographic revitalisation and spatial requalification. Croatian tourism is approaching a development threshold and it needs to slow down its growth and encourage a revival coloured with colours typical for Croatian territory and its culture.", Bašić concluded. (M. L.)

150. OBLJETNICA ČASOPISA VIJENAC

U knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 6. lipnja 2019. otvorena je izložba u povodu 150. obljetnice književnog lista Matice hrvatske za umjetnost, kulturu i znanost *Vijenac*. Autor izložbe bio je glavni urednik *Vijenca* Goran Galić, koji je najvažnije trenutke iz bogate povijesti *Vijenca* koji je u XIX. stoljeću bio središnji hrvatski književni časopis. Izloženi su zanimljivi primjerci, poput prvoga nastavka romana Augusta Šenoa *Zlatarevo zlato*, Šenoina izvješća nakon velikoga potresa u Zagrebu 1880. te prvog prijevoda Shakespeareovih i Bau-

delaireovih pjesama na hrvatski. U suradnji s Kućom Šenoa izloženi su predmeti koji su pripadali Augustu Šenoa, uredniku časopisa u razdoblju 1874. – 1881. „*Vijenac* nadilazi sve podjele i uistinu promiče ono najbolje i najvrijednije od hrvatske kulture i Hrvatske općenito, upravo kao naš nakladnik Matica hrvatska i naš domaćin HAZU – stožerne hrvatske kulturne institucije koje promiču integralno hrvatstvo“, kazao je Galić, dok je predsjednik HAZU akademik Velimir Neidhardt istaknuo *Vijenčeve* vrijednosti te činjenicu da Akademija, uostalom kao i *Vijenac* nekada, ne želi poticati nikakve podjele u društvu po bilo kojemu kriteriju. Potpredsjednica Matice hrvatske akademikinja Dubravka Oralić Tolić poručila je da je *Vijenac* bio ujedinitelj cijelog hrvatskog kulturnog prostora. Izložbu je otvorila ministrica kulture Nina Obuljen Koržinec, koja je kazala da se *Vijenac* nedvojbeno uvrštava među najstarije, najuglednije i najutjecajnije hrvatske kulturne institucije. (M. L.)

150TH ANNIVERSARY OF VIJENAC MAGAZINE

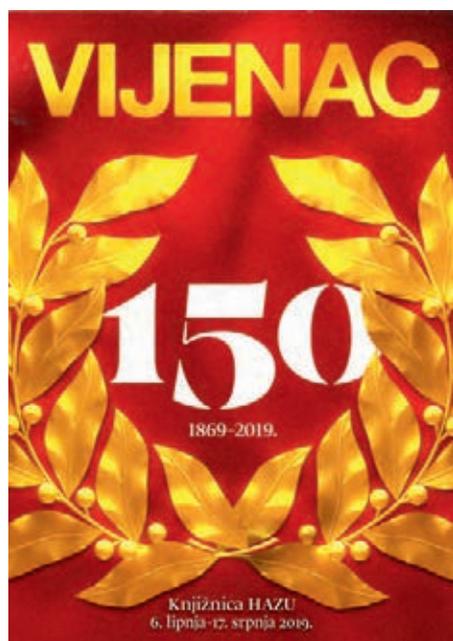
In the Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts an exhibition on the occasion of the 150th anniversary of *Vijenac*, Matrix Croatica literary magazine for art, culture and science, was opened on 6 June 2019. The author of the exhibition Goran Galić, who used to be editor-in-chief of *Vijenac*, gathered the most important moments in the rich history of the central Croatian literary magazine in the 19th century. Among very interesting exhibits, there was the first sequel of August Šenoa's novel *Zlatarevo zlato*, Šenoa's reports after the great Zagreb earthquake in 1880, the first translation of Shakespeare's and Baudelaire's poems in Croatian. In collaboration with the Šenoa House, items belonging to August Šenoa, magazine editor from 1874 to 1881, were also exhibited. "*Vijenac* surpasses all divisions and truly promotes the best and the worthiest in the Croatian culture and Croatia in general, just like our publisher Matrix Croatica and our host Croatian Academy – pivotal institutions of Croatian culture that promote integral Croatianhood", said Galić, while the Academy President Velimir Neidhardt stressed the values promoted by *Vijenac* and the fact that the Academy, as once *Vijenac*, was not

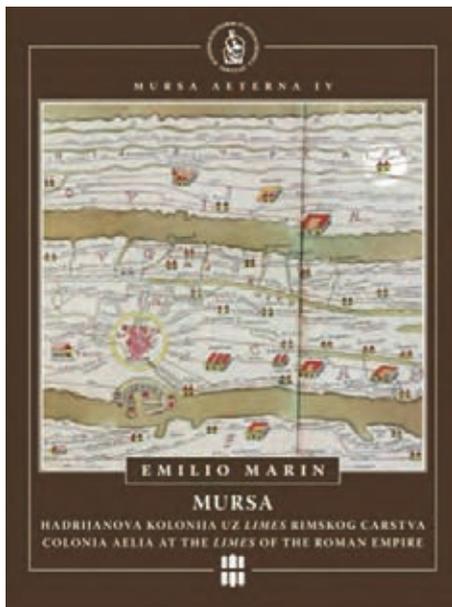
in favour of any sort of division in our society based on any criteria. Vice-President of Matrix Croatica and Full Academy Member Dubravka Oralić Tolić added that *Vijenac* used to unite the entire Croatian cultural area. The exhibition was opened by the Minister of Culture Nina Obuljen Koržinec who said that *Vijenac* was beyond doubt among the oldest, most respected and most influential Croatian cultural institutions. (M. L.)

MURSA: HADRIJANOVA KOLONIJA

U Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 11. lipnja predstavljena je knjiga *Mursa: Hadrijanova kolonija uz limes Rimskog Carstva* autora prof. dr. sc. Emilija Marina. Knjiga je bogato ilustrirana i objavljena je u nakladi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i suizdavača na hrvatskom i engleskom jeziku, kao četvrta knjiga u okviru niza *Mursa Aeterna*, koji uređuje akademik Andrija Mutnjaković.

Knjiga na potpuno nov način predstavlja antičku Mursu, prethodnicu Osijeka, naslanjajući se na kapitalno djelo o Mursi Danice Pinterović iz 1978., kao i na rezultate arheoloških istraživanja u posljednja četiri desetljeća. Tajnik Razreda za likovne umjetnosti HAZU akademik Mladen Obad Šćitaroci istaknuo je kako urbana kultura na području Osijeka postoji već 25 stoljeća, naslanjajući se na područje Vukovara i Vinkovaca, gdje kontinuitet urbanog života traje šest tisuća godina. Smatra da bi ova knjiga Emilija Marina mogla biti uzor za slične monografije o gradovima u kontinentalnoj Hrvatskoj nastalima u antičko doba. Na predstavljanju je govorio i đakovačko-osječki nadbiskup u miru mons. Marin Sračić, koji je istaknuo da je Mursa imala svoju biskupiju, ali da je od svih biskupa poznat tek jedan, biskup Valens iz četvrtog stoljeća. Prof. dr. sc. Željko Tanjić, rektor Hrvatskog katoličkog sveučilišta, jednog od suizdavača knjige, izrazio je zadovoljstvo suradnjom s HAZU na ovim i sličnim projektima. O autorovu znanstvenom i kulturnom radu govorio je i akademik Pavao Rudan, koji je istaknuo njegova djela o povijesti Salone i arheološka istraživanja Narone, dok je akademik Rajko Bratož, član Slovenske akademije znanosti i umjetnosti, umirov-

ljani redoviti profesor povijesti starog vijeka Sveučilišta u Ljubljani, kazao da je knjiga primjer „totalne povijesti“ jer je uključila sve raspoložive izvore, ne samo antičke, već i srednjovjekovne i novovjekovne. (M. L.)

MURSA: HADRIAN'S COLONY

The book *Mursa: Hadrian's Colony along the Frontier of the Roman Empire* written by Professor Emilio Marin, PhD, was presented in the Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts on June 11. The book is richly illustrated and it was published by the Academy and a co-publisher in Croatian and in English as the fourth book in the series *Mursa Aeterna*, edited by Full Academy Member Andrija Mutnjaković.

This book presents antique Mursa, predecessor of Osijek, in a completely new way, following up on Danica Pinterović's magnum opus on Mursa from 1978, and on the results of previous archaeological research carried out in the past four decades. The Secretary of the Academy Department of Fine Arts Mladen Obad Šćitaroci emphasized that urban culture in Osijek area had been present for 25 centuries, extending to Vukovar and Vinkovci area where urban life continuity had been present for six thousand years. He thinks that Emilio Marin's book could be a role model for similar monographs about cities in continental Croatia formed in antiquity. Monsignor Marin Srakić, retired Đakovo-Osijek Archbishop, added that Mursa had its own diocese, but only one bishop is known, Bishop Valens

from the fourth century. Professor Željko Tanjić, PhD, Rector of the Croatian Catholic University, one of the co-publishers of the book, expressed his satisfaction with the cooperation with the Croatian Academy of Sciences and Arts on these and similar projects. Full Academy Member Pavao Rudan talked about the author's scientific and cultural work, stressing the importance of his work about the history of Salona and archaeological research of Narona, while Full Academy Member Rajko Bratož, professor emeritus at Ljubljana University and member of the Slovenian Academy of Sciences and Arts, said that the book was an example of "total history" because it included all available resources, not only antique, but also mediaeval and modern. (M. L.)

PREMINUĆA

U prvom polugodištu 2019. napustili su nas redoviti članovi HAZU: akademik Marko Samardžija (2. rujna 1947. – 19. ožujka 2019.), akademik Petar Strčić (24. kolovoza 1936. – 23. lipnja 2019.) i akademik Ivan Prpić (11. listopada 1927. – 25. lipnja 2019.); dopisni članovi: dr. sc. Manfred Eigen (9. svibnja 1927. – 6. veljače 2019.), dr. sc. Branislav Lichardus (1. prosinca 1930. – 8. veljače 2019.), dr. sc. Hans-Jürgen Warnecke (2. travnja 1934. – 20. ožujka 2019.), prof. dr. sc. Mladen Vranić (3. travnja 1930. – 18. lipnja 2019.); te član suradnik prof. emer. Stanislav Marijanović (3. ožujka 1935. – 10. lipnja 2019.).

Život i djelo svakoga od njih trajno su utkani u Akademijinu povjesnicu..

DECEASED MEMBERS

In the first six months of 2019 the following Full Members of the Croatian Academy of Sciences and Arts died: Marko Samardžija (2 September 1947 – 19 March 2019), Petar Strčić (24 August 1936 – 23 June 2019) and Ivan Prpić (11 October 1927 – 25 June 2019). In 2019 also died Corresponding Members of the Croatian Academy Manfred Eigen, PhD (9 May 1927 – 6 February 2019), Branislav Lichardus, PhD (1 December 1930 – 8 February 2019), Hans-Jürgen Warnecke, PhD (2 April 1934 – 20 March 2019), Professor Mladen Vranić, PhD (3 April 1930 – 18 June 2019); and Associate Member Professor Emeritus Stanislav Marijanović (3 March 1935 – 10 June 2019).

Their life and work will be remembered.

SURADNICI U OVOM BROJU GLASNIKA HAZU / CONTRIBUTORS IN THIS ISSUE

Dr. sc. **Josip Balabanić**, član suradnik HAZU, znanstveni savjetnik u miru, Hrvatski prirodoslovni muzej, Demetrova 1, 10000 Zagreb

Akademik **Josip Bratulić**, red. prof. u miru, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

Prof. dr. sc. **Stella Fatović-Ferenčić**, znanstvena savjetnica u trajnom zvanju, Odsjek za povijest medicinskih znanosti Zavoda za povijest i filozofiju znanosti HAZU, Gundulićeva 24, 10000 Zagreb

Akademik **Ivan Gušić**, prof. emer., Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Horvatovac 102a, 10000 Zagreb

Dr. sc. **Vladimir Huzjan**, znanstveni suradnik, Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, Vladimira Nazora 14, 42000 Varaždin

Marijan Lipovac, prof., Ured za odnose s javnošću i medije HAZU, Trg Nikole Šubića Zrinskog 11, 10000 Zagreb

Dr. sc. **Bojan Marotti**, znanstveni suradnik, Odsjek za filozofiju znanosti Zavoda za povijest i filozofiju znanosti HAZU, Gundulićeva 4, 10000 Zagreb

Prof. dr. sc. **Tihomir Maštrović**, znanstveni savjetnik u trajnom zvanju, Odsjek za povijest hrvatske književnosti Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Opatička 18, 10000 Zagreb

Dr. sc. **Branka Migotti**, znanstvena savjetnica u trajnom zvanju, Odsjek za arheologiju HAZU, Ante Kovačića 5, 10000 Zagreb

Akademik **Krešimir Nemec**, red. prof. u miru, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

Akademik **Velimir Neidhardt**, prof. emer., predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Trg Nikole Šubića Zrinskog 11, 10000 Zagreb

Dr. sc. **Tatjana Paić-Vukić**, znanstvena savjetnica, Arhiv HAZU, Strossmayerov trg 2, 10000 Zagreb

Prof. dr. sc. **Snježana Paušek Baždar**, znanstvena savjetnica u trajnom zvanju, Antropološki centar HAZU, Ante Kovačića 5, 10000 Zagreb

Akademik **Stanislav Tuksar**, prof. emer., Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 12, 10000 Zagreb

AUTORI FOTOGRAFIJA: **Damir Fabijanić** (korice, str.: 2., 4., 6., 25., 26., 28., 30., 32. gore, 33. gore lijevo, 42.- 43., 50., 53., 54., 56., 70. gore, 74., 80., 81., 82. dolje, 86. -87.), **Goran Kos** (str. 64., 65., 66., 69., 70., 71., 72., 75., 76., 77., 82. gore i 83.), **Ortolf Harl** (str. 38., 40. gore i u sredini) i **Igor Krajcar** (40. dolje i 41. gore)

POPIS LIKOVNIH PRILOGA / FIGURES AND TABLES

Str. 2. Akademik Velimir Neidhardt, predsjednik HAZU
Str. 4. – 24. Portreti rektora Sveučilišta u Zagrebu koji su bili akademici HAZU
Str. 6. Spomen-ploča u zgradi Sveučilišta u Zagrebu postavljena povodom 300. obljetnice Sveučilišta 1969.
Str. 25. Pogled iz zraka na središnju plohu Trga Republike Hrvatske u Zagrebu
Str. 26. Poprsje Vatroslava Lisinskog, rad Roberta Frangeša Mihanovića
Str. 28. Zbirka skladbi Ivana pl. Zajca, autograf
Str. 29. Portret Jakova Gotovca
Str. 30. Zgrada Zavoda za znanstveni rad HAZU u Varaždinu
Str. 32. Veduta Varaždina; naslovnica *Varaždinskog zbornika*
Str. 33. Trg kralja Tomislava u Varaždinu; Plaketa Grada Varaždina dodijeljena Zavodu za znanstveni rad HAZU u Varaždinu; Naslovnica knjige *800 godina slobodnog kraljevskog grada Varaždina 1209. – 2009.*
Str. 34. Minijature iz perzijskog rukopisa *Timur-name*
Str. 36. Iluminirani primjerak Kurana i knjiga *Šarh Tahdib al-mantiq wa-al kalam* iz Orientalne zbirke Arhiva HAZU
Str. 38. Stela iz Siska u Arheološkom muzeju u Zagrebu
Str. 40. Zabat grobnice edikule iz Siska; Krunište oltara iz Odre Sisačke; Mirko Belak i Branka Migotti kod ostataka rimskog kamenoloma u Hrastovici
Str. 41. Kip Ikara iz Vugrovca; Naslovnica projektne publikacije
Str. 42. – 43. Dioklecijanova palača u Splitu, pogled iz zraka
Str. 44. *Misal po zakonu rimskoga dvora*, prva hrvatska tiskana knjiga (1483.)
Str. 46. Publius Vergilius Maro: *Opera* (1468.)
Str. 47. *Misal po zakonu rimskoga dvora* (1483.); Johannes Regiomontanus: *Kalendarium* (1482.)
Str. 48. Johannes Regiomontanus: *Kalendarium* (1482.); *Biblia Latina* (1489.)
Str. 49. *Liber Epistolarum sancti Hieronymi* (1497.)
Str. 50. i 53. Naslovnice Akademijina časopisa *Forum*
Str. 54. Poprsje Zlatka Balokovića, rad Antuna Augustinčića
Str. 56. Violina Zlatka Balokovića
Str. 57. Zgrada Sveučilišta Harvard
Str. 58. Pismo Charlesa Darwina Spiridionu Brusini
Str. 61. Spomenik Charlesa Darwina u Shrewsburyju; Spomenik Spiridiona Brusine u Zadru
Str. 63. Figurica jednog od svetih triju kraljeva iz Pakljene na otoku Šipanu
Str. 64. Okrugli stol *Javni bilježnici u europskom kontekstu* u palači HAZU 23. siječnja 2019.
Str. 65. Predsjednik HAZU akademik Velimir Neidhardt govori na predstavljanju četvrtog i petog sveska knjige *Povijest znanosti i prirodne filozofije u Hrvata* u Knjižnici HAZU 29. siječnja 2019.; Naslovnica knjige *Hrvatski muzej arhitekture*
Str. 66. Predstavljanje sveučilišnog udžbenika *Gradska poljoprivreda i upravljanje gradom* u Knjižnici HAZU 30. siječnja 2019.

Str. 67. Logo Vijeća Europe
Str. 68. Naslovnica knjige *Život i znanost* akademika Elsa Kuljanića; Znak za euro
Str. 69. Akademik Mirko Zelić na okruglom stolu o neovisnosti Hrvatske u Knjižnici HAZU 26. veljače 2019.
Str. 70. Izbjeglice iz Azije; Dio sudionika znanstvenog simpozija CROVASCULAR 2019 u Preporodnoj dvorani HAZU 1. ožujka 2019.
Str. 71. Marijana Borić govori na predstavljanju zbornika radova *Faust Vrančić i njegovo doba* u Knjižnici HAZU 19. ožujka 2019.
Str. 72. Predstavljanje zbornika radova *Šibenik od prvog spomena* u Knjižnici HAZU 20. ožujka 2019.; Predsjednik HAZU akademik Velimir Neidhardt s ministricom znanosti i obrazovanja Blaženkom Divjak u palači HAZU 20. ožujka 2019.
Str. 73. Saborna crkva svetog Aleksandra Nevskog u Sofiji
Str. 74. Robot
Str. 75. Dubrovački biskup Mate Uzinić govori na predstavljanju zbornika radova *Obnova crkve sv. Vlahu u Dubrovniku* u Knjižnici HAZU 12. travnja 2019.
Str. 76. *Ranjeni križ*, skulptura akademika Šime Vulasa iz 1993.; Posjet predsjednika Rumunjske akademije Ioana-Aurela Popa palači HAZU 18. travnja 2019.
Str. 77. Predsjednik HAZU akademik Velimir Neidhardt s dijelom sudionika okruglog stola *Terminološki izazovi* u Knjižnici HAZU 9. svibnja 2019.; Znanstveni skup o Ljubomiru Marakoviću u Knjižnici HAZU 25. travnja 2019.
Str. 78. Rukopis Josipa Franje Domina
Str. 79. Naslovnica knjige *Cultural Urban Heritage*; Pomorska zbirka u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru
Str. 80. Svinje
Str. 81. Potok u šumi
Str. 82. Predstavljanje knjige *Kroz koru do plašta: Nove spoznaje o Andriji Mohorovičiću (1857. – 1936.)* u Knjižnici HAZU 24. svibnja 2019.; Opožarena površina
Str. 83. Znanstveni skup *Izazovi hrvatskog turizma* u Knjižnici HAZU 5. lipnja 2019.
Str. 84. Plakat izložbe u povodu 150. obljetnice časopisa *Vijenc*
Str. 85. Naslovnica knjige *Mursa: Hadrijanova kolonija*
Str. 86. i 87. Nacionalni park Brjuni

Na prednjim koricama: Spomenik *Povijest Hrvata* ispred zgrade Sveučilišta u Zagrebu, rad Ivana Meštrovića; Predlist: Kopija po: Fra Bartolommeo: *Bogorodica s Djetetom i svetim Ivanom* (detalj, Strossmayerova galerija starih majstora HAZU)

Na poledini korica: Stradun u Dubrovniku; Zalist: Majstor *Nošenja križa* iz *Douajija* (moguće Majstor J. Kock); *Rođenje i poklonstvo pastira* (detalj, Strossmayerova galerija starih majstora HAZU)

ISSN 1849-4838

9 771849 483002